

**הוועדה לבחינת הפתיחה
של בתי-המשפט בישראל
לתקשורת אלקטרונית**

דין וחשבון

ירושלים, התשס"ה – 2004

הוועדה לבחינת הפתיחה של בתי-המשפט בישראל לתקשורת אלקטרונית

חברי הוועדה (לפי סדר א"ב)

השופטת דורית ביניש	-	יושבת ראש
פרופ' ברוך ברכה	-	חבר
עו"ד שלמה גור	-	חבר
מר משה דברת	-	חבר
עו"ד דלית דרור	-	חברה
פרופ' גבי וימן	-	חבר
עו"ד משה נגבי	-	חבר
עו"ד שי ניצן	-	חבר
ד"ר פרץ סגל	-	חבר
השופטת יהודית צור	-	חברה
עו"ד רחל שיבר	-	חברה
עו"ד יוסף תוסיה-כהן	-	חבר

תוכן עניינים

9	מבוא: מינוי הוועדה ועבודתה
14	חלק ראשון: המצב הקיים
24	חלק שני: עמדות שהוצגו בפני הוועדה
32	חלק שלישי: הבחינה ההשוואתית
32	ארצות-הברית
32	- בתי-המשפט הפדרליים
	- מגמות מרכזיות בנוגע לסיקור אלקטרוני של הליכי-משפט
38	במדינות ארצות-הברית
40	- מדינת ניו-יורק
45	- מדינת קליפורניה
47	קנדה
48	- בית-המשפט העליון של קנדה
49	- בתי-המשפט הפדרליים של קנדה
49	- בתי-המשפט של המחוזות (provinces) בקנדה
50	אונטריו
51	נובה-סקושיה
52	בריטיש-קולומביה
53	ניו-זילנד
56	אוסטרליה
58	אנגליה
59	סקוטלנד
60	גרמניה
62	צרפת
63	בית-הדין הבינלאומי הפלילי לפשעי מלחמה ביוגוסלביה לשעבר (ICTY)
64	סיכום-ביניים של הבחינה ההשוואתית

חלק רביעי: הטיעונים הרלוונטיים לבחינת הפתיחה של בתי־המשפט

לתקשורת אלקטרונית

- 69
70 (1) טיעונים בעד סיקור אלקטרוני של הליכי־משפט
(א) הטיעון המשפטי: הרחבת הגשתם של עקרון פומביות הדיון,
70 חופש הביטוי והעיתונות וזכות הציבור לדעת
72 (ב) היתרונות בפתיחת בתי־המשפט לתקשורת אלקטרונית
(ג) הטיעונים כנגד החששות הכרוכים בסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט 74
(2) טיעונים נגד סיקור אלקטרוני של הליכי־משפט 75
(א) העדר הכרה בזכות יסוד לכניסת אמצעי תקשורת אלקטרונית
75 לאולמות המשפט
(ב) החששות מפני פתיחה של בתי־המשפט לתקשורת אלקטרונית 78
(ג) החסרונות והסיכונים העומדים כנגד היתרונות הטמונים
בסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט 85

חלק חמישי: מסקנות הוועדה והמלצותיה

- 88
89 (1) מודלים אפשריים בשאלה בדבר סיקור אלקטרוני של הליכי־משפט
(2) הצורך לנהוג במתינות ובזהירות, והמלצה על עריכת ניסוי
במתכונת זמנית ומוגבלת 90
(3) היקף הניסוי 93
(4) האם יש צורך בהתערבות המחוקק לצורך עריכת הניסוי? 99
(5) הקמת ועדת היגוי 100
(6) כללים לעריכת הניסוי 100
(א) מגבלות על היקף הניסוי 101
(ב) הגשת בקשה לסיקור אלקטרוני של הליכי־בג"ץ והצורך בקבלת
היתר לכך מבית־המשפט 102
(ג) מגבלות על אופן הסיקור האלקטרוני של הליכי־משפט במסגרת הניסוי ... 105
(ד) מי יהיה הגורם שיצלם ויקליט את הליכי־המשפט במסגרת
הניסוי לצורך שידורם לציבור? 107
(ה) היבטים טכניים בנוגע לציוד האלקטרוני ולהפעלתו 109
(ו) סדרי־דין 110
(ז) סנקציות בגין הפרת כללי הניסוי 111
(7) ניתוח והערכה של תוצאות הניסוי 111

114 חלק שישי: תמצית מסקנות הוועדה והמלצותיה
117 דעת־המיעוט של ד"ר פרץ סגל
126 חתימות חברי הוועדה
127 נספחים
	(1) כתב המינוי של הוועדה לבחינת הפתיחה של בתי־המשפט בישראל
128 לתקשורת אלקטרונית
	(2) הצעת־חוק בתי־המשפט (תיקון מס' 36 – הוראת שעה) (שידורים
129 וצילומים של הליך בבית משפט), התשס"ב-2002
131 (3) האישים שהופיעו בפני הוועדה

מבוא: מינוי הוועדה ועבודתה

1. ביום 10.12.00 מינה שר המשפטים דאז, ד"ר יוסי ביילין, ועדה ציבורית לבחינת הפתיחה של בתי־המשפט בישראל בפני תקשורת אלקטרונית (להלן: הוועדה). בכתב־המינוי של הוועדה נאמר בזו הלשון:

"הוועדה מתבקשת להתייחס ולגבש עמדה לגבי מכלול הסוגיות הנובעות מפתיחת בתי־המשפט בפני התקשורת האלקטרונית, לרבות; ההשפעה על ההליך השיפוטי, על הציבור המתדיין ועל אמון הציבור במערכת השיפוטית. כמו כן, הוועדה תגיש הצעות לתיקוני חקיקה, ככל שתמצא לנכון".

כתב־המינוי של הוועדה מצורף לדין וחשבון זה כנספח 1.

2. בוועדה שניים־עשר חברים, ובהם נציגי השופטים, נציגי היועץ המשפטי לממשלה, נציגי פרקליטות המדינה, נציג לשכת עורכי־הדין, אנשי אקדמיה מתחום המשפט והתקשורת ונציג ציבור. ואלה הם חברי הוועדה (לפי סדר א"ב):

דורית ביניש, שופטת בית־המשפט העליון, יושבת־ראש הוועדה
פרופ' ברוך ברכה, הפקולטה למשפטים, אוניברסיטת תל־אביב
עו"ד שלמה גור, מנכ"ל משרד המשפטים בעת הקמת הוועדה
מר משה דברת, דירקטור בחברות ויועץ עסקי
עו"ד דלית דרור, ממונה בכירה על ייעוץ וחקיקה, משרד המשפטים
פרופ' גבי ויימן, ראש החוג לתקשורת, אוניברסיטת חיפה
עו"ד משה נגבי, החוג לתקשורת, האוניברסיטה העברית
עו"ד שי ניצן, המשנה לפרקליט המדינה, פרקליטות המדינה

ד"ר פרץ סגל, ראש תחום ייעוץ, משרד המשפטים
יהודית צור, שופטת בית-המשפט המחוזי בירושלים
עו"ד רחל שיבר, פרקליטת מחוז מרכז
עו"ד יוסף תוסיה-כהן, ראש ועד מחוז ירושלים, לשכת עורכי הדין
עו"ד דנה כהן-לקח שימשה כמרכזת הוועדה.

3. הוועדה הוקמה על רקע הצעת-חוק פרטית של שישה-עשר חברי-כנסת מסיעות שונות, שהונחה על שולחן הכנסת ביום 4.2.00. הצעת-החוק נועדה לתקן את סעיף 70(ב) לחוק בתי-המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד-1984 (להלן: חוק בתי-המשפט או החוק). בנוסחה הקיים, קובעת הוראת-סעיף 70(ב) הנ"ל כי אין לצלם באולם בית-המשפט או לפרסם תצלום כזה אלא אם בית-המשפט התיר זאת. במהלך השנים הפעילו בתי-המשפט בישראל את שיקול-הדעת שהופקד בידיהם בזהירות רבה, והתירו לצלם, להקליט או לשדר הליכי-משפט במקרים ספורים בלבד.

הצעת-החוק האמורה הציעה לקבוע כי בית-המשפט יהיה מוסמך לאסור על צילום, פרסום תצלום או הקלטה של הליכי-משפט, רק אם ראה צורך להגן על אחת העילות הקבועות בחוק לקיום דיון בדלתיים סגורות. ועדת השרים לענייני חקיקה החליטה לשקול תמיכה בהצעת-החוק הפרטית, בתנאי שהמציעים ימתינו למסקנותיה של ועדה שתבחן את הנושא. על רקע זה הוקמה הוועדה הנוכחית, שתכליתה לבחון את הסוגייה של פתיחת בתי-המשפט בישראל לתקשורת אלקטרונית, על מכלול ההשלכות שעשויות לנבוע מכך.

יצויין כי ביום 18.12.01 קיימה ועדת חוקה, חוק ומשפט בכנסת (להלן גם: ועדת החוקה) דיון בהצעת-החוק האמורה. בעקבות דיון זה פרסמה ועדת החוקה נוסח חדש להצעת-החוק שהוא מצומצם בהיקפו ביחס לנוסח המקורי. על-פי הנוסח המתוקן, הרחבת האפשרות לסיקור אלקטרוני של הליכי-משפט בישראל תוגבל לדיונים בבית-המשפט העליון בשבתו כבית-משפט גבוה לצדק, וזאת במסגרת ניסוי לתקופה זמנית ובמתכונת מוגבלת. בסיום דיוניה החליטה ועדת החוקה לעכב את הליכי-החקיקה, על-מנת ליתן שהות בידי הוועדה הנוכחית להציג המלצותיה בסוגייה.

4. במסגרת עבודתה קיימה הוועדה אחת-עשרה ישיבות, במהלכן שמעה הוועדה אישים ונציגי גופים שונים שהוזמנו לחוות דעתם בסוגייה של סיקור אלקטרוני של

הליכי-משפט בישראל. כמו-כן פרסמה הוועדה מודעה על הקמתה בעיתונים יומיים וביקשה מכל המעוניין לפנות אליה בכתב ולהביע עמדתו בנושא עבודתה. הוועדה קיבלה מספר מועט יחסית של פניות-ציבור ועיינה בהן. מקצת מהפונים הוזמנו להופיע בפני הוועדה.

כפי שיובהר להלן, הסוגייה של כניסת אמצעי תקשורת אלקטרונית לבתי-המשפט מצויה על סדר היום המשפטי והציבורי במדינות מערביות רבות, וקיימת לגביה כתיבה השוואתית, מחקרית ואקדמית רבה. על-אף שלכל מדינה מאפיינים ייחודיים לה, סברה הוועדה כי מן הראוי לבחון לעומק את ההסדרים הנוהגים במדינות אחרות ואת הניסויים והמחקרים שנערכו בסוגייה, על-מנת להיעזר בהם לצורך גיבוש ההמלצות בנוגע לשאלת הפתיחה של בתי-המשפט בישראל לתקשורת אלקטרונית. לפיכך ביקשה הוועדה לאסוף וללמוד את החומר ההשוואתי והמחקרי בסוגייה, שהוא רב ומורכב לניתוח. במסגרת איסוף החומר, פנתה הוועדה במישרין לגורמים הרלוונטיים במדינות שונות ובהן אוסטרליה, קנדה ואנגליה, לשם קבלת דו"חות של ועדות שעסקו בסוגייה הנדונה. עקב כך, התארכה מלאכת כתיבתו של דין-וחשבון זה.

5. ייאמר כבר עתה כי עוד בשלבים המוקדמים של דיוני הוועדה, הסתמנה מגמה של התנגדות להרחבת האפשרות לסיקור אלקטרוני של הליכי-משפט בהם מופיעים עדים. זאת ועוד; כבר בראשית הדיונים, הובעה דעה כי אם אמנם יש מקום להרחבת האפשרות לסיקור אלקטרוני של הליכי-משפט, ראוי להתיר זאת במסגרת ניסיונית ומוגבלת, בנוגע להליכים המתקיימים בפני בית-המשפט הגבוה לצדק. אף-על-פי-כן, ראתה הוועדה לבחון את הסוגייה של פתיחת בתי-המשפט בישראל לתקשורת אלקטרונית בראיה רחבה, תוך התייחסות למכלול הגישות האפשריות בעניין. ואלה השאלות העיקריות בהן דנה הוועדה:

א. האם ראוי לשנות את המצב הקיים בנוגע לסיקור אלקטרוני של הליכי-משפט בישראל?

ב. אם אמנם יש מקום לשקול את הרחבת האפשרות לסיקור אלקטרוני של הליכי-משפט, מה ראוי שיהא היקף ההרחבה ובאילו תנאים ומגבלות ראוי לאפשרה?

ג. האם בטרם החלטה על שינוי המצב הקיים, ראוי לערוך ניסוי שיבחן את ההשלכות הכרוכות בכך? מה יהיה היקף הניסוי ומה יהיו תנאי עריכתו?

ד. האם יש צורך בתיקוני־חקיקה לשם עריכת ניסוי כאמור?

דין־וחשבון הוועדה מתייחס בהרחבה לשאלות האמורות.

6. יודגש כי הוועדה דנה בשאלות הנוגעות לכניסת אמצעי תקשורת אלקטרונית לאולמות בתי־המשפט בעת ניהול דיונים בהם, קרי לאחר כניסת השופטים לאולם בית־המשפט וטרם יציאתם ממנו. הוועדה לא דנה בשאלות הנוגעות לכניסת אמצעי תקשורת אלקטרונית לאזורים שמחוץ לאולמות הדיונים (כגון מסדרונות בתי־המשפט). כמו־כן לא דנה הוועדה בשאלות הנוגעות לכניסתם של אמצעי תקשורת אלקטרונית לאולמות בתי־המשפט בטרם כניסת השופטים לאולם ולאחר יציאתם ממנו. סוגיות אלה אינן נכללות בתחומי הסמכתה של הוועדה. לפיכך, במסגרת דין־וחשבון זה, הביטויים: "פתיחת בתי־המשפט בפני תקשורת אלקטרונית" וכן "כניסת תקשורת אלקטרונית לבתי־המשפט", מתייחסים לנוכחותה של תקשורת אלקטרונית באולמות בתי־המשפט בעת ניהול דיונים בהם. הביטוי "תקשורת אלקטרונית" מתייחס למצלמות־דום (still), מצלמות טלוויזיה ואמצעי הקלטה רדיופוניים, המופעלים בידי אמצעי התקשורת הכתובה והמשודרת.

עוד נדגיש כי הוועדה דנה בסוגיות הנוגעות לכניסת אמצעי תקשורת אלקטרונית לאולמות הדיונים, לצורך פרסום ברבים של הצילומים וההקלטות של הליכי־המשפט ושידורם לציבור. הוועדה לא דנה בשאלות הנוגעות לכניסת ציוד אלקטרוני לאולם בית־המשפט לצרכים אחרים. כך למשל, לא דנה הוועדה בשאלה האם ראוי להתיר שימוש פרטי ברשמקולים בעת ניהול הדיון באולם בית־המשפט. שאלה זו חורגת אף היא מתחומי הסמכתה של הוועדה.

7. דין־וחשבון הוועדה מורכב משישה חלקים: החלק הראשון דן במצב הקיים בישראל בנוגע לסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט. החלק השני סוקר את העמדות שהוצגו לוועדה על־ידי מי שהופיע בפניה או פנה אליה בכתב. החלק השלישי מציג סקירה השוואתית ביחס למצב במדינות אחרות בעולם בנוגע לסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט. החלק הרביעי מנתח את השיקולים השונים בעד ונגד פתיחה של הליכי־משפט לסיקור אלקטרוני. החלק החמישי של הדין־וחשבון דן במסקנות

הוועדה ובהמלצותיה. תמצית המסקנות וההמלצות מובאת בחלק השישי של הדין־
וחשבון. יצוין כי חבר ועדה אחד מבין חברי הוועדה הביע דעת־מיעוט, והיא מובאת
בסיום הדין־וחשבון.

הוועדה מבקשת להודות לכל מי שהופיע בפניה, כתב לה או סייע בעבודתה בדרך
אחרת. אנו רואים לציין בתודה את הסקירה שנתן לנו חבר הוועדה, פרופ' ויימן, על
מחקרים ניסיוניים שנערכו בארצות־הברית בסוגייה הנדונה. תודתנו נתונה למר אלי
גרינבאום שסייע באיסוף החומר השוואתי. תודה מיוחדת נתונה למרכזת הוועדה,
עו"ד דנה כהן־לקח, שאלמלא העבודה המקיפה שהשקיעה והמחקר שערכה, לא היה
דין־וחשבון זה רואה אור.

חלק ראשון: המצב הקיים

8. חלק זה של הדין־וחשבון נועד לבחון את המצב הקיים בנוגע לסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט בישראל בראיה רחבה. נפתח בדיון על מעמדו של עקרון פומביות הדיון בשיטת המשפט הישראלית. עוד נתייחס למגמה המסתמנת בשנים האחרונות של הגברת הפתיחות ושיתוף־הפעולה בין בתי־המשפט לכלי התקשורת, לשם מסירת מידע לציבור על עבודתה של הרשות השופטת ועל הליכי־משפט. בהמשך הדברים נפרט על היקף הסיקור האלקטרוני של הליכי־משפט בישראל ונתייחס להצעת־החוק הפרטית שנועדה לשנות מהמצב הקיים.

9. פומביות הדיון מהווה עקרון יסוד מרכזי בשיטתנו המשפטית, כבכל שיטות המשפט הדמוקרטיות. עקרון זה, שהוא בעל מעמד חוקתי, מצא ביטוי בסעיף 3 לחוק יסוד: השפיטה, ולפיו: "בית משפט ידון בפומבי, זולת אם נקבע אחרת בחוק או אם בית־המשפט הורה אחרת לפי חוק". באופן דומה, קובע סעיף 68(א) לחוק בתי־המשפט את הכלל לפיו: "בית משפט ידון בפומבי".

על דרך הכלל, עקרון פומביות הדיון בא לידי ביטוי בכך שהדיונים בבתי־המשפט מתנהלים בדלתיים פתוחות. לפיכך, כל אדם מן הציבור רשאי להיות נוכח באולמות בתי־המשפט כדי לצפות, להאזין ולעקוב מקרוב אחר הדיונים המתנהלים בהם. ההקפדה על ניהול דיונים פומביים מהווה תנאי הכרחי לשמירה על תקינותו של ההליך השיפוטי: ראשית, חשיפתם של הליכי־המשפט לעיני הציבור משמשת ערובה לקיומה של ביקורת ציבורית על בתי־המשפט ולהבטחת ניהולו של משפט הוגן וחסר פניות. כמאמרו של Jeremy Bentham: "Where there is no publicity, there is no justice; Publicity is the very soul of justice".

בית־המשפט העליון בארה"ב Louis Brandeis, לפיהם: "Sunlight is said to be the best of disinfectants; electric light the most efficient policeman". תורמת לכך שהצדק לא רק ייעשה, אלא גם ייראה. מכאן חשיבותו הרבה של עקרון פומביות הדיון להבטחת אמון הציבור בבתי־המשפט.

אמנם, בדומה ליתר העקרונות וזכויות היסוד בשיטתנו המשפטית, עקרון פומביות הדיון אינו קובע נורמה מוחלטת. היקפה של הנורמה נגזר מהאיזון הנדרש בין עקרון הפומביות לבין ערכים, זכויות ואינטרסים אחרים, שמוטל על החברה להגן עליהם. עם זאת, פומביות הדיון מהווה עקרון יסוד מרכזי שאין פוגעים בו אלא על יסוד הוראה מפורשת בחוק, או על־פי החלטה של בית־משפט מכוח עילות מפורשות שנקבעו בחוק. בהתאם לכך מקיים בית־המשפט את דיוניו בדלתיים סגורות בשני מקרים בלבד: ראשית, כאשר הוראת חוק מיוחדת קובעת כי בעניין מסוים יסגור בית־המשפט את דלתותיו. כך למשל, קובע החוק כי בענייני משפחה או בעניינים של קטינים ידון בית־המשפט בדלתיים סגורות, עקב המאפיינים המיוחדים של הליכי־משפט אלה. שנית, החוק מסמיך את בתי־המשפט להורות על ניהול דיון, כולו או מקצתו, בדלתיים סגורות, בהתקיים אחת מהעילות המנויות בחוק (ראו: סעיף 68(ב) לחוק בתי־המשפט). עם זאת, הכלל הוא כי הדיונים בבתי־ המשפט מתקיימים בפומבי, ואילו דיון בדלתיים סגורות הוא חריג שבתי־המשפט מורים עליו בזהירות ועל דרך הצמצום.

10. עקרון פומביות הדיון אינו מתבטא רק בגישה פיזית של הציבור לאולמות הדיונים. במובנה הרחב, מושגת פומביות הדיון גם על חופש הביטוי וכוללת את החירות לפרסם ולדווח ברבים על הליכי־משפט ועל דיונים המתנהלים באולמות בתי־המשפט. זאת ועוד; ביסוד פומביות הדיון מונחת זכותו של הציבור לקבל מידע על דרך פעולתה של הרשות השופטת כרשות ציבורית. זכות זו נובעת מחובת הנאמנות שכל רשות ציבורית חבה לציבור. כן נובעת היא מהגשמתו של חופש הביטוי והעיתונות, שהרי בלא יכולת להפיץ ולקבל מידע, לא יתנהל שיח ציבורי אמיתי וליבון גלוי של דעות והשקפות. אין ספק כי למימושה של זכות הציבור לדעת אודות ההליכים המתנהלים בבתי־המשפט, חשיבות רבה לצורך קיומה של ביקורת ציבורית על פעולתם של בתי־המשפט – ביקורת המהווה תנאי לאמון הציבור בהם. כיום מעוגנת זכות הציבור לדעת בחוק חופש המידע, התשנ"ח-1998.

בהתאם לכך, על דרך הכלל, רשאים כלי התקשורת לדווח לציבור על הליכי המשפט ועל הדיונים המתנהלים בפני בתי המשפט. הכתבים הנוכחים באולמות המשפט רשאים לערוך רישומים ידניים על הנאמר בדיונים לצורך הכנת הדיווח העיתונאי, בלא היתר מיוחד לכך (ראו: בג"ץ 305/89 שמחה ניר, עו"ד נ' בית משפט השלום (תעבורה) למחוז חיפה ואח', פ"ד מה(3) 203). זכות הציבור לדעת על מלאכתם של בתי המשפט באה לידי מימוש אף היא, בין בדרך של נוכחות קהל באולמות בתי המשפט לשם צפייה בדיונים המתנהלים בהם ובין בדרך של קבלת דיווחים עיתונאיים על הליכי המשפט בכלי התקשורת. יצויין כי בהתחשב במעמדו הרם של עקרון פומביות הדיון בשיטתנו המשפטית ונוכח ההכרה בחשיבות הרבה של מסירת דיווחים לציבור אודות הליכי המשפט, קובע החוק בישראל הגנות מיוחדות מפני אחריות בנזיקין ובפלילים בנוגע לפרסומים על דבר שנאמר או אירע בישיבה פומבית של בית המשפט (ראו למשל: סעיף 13(7) לחוק איסור לשון הרע, תשכ"ה-1965, וההפנייה אליו בסעיף 18(1) לחוק הגנת הפרטיות, תשמ"א-1981; כן ראו: סעיף 71(ג) לחוק בתי המשפט).

אכן, בתי המשפט מוסמכים על-פי חוק לאסור או להגביל פרסומים בקשר להליכי משפט (ראו: העילות המנויות בסעיף 70 לחוק בתי המשפט; כן ראו הוראות חוק מיוחדות הקובעות סייגים לפרסומים על הליכים משפטיים, כדוגמת סעיף 21 לחוק איסור לשון הרע, התשכ"ה-1965). עם זאת, מדובר במקרים חריגים שבתיה המשפט נוהגים לפרשם בצמצום על-מנת להפחית את הפגיעה בפומביות הדיון, בחופש הביטוי, בסיקור העיתונאי ובזכותו של הציבור לקבל מידע על הליכי המשפט. אשר על כן, הכלל הרחב הוא כי כלי התקשורת חופשיים לדווח לציבור על הדיונים המתנהלים בבתי המשפט בישראל באופן המאפשר לקיים שיח וביקורת ציבוריים בנוגע למלאכתם של הרשות השופטת.

11. אין חולק כי בעידן התקשורת בו אנו חיים, משמשים כלי התקשורת כזרועו הארוכה של הציבור, לצורך איסוף מידע על הליכי משפט ופרסומו ברבים. זאת בהתחשב בכך שמרבית הציבור אינו מגיע לאולמות בתי המשפט כדי לצפות בדיונים המתנהלים בהם. אין ספק, אפוא, כי לכלי התקשורת תפקיד מרכזי בהגשמתו הלכה למעשה של עקרון פומביות הדיון. זאת ועוד; לאמצעי התקשורת תרומה חיונית להגשמתה של זכות הציבור לדעת אודות פעולתה של הרשות השופטת כרשות ציבורית.

על רקע זה ניכרת בשנים האחרונות מגמה של הגברת הפתיחות ושיתוף הפעולה בין בתי־המשפט לאמצעי התקשורת. למגמה זו ביטויים רבים: ראשית, במהלך השנים, ניתנו מספר היתרים פרטניים (אד־הוק) לשידור של הליכי־משפט או חלקים מהם לציבור הרחב, ועל כך יפורט בהמשך הדברים. כן ניתנו היתרים לסיקור אלקטרוני של טקסים שהתקיימו באולם בית־המשפט העליון לרגל פרישתם של שופטים מבית־המשפט. בנוסף, ניתנו היתרים לסיקור אלקטרוני של הליכים מעין־שיפוטיים בפני ועדות חקירה ממלכתיות. כך למשל, ניתן היתר לצילום, הקלטה ושידור של דיוני ועדת החקירה לעניין הטבח במערת המכפלה בחברון בראשותו של הנשיא דאז מאיר שמגר. כן ניתן היתר לסיקור אלקטרוני של הדיונים שהתקיימו בפני ועדת החקירה לבדיקת ההתנגשויות בין כוחות הביטחון לאזרחים יהודים וערבים באוקטובר 2000 בראשותו של שופט בית־המשפט העליון תאודור אור (להלן גם: ועדת אור). בשני המקרים רשאים היו אמצעי התקשורת לשדר את הדיונים שהתנהלו בפני ועדות החקירה בדלתיים פתוחות, לרבות העדויות שנשמעו בפניהן. בכל הנוגע לוועדה בראשותו של השופט אור, נבנה בצמוד לאולם הדיונים של הוועדה חדר תקשורת ובו חלון שקוף שאיפשר לצלם מבעדו את הדיונים. אמצעי התקשורת בחרו לשדר קטעים קצרים וערוכים מדיוני ועדת אור במסגרת מהדורות החדשות. עם זאת, העדויות המרכזיות שנשמעו בפני ועדת החקירה ועוררו עניין ציבורי מיוחד, שודרו לציבור במלואן בשידור חי בטלוויזיה וברדיו.

שנית, על דרך הכלל מתירים השופטים לכלי התקשורת לצלם במצלמות־דום (still) ובמצלמות טלוויזיה את כניסתם לאולם בית־המשפט טרם פתיחת הדיון. זאת בהתחשב בצורך של אמצעי התקשורת בצילומים ובתמונות שישמשו רקע ויזואלי למסירת הדיווחים על הליכי־משפט. פרקטיקה זו נהוגה בבית־המשפט העליון וגם בערכאות נמוכות יותר, בתיקים בעלי עניין ציבורי הזוכים לסיקור תקשורתי.

שלישית, ככלל, מקבלים אמצעי התקשורת היתרים לצלם ולשדר ראיונות במסדרונות בתי־המשפט עם בעלי־הדין או עם באי־כוחם ואף להקליט ולצלם את הנוכחים באולם בית־המשפט טרם תחילת הדיון. יצוין כי נוכח העדרם של כללים כתובים בסוגייה, קיימים מקרים בהם עיתונאים מצלמים ועורכים ראיונות כאמור, אף בלא לבקש היתר מפורש לכך.

רביעית, בשנים האחרונות, החלו בתי־המשפט ללוות את הקראתם של פסקי־דין ארוכים או מורכבים שיש בהם עניין ציבורי, בתקציר בכתב שהוכן מראש. התקציר מועבר לאמצעי התקשורת מיד לאחר סיום הקראת פסק־הדין באולם בית־המשפט ונועד לסייע במסירת דיווח עיתונאי מהיר ומדויק לציבור.

חמישית, אתר האינטרנט של מערכת בתי־המשפט בישראל מספק מידע רב לציבור הרחב ולקהל העיתונאים. כך למשל מתפרסמים באתר האינטרנט של בתי־המשפט פסקי־הדין של הערכאות השונות מיד לאחר מסירתם לצדדים. כמו־כן, ניתן לעקוב באתר האינטרנט אחר תיקים שנפתחו בערכאות השונות ולעיין במועדי הדיונים המתנהלים בפני בתי־המשפט. זאת ועוד; אתר האינטרנט של בתי־המשפט כולל את הפרוטוקולים של הדיונים המתקיימים בפני הערכאות הדיוניות הגובות ראיות ושומעות עדים. ככלל, הפרוטוקולים האמורים אינם פתוחים לעיון הקהל הרחב אלא נועדו לעיונם של בעלי־הדין ובאי־כוחם בלבד. עם זאת, לעיתונאים ניתנת הרשאה מיוחדת לעיין בפרוטוקולים של דיונים שהתנהלו בדלתיים פתוחות על־מנת לסייע להם במלאכת הכנת הדיווח העיתונאי אודות הליכי־המשפט.

לבסוף, נציין כי בשנים האחרונות הורחב מערך הדוברות וההסברה של בתי־המשפט. בין יתר תפקידיו מטפל מערך הדוברות וההסברה במתן מענה לפניות מצד עיתונאים. הדוברות מסייעת לכתבים בהשגת מידע על הליכי־משפט המעוררים עניין ציבורי ומשפטי ויזמת העברת מידע לתקשורת על מלאכתם של בתי־המשפט. עוד מסייעת הדוברות בעריכת הסדרים ותיאומים על־מנת להקל על כניסת אמצעי התקשורת האלקטרונית לבתי־המשפט במקרים בהם ניתן היתר לכך. בנוסף, מפרסם מערך הדוברות וההסברה באתר האינטרנט הודעות לעיתונות ומידע בנוגע לבתי־המשפט.

12. כאמור, דיוניהם של בתי־המשפט בישראל מתנהלים על דרך הכלל בדלתיים פתוחות והציבור רשאי להיות נוכח בהם; מועדי הדיונים של בתי־המשפט מתפרסמים באתר האינטרנט של מערכת בתי־המשפט וכך גם פרטי התיקים הנפתחים בערכאות השונות; ההחלטות ופסקי־הדין של בתי־המשפט ניתנים בליווי הנמקה ומתפרסמים לעיון הציבור; אמצעי התקשורת חופשיים לדווח לציבור על הליכי־המשפט ועל פעולתם של בתי־המשפט; בהתחשב בכל אלה, מתבצעת עבודתם של בתי־המשפט בשקיפות רבה. עם זאת, היקף הסיקור האלקטרוני של הליכי־משפט בישראל – קרי צילומם, הקלטתם ושידורם ברבים – מצומצם. בעניין זה קובע סעיף 70(ב) לחוק בתי־המשפט כדלקמן:

70. איסור פרסומים

(א) ...

(ב) לא יצלם אדם באולם בית משפט ולא יפרסם תצלום כזה, אלא ברשות בית־המשפט.

החוק קובע, אפוא, כי צילום או פרסום תצלום מאולם בית-המשפט מותרת בקבלת היתר של בית-המשפט לכך. צילום ללא היתר כאמור, מהווה עבירה פלילית שעונשה עד ששה חודשי מאסר (סעיף 70(ו) לחוק בתי-המשפט). לשון החוק אינה מתייחסת להקלטה ולשידור של הדיונים באולם בית-המשפט. עם זאת, הלכה פסוקה היא כי בית-המשפט רשאי לאסור על הקלטת הדיונים ועל שידורם, מכוח סמכותו הטבועה לפקח על המהלך התקין של הליכי-המשפט, על טוהר ההליכים ועל הסדר באולם בית-המשפט (ראו: בג"ץ 305/89 שמחה ניר, עו"ד נ' בית משפט השלום (תעבורה) למחוז חיפה ואח', פ"ד מה(3) 203). דוק, חוק בתי-המשפט אינו מציין קריטריונים להפעלת שיקול-הדעת של בית-המשפט בבקשה להתיר סיקור אלקטרוני של הליך שיפוטי. זאת ועוד; החוק נמנע מלקבוע חזקה מפורשת בעד או נגד מתן היתרים לסיקור אלקטרוני באולמות בתי-המשפט, אף כי אופן ניסוח החוק עשוי לרמוז על כך שהכלל הוא אי מתן היתר לצילום הדיונים.

במהלך השנים מיעטו בתי-המשפט בישראל להתיר צילום, הקלטה או שידור של דיונים שהתקיימו בפניהם. עקב כך נוצרה חזקה דה-פקטו נגד סיקור אלקטרוני של הליכי-משפט. אין מדובר בחזקה חלוטה, שכן במקרים מסויימים ניתנו היתרים לשידור ברבים של הליכי-משפט או חלקים מהם. עם זאת, היתרים אלה ניתנו על-בסיס פרטני (אד-הוק) במקרים ספורים בלבד: ראשית, בתחילת שנות השישים (עידן טרום הטלוויזיה במדינת-ישראל), ניתן היתר לשידור ברדיו של משפט אייכמן. זאת ועוד; בסוף שנות השמונים ובראשית שנות התשעים ניתן היתר לשידור חי בטלוויזיה וברדיו של הליכי-משפט של ג'ון (איוון) דמיאניוק בבית-המשפט המחוזי בירושלים ובבית-המשפט העליון. בשתי הפרשות קיבלו אמצעי התקשורת היתר לשדר גם את העדויות שנשמעו בפני הערכאות הדיוניות. מתן ההיתר לשידור של הליכי-המשפט הללו נבע מהגישה לפיה ישנה חשיבות ציבורית והיסטורית להעמדה לדין של נאשמים אלה, מהעניין הציבורי הרב שעוררו הליכי-המשפט בארץ ובעולם, ומהרצון לתעדם לצרכים היסטוריים.

שנית, בשנת 1996 שודרה בטלוויזיה וברדיו בשידור חי ההקראה של תמצית הכרעת-הדין בעניינו של יגאל עמיר, רוצחו של ראש ממשלת ישראל המנוח יצחק רבין ז"ל. באותו מקרה קיבלו אמצעי התקשורת היתר לשדר את כניסת השופטים לאולם בית-המשפט המחוזי. עם זאת, בשל אי הבנה שארעה, נמשך השידור החי גם לאחר כניסת השופטים לאולם בית-המשפט בעת שהוקראה הכרעת-הדין.

שלישית, בשנת 1999 התיר בית־המשפט המחוזי בירושלים שידור חי ברדיו של הקראת התמצית של הכרעת־הדין בעניינו של אריה דרעי. בית־המשפט העליון סירב להתיר שידור של הקראת פסק־הדין בערעור. יצויין כי הן ההחלטה של בית־המשפט המחוזי להתיר שידור רדיופוני כאמור, והן ההחלטה של בית־המשפט העליון שלא להתיר את השידור של הקראת פסק־הדין בערעור, היוו נושא לביקורת ציבורית. אשר להחלטת בית־המשפט המחוזי – היו שטענו כי שידור התמצית של הכרעת־הדין היפלה לרעה את אריה דרעי לעומת נאשמים אחרים, נוכח העובדה שככלל, בתי־המשפט בישראל ממעטים מאד במתן היתרים לשידור הליכי־משפט או קטעים מהם. עוד נטען כי הקראת התמצית של הכרעת־הדין בעניינו של אריה דרעי מסרה לציבור מידע חלקי ובלתי מדוייק ביחס לנאמר בהכרעת־הדין בשלמותה. אשר לסירובו של בית־המשפט העליון להתיר את שידור ההקראה של פסק־הדין בערעור – טענת אמצעי התקשורת היתה כי ניתן היה למנוע טעויות שאירעו בסיקור תוצאותיו של הערעור, אילו הקראת פסק־הדין היתה משודרת בשידור חי לציבור, ללא צורך בדיווח עיתונאי מכלי שני.

הנה כי כן, מלבד במקרים ספורים, לא ניתנו היתרים לסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט נוספים בישראל. יצויין כי במספר מועט של מקרים ניתן היתר לצילום ולהקלטה של הליכי־משפט לצורך הכנת תוכניות טלוויזיה לימודיות או תיעודיות; במסגרת תוכניות אלה שודרו לציבור קטעים קצרים של הליכי־משפט, לאחר שחלף זמן ממועד סיומם.

13. בהתחשב במספרם המועט של הליכי־המשפט ששודרו לציבור בישראל, הוגשה לכנסת הצעת־חוק פרטית – הצעת־חוק בתי־משפט (תיקון־צילום והקלטת הדיון), התש"ס־2000 – העומדת ברקע הקמתה של הוועדה הנוכחית. הצעת־החוק הציעה לקבוע כי בית־המשפט יהיה רשאי לאסור על צילום, פרסום תצלום או הקלטה באולם בית־המשפט, רק אם ראה צורך להגן על אחת העילות הקבועות בחוק לניהול דיון בדלתיים סגורות. הצעת־החוק קבעה, אפוא, חזקה לטובת סיקור אלקטרוני של הליכי־משפט, תוך צמצום שיקול־הדעת הנתון בידי בית־המשפט לאסור על צילום או הקלטה כאמור. מדברי ההסבר להצעת־החוק עולה כי מטרתם של המציעים היתה להגביר את החשיפה של הדיונים בבתי־המשפט בישראל לעין הציבורית באמצעות שידורם לכל בית. עוד עולה מדברי ההסבר כי לגישת המציעים, השידור האלקטרוני של הליכי־משפט נדרש כחלק ממגמה רחבה של חשיפת מידע לציבור.

אין ספק כי הנוסח המקורי של הצעת־החוק הפרטית היה גורף. לא היתה בו התייחסות למאפיינים המייחדים את ההליך השיפוטי מדיונים פומביים אחרים. לא נערכה במסגרתו הבחנה בין ערכאות והליכי־משפט שונים. בנוסף, לא נקבעו מגבלות על הסיקור האלקטרוני של הליכי־משפט במטרה להגן על אינטרסים חיוניים, כגון: מהלכם התקין של הליכי־המשפט, הזכות להליך הוגן, טוהר ההליך השיפוטי, זכויותיהם של המשתתפים בהליכי־המשפט, עצמאותו השיפוטית של בית־המשפט ומעמדו בעיני הציבור.

כאמור, הצעת־החוק הפרטית הועברה לעיונה של ועדת חוקה חוק ומשפט של הכנסת. במסגרת הדיונים בהצעת־החוק, ועוד בטרם גיבשה הוועדה הנוכחית את המלצותיה, נתבקשה השופטת דורית ביניש להופיע בפני ועדת החוקה, על־מנת להציג את עבודת הוועדה בראשותה ואת השיקולים השונים הרלוונטיים לסוגייה. בפתח הדיון, הודיעה חברת־הכנסת זהבה גלאון על צמצומה של הצעת־החוק המקורית והבהירה כי ההצעה מתמקדת עתה בפתחת בית־המשפט העליון לתקשורת אלקטרונית. במהלך הדיון הסכימו החברים בוועדת החוקה כי הרחבת האפשרות לסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט בישראל תיבחן במסגרת ניסוי זמני, שיוגבל להליכים המתקיימים בפני בית־המשפט העליון בשבתו כבית־משפט גבוה לצדק. בהתאם לכך תוקן הנוסח המקורי של הצעת־החוק הפרטית. על־פי הנוסח המתוקן של הצעת־החוק, תיוותר בעינה הוראת־החוק הקיימת, הקובעת כי אין לצלם באולם בית־המשפט אלא ברשות בית־המשפט (סעיף 70(ב) לחוק בתי־המשפט). עם זאת, תיקבע הוראת־שעה שתעמוד בתוקפה למשך שנתיים. במסגרת הוראת־השעה תיקבע חזקה ניתנת לסתירה לטובת סיקור אלקטרוני של הליכים המתקיימים בפני בית־המשפט העליון בשבתו כבית־משפט גבוה לצדק; בית־המשפט יהיה מוסמך לאסור על סיקור אלקטרוני של הליכים אלה על־פי שיקול־דעתו. הצעת־החוק המתוקנת מוסיפה וקובעת כי על שר המשפטים, בהסכמת נשיא בית־המשפט העליון, לקבוע כללים והנחיות שיפורסמו ברשומות, להבטחת הניהול התקין והראוי של הדיונים, להבטחת קיומו של הליך הוגן ולשמירה על כבודם של בית־המשפט ושל הצדדים להליך המשפטי. לקראת פקיעתה של הוראת־השעה, תחליט ועדת החוקה האם להציע לכנסת להאריך את תוקפה בשנה נוספת.

מדברי ההסבר להצעת־החוק המתוקנת עולה כי מנסחיה נתנו דעתם לחששות הכרוכים בסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט, לצד היתרונות שעשויים להיות טמונים בסיקור כזה. הצעת־החוק שואפת לאזן בין האינטרסים והזכויות הרלוונטיים לעניין,

אשר יש בהם כדי לייחד את ההליך השיפוטי מדיונים פומביים אחרים. וכך נאמר בדברי ההסבר להצעת החוק:

”...הסוגייה של שידורי התקשורת האלקטרונית מאולמות בתי המשפט היא סוגייה נכבדה המצריכה לאזן בשים לב בין ערכי יסוד מנוגדים: מחד גיסא, זכות הציבור לדעת ופומביות הדיון, ומאידך גיסא הצורך לשמור על טוהר ההליך השיפוטי, ענייניותו, וכבודם של בית המשפט והצדדים להליך. ברור כי לשידורים אלקטרוניים מכתלי בית המשפט אפקט בעל עצמה מיוחדת, חזקה בהרבה מסיקור עיתונאי, ויש לבחנו בזירות ובאחריות.

מדינות רבות התחבטו בסוגייה והיססו אם לאפשר שידורים כאלה, ובאלה תנאים, ובחלקן (כגון קנדה, נירזילנד ומדינות בארצות הברית) נעשו נסיונות לתקופות קצובות בהן נבחנו שורה של מרכיבים הן בענין ניהול המשפטים עצמם והן בענין השפעת השידורים על הציבור; ברי כי לא הרי שידור של הליך המתנהל בערכאה ראשונה ונגבות בו עדויות, כהרי שידור של הליך בערכאה שאינה שומעת עדים; לא הרי שידור של הליך פלילי, כהרי שידור של הליך חוקתי; לא הרי שידור ישיר, כהרי שידור מאוחר המאפשר בקרה ועריכה; לא הרי שידור נדיר של ענינים שיש להם חשיבות מיוחדת לציבור, כהרי שידור תדיר. במדינות בהן נערכו נסיונות של הסדרת נושא השידורים כאמור, נקבעו גם שורה של כללים שנועדו להבטיח שההליך השיפוטי ואמון הציבור בו לא ייפגעו...

מוצע לאפשר, גם בישראל, לערוך ניסוי ובו יתקיימו שידורים אלקטרוניים של הליכים המתנהלים בבית משפט. הניסוי ייערך לגבי הליכים בבית המשפט העליון בשבתו כבג”ץ, ערכאה שאינה שומעת עדים ושדנה בעניינים חוקתיים ומנהליים שיש בהם ענין לציבור. השידור יצריך בקשה ובית המשפט יוכל לשקול אם ראוי שלא לקיימו. הניסוי ייערך במשך שנתיים ובתום התקופה יוגש לכנסת, על ידי שר המשפטים, דין וחשבון שיבחן את השפעות הניסוי על ניהול ההליך ועל הציבור, והכנסת תוכל להאריך את תקופת הניסוי בשנה נוספת.

כאמור, בישראל הוקמה ועדה הבוחנת את הנושא באופן מקיף ועתידה לסיים את מלאכתה בקרוב. המלצותיה יובאו בחשבון בהמשך הליכי החקיקה".

הנוסח של הצעת-החוק המתוקנת ודברי ההסבר הנלווים לה, מצורפים לדין וחשבון זה כנספח 2.

הצעת-החוק הנדונה הוגשה לכנסת לקראת סיום דיוניה של הוועדה הנוכחית. על-אף שהצעת-החוק נוקטת בעמדה לפיה ראוי לערוך ניסוי זמני במתכונת מצומצמת שיוגבל לסיקור אלקטרוני של הליכי-בג"ץ בלבד, לא ראינו עצמנו פטורים מבחינת הסוגייה בראיה רחבה ומקיפה, תוך התייחסות למכלול הגישות האפשריות בשאלת הפתיחה של בתי-המשפט בישראל לתקשורת אלקטרונית. נפנה כעת להצגת העמדות השונות שהוצגו בפני הוועדה בסוגייה זו.

חלק שני: עמדות שהוצגו בפני הוועדה

14. הוועדה שמעה אישים ונציגי גופים שונים שהוזמנו לחוות דעתם בפניה בנוגע לפתיחת בתי־המשפט בישראל לתקשורת אלקטרונית, בין בעל־פה ובין בכתב. בין היתר, הציגו עמדתם לוועדה נשיא בית־המשפט העליון אהרן ברק, נשיא בית־המשפט העליון לשעבר מאיר שמגר, שר המשפטים בעת דיוני הוועדה מר מאיר שטרית ושר המשפטים הנוכחי מר טומי לפיד, מנהל בתי־המשפט בעת דיוני הוועדה הנשיא דן ארבל, השופט בדימוס שלום ברנר, ראש הסנגוריה הציבורית בעת דיוני הוועדה פרופ' קנת מן, פרקליטת המדינה בעת דיוני הוועדה הגב' עדנה ארבל, אנשי האקדמיה פרופ' מני מאוטנר מאוניברסיטת תל־אביב ופרופ' מרדכי קרמניצר מהאוניברסיטה העברית שהוא גם יו"ר מועצת העיתונות, וכן כתבי־משפט של ערוצי תקשורת שונים, ובהם ערוץ 1, ערוץ 2, קול ישראל וגליצה"ל. כמו־כן שמענו שני שופטים מארצות־הברית שהתנסו בהליך שיפוטי אל מול מצלמות טלוויזיה.

הרשימה המלאה של האישים שהופיעו בפני הוועדה מצורפת לדין־וחשבון זה כנספח 3.

15. האישים שהביעו עמדתם בפני הוועדה התייחסו בדבריהם לשתי שאלות מרכזיות: ראשית, האם ראוי להרחיב את האפשרות לסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט בישראל; אם כן – מה ראוי שיהא היקף ההרחבה, ובאילו הליכים וערכאות ראוי לאפשרה? שנית, האם ראוי לערוך ניסוי שיבחן את ההשלכות הכרוכות בשינוי המצב הקיים, טרם הכרעה בעניין? יצויין כי הדוברים השונים העלו בפני הוועדה טיעונים מגוונים בנוגע ליתרונות הטמונים בסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט,

לעומת הסיכונים והחששות הכרוכים בכך. דיון רחב ומפורט בטיעונים אלה ייעשה במסגרת החלק הרביעי של הדין-וחשבון.

בתמצית ייאמר כי לא היתה תמימות דעים בקרב הדוברים בפני הוועדה לגבי התועלת שבפתיחת בתי-המשפט לתקשורת אלקטרונית, לעומת הסיכונים הכרוכים בכך. בהתאם לכך, נשמעו דעות שונות בנוגע לשאלה האם ראוי להרחיב את האפשרות לסיקור אלקטרוני של הליכי-משפט, ומה ראוי שיהא היקף ההרחבה. חלק מהאישים שהופיעו בפני הוועדה הביעו התנגדות לשינוי המצב הקיים. דוברים אחרים צידדו בפתיחה זהירה של בתי-המשפט בישראל לתקשורת אלקטרונית שתוגבל להליכי-משפט מסוימים או לשלבים מסוימים בהליך השיפוטי. מרביתם של אלה שצידדו בהרחבת האפשרות לסיקור אלקטרוני של הליכי-משפט, סברו כי קודם לכן ראוי לבחון את הסוגייה באמצעות ניסוי זמני במתכונת מוגבלת. יודגש כי כל האישים שהופיעו בפני הוועדה הסכימו כי אין מקום לפתיחה כוללת וגורפת של הליכי-משפט בישראל לתקשורת אלקטרונית. רובם המכריע של הדוברים הסתייגו ממתן היתר לסיקור אלקטרוני של הליכי-משפט בהם מופיעים עדים.

להלן פירוט עיקרי העמדות שנשמעו בפני הוועדה.

16. פרופ' מני מאוטנר מאוניברסיטת תל-אביב, ראש הסנגוריה הציבורית בעת דיוני הוועדה פרופ' קנת מן, שר המשפטים בעת דיוני הוועדה מר מאיר שטרית, וכן נציג הוועד המרכזי של לשכת עורכי-הדין בישראל, הביעו התנגדות נחרצת לשינוי המצב הקיים.

פרופ' מאוטנר פירט בפני הוועדה את טעמיו כנגד הרחבת הפתיחה של בתי-המשפט בישראל לתקשורת אלקטרונית. לגישתו, מהווה המשפט מערכת תרבותית נבדלת, בעלת לוגיקה, ערכים, מושגים וכללי הנמקה ייחודיים לה. על-פי גישה זו, ישנה חשיבות רבה בשמירה על הפרדה נוקשה בין תרבות המשפט לבין תרבויות אחרות, ובעיקר התרבות היומיומית, תרבות הפוליטיקה ותרבות התקשורת. סיקור אלקטרוני של הליכי-משפט עלול להוביל לידי השתלטות של לוגיקה חיצונית על המשפט, תוך שינוי התנהגותם של המשתתפים בהליכי-המשפט ועיוות הדרך בה השופטים יקבלו את הכרעותיהם. טשטוש הגבולות בין המשפט לבין התרבות היומיומית ותרבות התקשורת עלול לפגוע בדרך התנהלותם של הליכי-המשפט ולסכן את הערכים עליהם מושתת המשפט, ובהם טוהר ההליך השיפוטי והזכות להליך הוגן.

פרופ' קנת מן הציג בפני הוועדה את עמדת הסנגוריה הציבורית בסוגייה. לגישת הסנגוריה הציבורית, אין להרחיב את האפשרות לסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט בכלל ושל הליכי־משפט פליליים בפרט. החשש הוא כי נוכחות תקשורת אלקטרונית באולמות בתי־המשפט תשפיע לרעה על התנהגותם של עדים, מתלוננים ונאשמים בהליכי־משפט פליליים ותעצים את הפגיעה בכבודם ובפרטיותם. חשש נוסף הוא כי נוכחות מצלמות טלוויזיה באולם בית־המשפט תוביל לניגוד עניינים בין האינטרס הפרטי של הסנגור המעוניין בפרסום לשם משיכת לקוחות פוטנציאליים לבין האינטרס של הלקוח הקונקרטי. פרופ' מן הביע הסתייגות מעריכת ניסוי לפתיחת בתי־משפט לתקשורת אלקטרונית, נוכח הקושי הצפוי בהערכת תוצאותיו ועקב החשש כי עריכת ניסוי כאמור תוביל לפתיחה רחבה של הליכי־משפט בישראל לסיקור אלקטרוני דרך קבע.

כזכור, הוועדה הנוכחית מונתה על־ידי שר המשפטים דאז, ד"ר יוסי ביילין. במהלך דיוני הוועדה, מונה מר מאיר שטרית לשר המשפטים והוא ביקש להופיע בפני הוועדה על־מנת להציג את עמדתו האישית בסוגייה. השר שטרית התנגד לשינוי המצב הקיים וסבר שככלל, אין ליתן היתרים לסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט, למעט במקרים חריגים המעוררים עניין ציבורי מיוחד. לדבריו של השר שטרית, פתיחת אולם המליאה בכנסת לתקשורת אלקטרונית הובילה לכך שרמת הדיונים בכנסת נפגעה, שכן חברי־הכנסת שינו מהתנהגותם ומטיעוניהם אל מול המצלמות. החשש הוא כי כניסת מצלמות טלוויזיה לאולמות בתי־המשפט תוביל לתוצאה דומה ותפגע באופן התנהלות הדיונים בבתי־המשפט, בטוהר ההליך השיפוטי ובזכות הליך הוגן. זאת ועוד; קיים חשש כי אמצעי התקשורת יבחרו לשדר את הקטעים הסנסציוניים מהליכי־המשפט, באופן שיעביר לציבור מידע חלקי ולא מדויק על המתרחש בבתי־ המשפט. השר שטרית הביע הסתייגות מעריכת ניסוי לבחינת הסוגייה של פתיחת בתי־המשפט בישראל לתקשורת אלקטרונית, מחשש למדרון חלקלק שיוביל לפתיחה רחבה של בתי־המשפט למצלמות טלוויזיה דרך קבע.

חבר הוועדה, עו"ד יוסי תוסייה־כהן, הציג בפני הוועדה את גישת הוועד המרכזי של לשכת עורכי־הדין בענין הנדון. הוועד המרכזי הביע אף הוא התנגדות להרחבת הפתיחה של בתי־המשפט בישראל לתקשורת אלקטרונית.

17. אל מול העמדה המתנגדת לשינוי המצב הקיים נשמעו בפני הוועדה דעות בעד הרחבת הפתיחה של בתי־המשפט בפני תקשורת אלקטרונית. כאמור, מרביתם

המכריע של המצדדים בהרחבת האפשרות לסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט הביעו התנגדות לסיקור אלקטרוני של הליכים בהם מופיעים עדים. רוב הדוברים צידדו בעריכת ניסוי זמני במתכונת מוגבלת לשם בחינת הסוגייה.

שופט בית־המשפט המחוזי בדימוס, מר שלום ברנר, סקר בפני הוועדה את הסיכונים והחששות הנלווים לסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט. בעקרון, הביע השופט ברנר התנגדות לפתיחת בתי־המשפט לסיקור כזה. לגישתו, ניתן אולי לשקול את הרחבת האפשרות לסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט בבית־המשפט הגבוה לצדק ובערכאות הערעור, אך יש להתנות זאת בהסכמת כל הצדדים הנוטלים חלק בהליך, ומכל מקום בוודאי שאין להתיר סיקור הליך שבו מופיעים עדים.

פרקליטת המדינה בעת דינוי הוועדה, הגב' עדנה ארבל, שלחה לבקשתנו נייר־עמדה שהתייחס לגישתה בסוגייה הנדונה. לגישת פרקליטת המדינה, ככלל, אין מקום להתיר כניסת תקשורת אלקטרונית לערכאות דיוניות ובמיוחד אין מקום להתיר שידור של עדויות במשפטים פליליים או אזרחיים. עם זאת, ניתן לשקול הכנסת תקשורת אלקטרונית לערכאות הערעור ולבית־המשפט העליון בשבתו כבית־המשפט הגבוה לצדק ובערעורים המעוררים עניין ציבורי ברור. בעניין זה עמדת פרקליטת המדינה היא כי יש לערוך ניסוי זמני ובהיקף מוגבל לבחינת הסוגייה. במסגרת הניסוי ראוי להשאיר לבית־המשפט הדין בתיק שיקול־דעת לגבי מתן היתר לסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט המתקיימים בפניו.

כתבי המשפט שהופיעו בפנינו כנציגים מטעם ערוצי הטלוויזיה והרדיו, צידדו בהרחבת האפשרות לסיקור אלקטרוני מאולמות בתי־המשפט נוכח היתרונות שעשויים לצמוח מכך, ובהם חינוך הציבור לערכי המשפט ולשיפור איכותו של הסיקור התקשורתי אודות הליכי־משפט. יחד עם זאת, גם כתבי המשפט שהופיעו בפני הוועדה התנגדו לפתיחה כוללת ומלאה של בתי־המשפט לתקשורת אלקטרונית והסתייגו בשלב זה מסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט בערכאות דיוניות הבוחנות ראיות ושומעות עדים. לגישתם של כתבי המשפט יש לערוך ניסוי זמני במתכונת מוגבלת שיבחן את האפשרות לסיקור אלקטרוני של הדיונים בבית־המשפט העליון ובערכאות הערעור, וירחיב את האפשרות לשידור של הקראות פסקי־דין. מדברי הכתבים בפני הוועדה עלה כי הם מצדדים במתן אפשרות לשידור בלתי רציף מאולמות בתי־המשפט, קרי שידור קטעים קצרים וערוכים מהליכי־משפט במסגרת מהדורות החדשות. יחד עם זאת, לגישתם, יש לבחון את האפשרות להקמת ערוץ

שידורים רציפים מבתי־המשפט, כדוגמת הערוץ האמריקאי COURT-TV. העיתונאי משה גורלי שביקש להופיע בפני הוועדה, הציג עמדה דומה לזו של כתבי המשפט. יצוין כי לדעתו, ראוי להתיר סיקור אלקטרוני של הליכי־ערעור רק כאשר הצדדים המתדיינים נתנו הסכמתם לכך.

פרופ' קרמניצר מהאוניברסיטה העברית, המשמש גם כיושב־ראש מועצת העיתונות, הציג בפני הוועדה את עמדתו האישית בסוגיה של פתיחת בתי־המשפט בפני תקשורת אלקטרונית. לגישתו, יש לערוך ניסוי זמני שירחיב את האפשרות לסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט מסויימים, בכפוף למגבלות ולסייגים שתכליתם להגן על הזכות להליך הוגן ועל הזכות לפרטיות של המשתתפים בהליך. פרופ' קרמניצר צידד במתן היתרים לסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט בנושאים חוקתיים, וכן בשידור של הקראות פסקי־דין המעוררים עניין ציבורי. יוער כי במהלך דיוני הוועדה, קיוונו כי מועצת העיתונות תגבש עמדה עקרונית בשאלה של פתיחת בתי־המשפט בישראל לתקשורת אלקטרונית ותציגה בפנינו; עם זאת, עד תום דיוני הוועדה לא נתקבלה עמדת מועצת העיתונות בסוגיה.

18. הוועדה ביקשה לשמוע גם את עמדתם של נשיא בית־המשפט העליון אהרון ברק ונשיא בית משפט העליון לשעבר מאיר שמגר.

הנשיא ברק הופיע בפני הוועדה בשתיים מישיבותיה. בדבריו ציין הנשיא בפני הוועדה את השאלות המטרידות בעיניו בנוגע להרחבת הכניסה של אמצעי התקשורת האלקטרונית לאולמות בתי־משפט בישראל. לגישת הנשיא ברק, ככלל, ראוי שלא להתיר שידור של הליכי־משפט בערכאות דיוניות המבררות ראיות ושומעות עדים, עקב הצורך להגן על זכותם של מתדיינים להליך הוגן, ועל זכותם של בעלי דין ועדים לפרטיות. אשר לשאלה האם ראוי להרחיב את האפשרות לסיקור אלקטרוני של הליכי־ערעור והליכים בבית־המשפט הגבוה לצדק, סבר הנשיא ברק כי שאלה זו מחייבת בחינה מעמיקה ועריכת איזון הולם בין מכלול הזכויות והאינטרסים הרלוונטיים לסוגיה. בהופעה נוספת בפני הוועדה, הביע הנשיא ברק עמדה נחרצת וכוללת נגד סיקור אלקטרוני של הליכי־המשפט האמורים. הוא הביע חשש כי ניסוי בעניין זה יהפוך למצב קבוע שקשה יהיה לסגת ממנו. עוד הוסיף כי עריכת ניסוי עלולה להוביל לפתיחה גורפת ובלתי מבוקרת של הערכאות השונות בישראל לתקשורת אלקטרונית. לפיכך הגיע הנשיא ברק למסקנה כי אין מקום להרחיב את היקף הסיקור האלקטרוני של הליכי־משפט בישראל ביחס למצב הקיים. יחד עם זאת הביע הנשיא

תמיכה בצילום ובהקלטה של הליכי־משפט בבית־המשפט העליון לצרכים תיעודיים – היסטוריים וחינוכיים. מנהל בתי־המשפט, הנשיא דן ארבל, צידד בכך אף הוא. יצויין כי שר המשפטים הנוכחי, מר טומי לפיד, סבר כי שאלת הפתיחה של הליכי־משפט לתקשורת אלקטרונית צריכה להיות מוכרעת על־ידי שופטי בית־המשפט העליון.

נשיא בית־המשפט העליון לשעבר מאיר שמגר, הזמן אף הוא להציג עמדתו בפני הוועדה. בין היתר, ביקשה הוועדה ללמוד מניסיונו לאחר שניהל דיונים פומביים בפני מצלמות טלוויזיה בשתי הזדמנויות מרכזיות: האחת, בעת הדיונים בבית־המשפט העליון בערעורו של ג'ון איוואן דמיאניוק; והשנייה, בעת ניהול הדיונים של ועדת החקירה לעניין הטבח במערת המכפלה בחברון. לגישתו של הנשיא שמגר, מדובר במקרים מיוחדים שהיתר לסיקורם האלקטרוני נבע מהעניין הציבורי הרב שהתעורר בגינם. לפיכך, לא ניתן להקיש מהם לגבי הסוגייה הכללית של פתיחת בתי־משפט בישראל לתקשורת אלקטרונית. הנשיא שמגר הביע חשש מכך שכניסת מצלמות טלוויזיה לאולמות בתי־המשפט תגרום לשינוי האווירה והדינמיקה באולם בעת ניהול הדיון. עם זאת, הוא הביע חששו כי במציאות בת ימינו קשה יהיה לעצור את חדירת המצלמות לאולמות בתי־המשפט. לפיכך, צידד הנשיא שמגר בעריכת ניסוי זמני ומוגבל בהיקפו, שיבחן הלכה למעשה את הסוגייה של פתיחת בתי־המשפט בישראל לתקשורת אלקטרונית. לגישתו, על הניסוי לבחון את האפשרות לסיקור אלקטרוני של הליכי־בג"ץ ושל הליכי־ערעור בעלי חשיבות ציבורית מיוחדת. ככלל, לדעת הנשיא שמגר ראוי להימנע מסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט בהם מופיעים עדים.

19. הדוברים היחידים שצידדו בפתיחה רחבה של בתי־המשפט לתקשורת אלקטרונית, לרבות בערכאות דינויות בהן מופיעים עדים, היו שני שופטים אמריקאים שהופיעו בפני הוועדה: האחד, השופט בדימוס מורי ריכטל (Murray Richtal) ממדינת קולורדו, שהופיע בפני הוועדה בעת ביקורו בארץ; והשנייה, שופטת בית־המשפט הפדרלי במדינת מסצ'וסטס ננסי גרטנר (Nancy Gertner), שהציגה את עמדתה בסוגייה במהלך פגישה שקיימה עם שני חברי ועדה – השופטת דורית ביניש ומנכ"ל משרד המשפטים לשעבר שלמה גור – בעת שהותה בישראל.

השופט ריכטל ציין בפני הוועדה כי נטל חלק בניסוי לבחינת הפתיחה של בתי־המשפט במדינת קולורדו בפני תקשורת אלקטרונית. במסגרת הניסוי האמור ניהל השופט ריכטל שלושה משפטי־רצח פליליים אל מול מצלמות הטלוויזיה. לטענתו, לאחר מספר דקות שכחו הנוכחים באולם בית־המשפט את נוכחותן

של המצלמות. על-פי התרשמותו, למצלמות הטלוויזיה לא היתה השפעה שלילית על אופן התנהלות הדיונים או על התנהגותם של הנאשמים, עורכי-הדין, העדים והמושבעים. לדבריו, טרם השתתפותו בניסוי, הוא נטה להתנגד לסיקור אלקטרוני של הליכי-משפט מחשש לפגיעה בזכות להליך הוגן. עם זאת, לאחר שחווה ניהול של הליכי-משפט אל מול מצלמות-טלוויזיה הוא שינה מעמדתו, וכיום הוא סבור כי היתרונות הטמונים בסיקור האלקטרוני עולים על החסרונות הכרוכים בכך. לדעתו, ראוי לקבוע חזקה לטובת סיקור אלקטרוני של הליכי-משפט המתנהלים בדלתיים פתוחות, תוך מתן שיקול-דעת לשופט לאסור על צילום והקלטה של ההליך השיפוטי במקרים בהם יש חשש לפגיעה בזכות להליך הוגן, בכבודו של בית-המשפט או בפרטיותם ובייחונם של בעלי-דין, עדים או מושבעים.

השופט גרטנר הביעה עמדה דומה לזו של השופט ריכטל. בתקופה בה שימשה כסנגורית השתתפה גרטנר בניסוי שנועד לבחון את פתיחת בתי-המשפט של מדינת מסצ'וסטס למצלמות הטלוויזיה. על רקע זה הוזמנה השופטת גרטנר בשנת 2000 להופיע בפני ועדת הסנאט, על-מנת להביע עמדתה בנוגע להצעת-חוק שנועדה לאפשר סיקור אלקטרוני של הליכי-משפט בערכאות פדרליות דיוניות. עמדתה של השופטת גרטנר בפני הסנאט היתה כי ראוי להרחיב את האפשרות לסיקור אלקטרוני של הליכי-משפט, לרבות בהליכים בהם מופיעים עדים (המלצה שטרם התקבלה). התרשמותה של גרטנר מהניסוי בו נטלה חלק כסנגורית היתה, כי נוכחותן של מצלמות הטלוויזיה באולם בית-המשפט לא השפיעה לרעה על אופן התנהלות ההליכים או על המשתתפים בהם. לפיכך סבורה היא כי היתרונות שבסיקור אלקטרוני של הליכי-משפט עולים על החסרונות הכרוכים בכך.

20. סיכומם של דברים; כל האישים הקשורים במשפט ובתקשורת בישראל שהופיעו בפני הוועדה הסכימו כי אין מקום לפתיחה כוללת וגורפת של הליכי-משפט לתקשורת אלקטרונית וכי על דרך הכלל, ראוי להימנע מסיקור אלקטרוני של הליכי-משפט בהם מופיעים עדים. הדוברים היחידים שהביעו תמיכה בסיקור אלקטרוני של הליכי-משפט בערכאות הדיוניות היו השופטים האמריקאיים ריכטל וגרטנר, שהתנסו בסיקור אלקטרוני כאמור במסגרת ניסויים שנערכו בבתי-משפט מדינתיים בארצות-הברית. כפי שיפורט בהמשך הדברים, ספק אם ההסדרים הנוהגים במדינות ארצות-הברית מתאימים למאפיינים של שיטת המשפט ושל מציאות החיים בישראל.

מספר לא מבוטל של אישים שהופיעו בפני הוועדה הביעו התנגדות נחרצת לשינוי המצב הקיים. זאת, נוכח החשש כי סיקור אלקטרוני של הליכי־משפט יוביל לפגיעה בטוהר ההליך השיפוטי ובזכות להליך הוגן, בכבודם ובפרטיותם של המשתתפים בהליכי־המשפט ובמעמדו של בית־המשפט. לשיטתם של דוברים אלה, אין מקום לעריכת ניסוי לבחינת הסוגייה בישראל, נוכח הקושי הצפוי בהערכת תוצאותיו של הניסוי, ונוכח החשש ממדרון חלקלק שיוביל להרחבת הסיקור האלקטרוני מאולמות בתי־המשפט דרך קבע.

דוברים אחדים, בעיקר אנשי תקשורת, צידדו בהרחבת האפשרות לסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט בישראל, עקב היתרונות הכרוכים בכך לטענתם. במיוחד ציינו הדוברים את היתרון החינוכי הטמון בסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט ואת שיפור איכותו של הסיקור התקשורתי ביחס למצב הקיים היום. עם זאת, גם לגישת המצדדים בהרחבת האפשרות לסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט יש לקבוע מגבלות וסייגים שייגנו על הזכות להליך הוגן, על טוהר הליכי־המשפט ועל זכותם של המשתתפים בהליך לכבוד ולפרטיות. על־פי גישה זו, ראוי לערוך ניסוי זמני במתכונת מוגבלת כדי לבחון את הסוגייה הלכה למעשה בתנאי המציאות הישראלית; במסגרת הניסוי יש להרחיב את האפשרות לסיקור אלקטרוני של הדיונים המתקיימים בפני בית־המשפט הגבוה לצדק ושל הקראות פסקי־דין בערכאות השונות. חלק מהדוברים הוסיפו כי יש לאפשר סיקור אלקטרוני של הליכי־ערעור בעלי חשיבות ציבורית, אך ביקשו להתנות את הסיקור האמור בהסכמתם של בעלי־הדין לכך על־מנת להגן על זכותם לכבוד ולפרטיות.

21. כאמור, הוועדה פרסמה בעיתונות היומית הזמנה לציבור להביע עמדה בכתב בנושא עבודתה. מספר הפניות לוועדה היה מועט. נתקבלו פניות משתי חברות מסחריות שהביעו נכונות לבחון את האפשרות להקמת ערוץ משפט טלוויזיוני, שישדר הליכי־משפט מרכזיים בזמן אמת וכן ראיונות וכתבות בנושאי משפט, בדומה לערוץ ה-COURT-TV המשדר בארצות־הברית. עוד פנתה לוועדה חברה מסחרית שהביעה נכונות לצלם הליכי־משפט לצורך תוכניות אקטואליה ותוכניות טלוויזיה תעודיות. בנוסף, קיבלה הוועדה פניות ממספר קטן של עורכי־דין מהמגזר הפרטי, שהביעו תמיכה באפשרות לשידור הליכי־משפט לציבור.

חלק שלישי: הבחינה ההשוואתית

22. חלק זה של הדין־וחשבון נועד לבחון את ההסדרים הנוהגים בנוגע לסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט במדינות שונות, ובהן: ארצות־הברית, קנדה, אוסטרליה, ניו־זילנד, אנגליה, סקוטלנד, גרמניה וצרפת. ההסדרים הנוהגים במדינות אלה והניסויים שנערכו בתחומן לשם בחינת הפתיחה של בתי־המשפט בפני תקשורת אלקטרונית, יוצגו בפירוט רב יחסית על־מנת להפיק לקחים מניסיוןן של אותן מדינות, ככל שניסיוןן מתאים למאפיינים של שיטת המשפט ומציאות החיים בישראל. בסופו של חלק זה יובא סיכום־ביניים, בו ינותחו המגמות המרכזיות הנלמדות מהבחינה ההשוואתית.

ארצות־הברית

23. בארצות־הברית קיימים מגוון של הסדרים בנוגע לצילום, הקלטה ושידור של הליכי־משפט על־ידי התקשורת האלקטרונית. נפתח בהצגת ההסדרים הנוהגים בבתי־המשפט הפדרליים. לאחר מכן ננתח את המגמות המרכזיות בנוגע לסיקור אלקטרוני של הליכי־המשפט המדינתיים בארצות־הברית. לבסוף, נפרט על ההסדרים הנוהגים בעניין זה במדינות ניו־יורק וקליפורניה.

בתי־המשפט הפדרליים

24. ככלל, האפשרות לסיקור אלקטרוני של הליכים בבתי־המשפט הפדרליים מצומצמת ביחס לאפשרות הקיימת במרבית השיטות המדינתיות בארצות־הברית. הסבר לכך עשוי להימצא בעובדה שבעוד שמינויים של שופטים ותובעים

פדרליים נעשה על-בסיס מקצועי, הרי השופטים והתובעים המדינתיים נבחרים על-ידי הציבור; על רקע זה נראה כי הלגיטימציה הציבורית לסיקור אלקטרוני של הליכי-משפט פדרליים פחותה ביחס לזו הקיימת בבתי-המשפט של המדינות בארצות-הברית.

לשם הצגת ההסדרים הנוהגים בבתי-המשפט הפדרליים בנוגע לסיקור אלקטרוני של הליכי-משפט, יש להבחין בין בית-המשפט העליון לבין יתר בתי-המשפט הפדרליים בארצות-הברית.

25. אשר לבית-המשפט העליון של ארצות-הברית – מאז שנת 1955 מקליט בית-המשפט את כל הדיונים המתנהלים בפניו בהקלטת-אודיו למטרות תיעוד ועריכת פרוטוקולים. הציבור רשאי להאזין להקלטות-האודיו של דיוני בית-המשפט העליון הנשמרות בארכיב הלאומי (National Archives) ואף לרכוש עותק מהן. עם זאת, על-פי המדיניות הנהוגה בבית-משפט העליון, אין ניתנים היתרים לשידור ההקלטות לציבור, וכניסתם של אמצעי תקשורת אלקטרונית לאולמות בית-המשפט אסורה. יצויין כי בפרשת *Bush v. Gore*, דחה בית-המשפט העליון את בקשתה של רשת C-Span לשדר בטלוויזיה את טיעוני הצדדים בפני בית-המשפט. עם זאת, באופן חריג ויוצא דופן, התיר בית-המשפט לאמצעי התקשורת לשדר את הקלטת-האודיו של הדיון שנערך בפניו תוך כדי ההליך בהשהייה מסוימת; זאת נוכח העניין הרב שעוררה הפרשה ועל-מנת לאפשר לאמצעי התקשורת סיקור אמין ומדויק של ההליך. מאז התיר בית-המשפט העליון במקרים ספורים נוספים, שידור-אודיו של הליכים שהתקיימו בפניו.

26. אשר ליתר בתי-המשפט הפדרליים בארצות-הברית – החקיקה הפדרלית אוסרת על צילום והקלטה של הליכי-משפט פליליים בכל הערכאות הפדרליות (ראו: Federal Rules of Criminal Procedure, Rule 35). מכוח פרשנות פסיקתית חל האיסור האמור גם על שידורי טלוויזיה של הליכי-משפט פליליים. עתירות שהוגשו לבתי-המשפט הפדרליים לערעורים בטענות כי האיסור הקבוע בחוק אינו חוקתי, נדחו. (ראו למשל: *United States v. Hastings* 695 F.2d 1278 (11th Cir.) cert. Denied, (1983); *United States v. Kerley* 753 F.2d 617 (7th Cir., 1985); 461 U.S. 931 (1983)).

יצויין כי בשנת 1996 נקבע בחוק חריג מצומצם שנועד לאפשר לנפגעים של עבירות טרור לצפות בניהול הליכי-משפט פדרליים כנגד נאשמים בביצוען של עבירות אלה.

עם זאת, הצפייה בהליכי המשפט הוגבלה לנפגעי העבירות באמצעות שידורי טלוויזיה במעגל סגור, בלא שניתנה אפשרות לשדר את הליכי המשפט לציבור הרחב.

27. מה בנוגע להליכי משפט פדרליים אזרחיים? בעניין זה חלה התפתחות מסוימת, בעקבות ניסוי שנערך בבתי המשפט הפדרליים, כפי שיפורט להלן.

עד שנת 1990, חל איסור על הקלטה, צילום ושידור של כל סוגי ההליכים בבתי המשפט הפדרליים, לרבות הליכי משפט אזרחיים. (ראו האיסור שקבעה בעניין זה בשנת 1972 ה-Judicial Conference of the United States (להלן: המועצה השיפוטית של ארצות הברית): Canon 3A(7) of the Code of Conduct for United State's Judges).

בשנת 1990 תוקנו הכללים כדי לאפשר עריכת ניסוי לסיקור אלקטרוני של הליכי משפט פדרליים אזרחיים. הניסוי נערך בין השנים 1991-1994 בשש ערכאות פדרליות דיוניות ובשני בתי משפט פדרליים לערעורים ב-Circuits השני והתשיעי, אשר התנדבו להשתתף בניסוי. הסיקור האלקטרוני של הליכי המשפט במסגרת הניסוי נערך בהתאם להנחיות שפורסמו על ידי המועצה השיפוטית של ארצות הברית. על פי ההנחיות היה על אמצעי התקשורת להודיע זמן סביר מראש על רצונם לצלם, להקליט או לשדר הליך אזרחי. ההחלטה הסופית האם להיענות לבקשה ובאילו תנאים היתה נתונה לשיקול דעתו של השופט שניהל את הדיון, בלא שניתנה אפשרות לערער על החלטתו. השופט רשאי היה לסרב לבקשת אמצעי התקשורת לצלם, להקליט או לשדר מאולם בית המשפט ממספר טעמים ובהם: הגנה על מעמדו וכבודו של בית המשפט, שמירה על הסדר באולם בית המשפט, הגנה על זכויות המתדיינים והעדים או כל טעם אחר שהשופט סבור היה כי הוא רלוונטי וראוי. ההנחיות לא אסרו על שידור חי של הליכי משפט אזרחיים, אם כי השופט שניהל את הדיון רשאי היה להורות אחרת.

תוצאות הניסוי נבחנו על ידי ה-Federal Judicial Center (להלן: המכון הפדרלי השיפוטי), המשמש כזרוע המחקרית של מערכת בתי המשפט הפדרליים. בחינת תוצאות הניסוי נעשתה באמצעות שאלונים שהופצו בקרב השופטים הפדרליים ועורכי הדין שהשתתפו בניסוי. בנוסף, נערכו ראיונות עם עשרים שופטים פדרליים שניהלו הליכי משפט אל מול מצלמות הטלוויזיה, וכן עם נציגי תקשורת ופקידי בית המשפט שנטלו חלק בניסוי. עוד נערכה בחינה מהותית של תוכן השידורים ששודרו מאולמות בתי המשפט במסגרת הניסוי.

מהנתונים הסטטיסטיים שנאספו במהלך הניסוי עלה כי בתקופה שבין יולי 1991 ליוני 1993 ביקשו אמצעי התקשורת לשדר 257 הליכי-משפט פדרליים אזרחיים וקיבלו היתר לכך ב-82% מהמקרים. מרבית הליכי-המשפט שודרו בטלוויזיה; 56% מההליכים צולמו גם במצלמות-דום (still) ורק 27% מההליכים שודרו בהיקף כזה או אחר ברדיו. רוב הבקשות לשידור נסובו על הליכי-משפט אזרחיים בערכאות הדיוניות ולא בערכאות הערער. מרבית הסיקור האלקטרוני נעשה על-ידי חברות טלוויזיה מקומיות, ששידורו קטעים קצרים מהליכי-המשפט במסגרת מהדורת חדשות הערב. אורכם הממוצע של הקטעים מהליכי-המשפט ששודרו לציבור היה 56 שניות. ברוב המקרים צילומי הטלוויזיה מאולם בית-המשפט שימשו רקע ויזואלי בלבד לדברי הסבר ופרשנות של כתבי החדשות באופן שלא הוסיף לצופים מידע אודות ההליך השיפוטי או אופן ניהולו. רק 32% מהליכי-המשפט לגביהם ניתן היתר לסיקור אלקטרוני, שודרו במלואם על-ידי ערוצי טלוויזיה מיוחדים שנועדו לסיקור כזה, כדוגמת COURT-TV ו-C-SPAN.

מהראיונות שנערכו עם נציגי התקשורת במהלך הניסוי עלה כי עקב שיקולים מסחריים של אחוזי-צפייה, העדיפו רשתות הטלוויזיה המקומיות לשדר הליכי-משפט שהתנהלו בערכאות הדיוניות. רוב נציגי התקשורת ציינו כי הניסוי הגדיל את מספר הדיווחים על הליכי-משפט ביחס למספר הדיווחים עליהם טרם הניסוי. מרבית נציגי התקשורת הביעו עניין בכך שהיקף הניסוי יורחב באופן שיאפשר סיקור אלקטרוני גם של הליכי-משפט פליליים.

מרבית השופטים הפדרליים שהשתתפו בניסוי הביעו עמדה אוהדת כלפי סיקור אלקטרוני של הליכי-משפט אזרחיים. חלק ניכר מהשופטים הפדרליים השיבו כי לכניסת המצלמות לאולם בית-המשפט היתה השפעה מינורית בלבד על ניהול ההליך השיפוטי ועל המשתתפים בו. עם זאת, מעל 60% מהשופטים השיבו כי מצלמות-הטלוויזיה גרמו לעדים להיות מתוחים יותר בעת מסירת עדותם. מעל 45% מהשופטים סברו כי מצלמות-הטלוויזיה גרמו לעורכי-הדין להגיע לדיון מוכנים יותר, אף כי טיעוניהם בפני בית-המשפט הפכו לתיאטרליים יותר. ככלל, שופטים פדרליים שניהלו הליכי-משפט אל מול מצלמות הטלוויזיה גילו תמיכה רבה יותר בהמשך השידורים מאולמות בתי-המשפט, ביחס לשופטים פדרליים שלא נזדמן להם לנהל הליכי-משפט כאמור במהלך תקופת הניסוי. זאת ועוד; עמדתם של חלק מהשופטים הפדרליים בנוגע לסיקור אלקטרוני של הליכי-משפט אזרחיים הפכה אוהדת יותר

בעקבות התנסותם בניהול הליכי־משפט אל מול מצלמות טלוויזיה, ביחס לעמדה שהביעו בעניין זה טרם הניסוי. כמעט כל השופטים שרואיינו במסגרת הניסוי השיבו כי היתרון המרכזי בשידור של הליכי־משפט לציבור טמון בכך שהשידורים עשויים לשפר את ידיעותיו של הציבור אודות מלאכתם של בתי־המשפט. עם זאת, מרבית השופטים ציינו כי הניסוי תרם מעט או לא תרם בכלל לידיעותיו של הציבור על בתי־המשפט, בהתחשב בכך שאמצעי התקשורת בחרו לשדר קטעים קצרים בלבד מהליכי־המשפט לגביהם ניתן היתר לסיקור אלקטרוני.

אשר לעורכי־הדין שנטלו חלק בניסוי והשיבו לשאלונים – 66% מהם צידדו בכניסת תקשורת אלקטרונית לאולמות בתי־המשפט. למעלה מ-70% מעורכי־הדין השיבו כי מצלמות הטלוויזיה עודדו את הפרקליטים להגיע מוכנים יותר לדיון בפני בתי־המשפט אף שטיעוניהם הפכו לתיאטרליים יותר. מרבית עורכי־הדין השיבו כי מצלמות הטלוויזיה לא פגעו בניהול הליכי־המשפט או בהגינותם. 56% מעורכי־הדין שהופיעו בפני הערכאות הדיוניות ו-85% מעורכי־הדין שהופיעו בפני ערכאות הערעור במהלך הניסוי השיבו כי לקוחותיהם לא היו מונעים את שידור המשפט בעניינם אף אילו ניתנה להם אפשרות לכך.

28. בהתחשב בתוצאות הניסוי כפי שפורטו לעיל, המליץ המכון הפדרלי השיפוטי לאמץ הסדר קבוע, במסגרתו תינתן אפשרות לסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט אזרחיים בכל בתי־המשפט הפדרליים. עוד המליץ המכון לשקול מתן היתרים לסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט פליליים. המלצות אלה נדחו ברוב דעות על־ידי המועצה השיפוטית של ארצות־הברית בשנת 1994. רוב חברי המועצה השיפוטית סברו כי יש לאסור על כניסתם של אמצעי תקשורת אלקטרונית לבתי־המשפט הפדרליים בכל סוגי ההליכים. החלטתם ניתנה ללא הנמקה פורמלית.

בשנת 1996 חל ריכוך מסויים בעמדתה של המועצה השיפוטית של ארצות־הברית. בעקבות ביקורת שהושמעה מצד אמצעי־תקשורת, עורכי־דין ושופטים פדרליים, המליצה המועצה השיפוטית להעניק לבתי־המשפט הפדרליים לערעורים שיקול־דעת להחליט האם להתיר סיקור אלקטרוני של הליכי־ערעור אזרחיים בתחומם, על־פי הנחיות שייקבעו על־ידם. יחד עם זאת, המשיכה המועצה השיפוטית להתנגד לסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט אזרחיים בערכאות הפדרליות הדיוניות. היא אף קראה לפעול לביטול כל תקנה פנימית המאפשרת שידור של הליכי־משפט בהם מופיעים עדים.

29. בהתאם להחלטת המועצה השיפוטית של ארצות-הברית, אימצו בתי-המשפט הפדרליים לערעורים ב-Circuits השני והתשיעי הנחיות המאפשרות סיקור אלקטרוני של הליכי-ערעור אזרחיים בתחומם, בכפוף לסייגים ולמגבלות. (כזכור, בתי-משפט אלה התנדבו מלכתחילה ליטול חלק בניסוי שנערך בשנים 1991-1994). יתר בתי-המשפט הפדרליים לערעורים לא אימצו מדיניות דומה וככלל, אין לשדר הליכי-משפט המתנהלים בפניהם.

אשר לערכאות הדיוניות במערכת הפדרלית, בהתאם למדיניותה של המועצה השיפוטית - אין ניתנים היתרים לסיקור אלקטרוני של הליכי-משפט המתקיימים בפניהן. יצויין כי הערכאה הפדרלית הדיונית במחוז הדרומי של ניו-יורק קבעה במספר פסקי-דין כי היא אינה מחוייבת לפעול על-פי מדיניות המועצה השיפוטית של ארצות-הברית וכי בסמכותה להכריע האם להתיר סיקור אלקטרוני של הליכי-משפט אזרחיים בתחומה. ואמנם, במספר מקרים התיירה ערכאה זו סיקור אלקטרוני של הליכי-משפט אזרחיים שהתנהלו בפניה (ראו למשל: *Marisol v. Guiliani* 929 F. Supp. 660 (S.D.N.Y 1996); וכן: *Katzman v. Victorias Secret Catalogue* 923 F. Supp. 580 (S.D.N.Y 1996)). פסיקה זו לא נבחנה על-ידי ערכאת ערעור פדרלית או על-ידי בית-המשפט העליון של ארצות-הברית.

לסיום נעיר כי בשנת 2003 הוגשו בקונגרס הצעות-חוק המציעות להתיר סיקור אלקטרוני של הליכי-משפט פליליים ואזרחיים בכל הערכאות הפדרליות; הצעות אלה טרם התקבלו. (ראו: S. 554-A bill to allow media coverage of court proceedings, 108th Cong. (2003); H.R. 2155-A bill to allow media coverage of court proceedings, 108th Cong. (2003); ראו גם סעיף 3 ל- S. 1023-A bill to increase the annual salaries of justices and judges of the United States, 108th Cong. (2003)).

30. סיכומם של דברים; מערכת בתי-המשפט הפדרליים בארצות-הברית יזמה ניסוי לבחינת הפתיחה של הליכי-משפט אזרחיים לתקשורת אלקטרונית. על-אף הניסוי האמור, האפשרות לסיקור אלקטרוני של הליכי-משפט המתקיימים בפני בתי-המשפט הפדרליים נותרה מצומצמת: בכל הנוגע להליכי-משפט פליליים, קיים איסור מוחלט על סיקור אלקטרוני של הליכים אלה. אשר להליכי-משפט אזרחיים, מרבית הערכאות הפדרליות אינן מאפשרות את שידורם ברבים.

מגמות מרכזיות בנוגע לסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט במדינות ארצות־הברית.

31. במהלך השנים חלה התפתחות בסוגייה של סיקור אלקטרוני של הליכי־משפט מדינתיים בארצות־הברית: בעוד שבשנות ה-60 מרבית המדינות אסרו על צילום, הקלטה ושידור של הליכי־משפט בתחומן, הרי שבשנות ה-80 רוב המדינות החלו להתיר סיקור אלקטרוני של הליכי־משפט בהיקף כזה או אחר, בכפוף לסייגים ולמגבלות. סיקור משפטו של O.J.Simpson (להלן: משפט סימפסון) באמצע שנות ה-90, חידש את הדיון הציבורי בנוגע לסיכונים הכרוכים בשידור של הליכי־משפט לציבור, אל מול היתרונות הטמונים בכך. עם זאת, במרבית המדינות לא הוביל הדבר לשינוי המדיניות בנוגע לסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט בתחומן. מעניין לעקוב אחר המגמות האמורות, כפי שיפורטו להלן.

32. בשנת 1965 רק שתי מדינות (אוקלהומה והוואי) התירו סיקור אלקטרוני של הליכי־משפט בתחומן. באותה עת מרבית המדינות בארצות־הברית אסרו על כניסת אמצעי תקשורת אלקטרונית לאולמות בתי־המשפט. מדיניות זו הושפעה מלקחים שהופקו משתי פרשות שונות, בהן הסיקור העיתונאי דאז שימש נושא לביקורת ציבורית ושיפוטית חריפה (ראו: *Estes v. Texas* 381 U.S. 532 (1965)).

33. שינוי בעניין זה חל במהלך שנות ה-70, בעקבות התפתחויות טכנולוגיות שאפשרו הקלטה וצילום של הליכי־משפט בציוד חדיש ומתקדם, תוך צמצום ההפרעה הפיזית לדיון המתנהל בפני בית־המשפט. על רקע זה אימצו חלק ממדינות ארצות־הברית הסדרים ניסיוניים, שנועדו לבחון את הפתיחה של בתי־המשפט לתקשורת אלקטרונית. כך למשל, מיולי 1977 עד יוני 1978 נערך במדינת פלורידה ניסוי במהלכו ניתנו היתרים לשידורי טלוויזיה ורדיו של הליכי־משפט בערכאות הערעור ובערכאות הדיוניות, בהתאם להנחיות שאושרו על־ידי בית־המשפט העליון של פלורידה.

שאלת החוקתיות של עריכת הניסוי במדינת פלורידה הועמדה לביקורתו של בית־המשפט העליון של ארצות־הברית בשנת 1981 (*Chandler ET AL. v. Florida* 449 U.S. 560 (1981)). באותה פרשה נפסק כי מדינת פלורידה רשאית היתה לקבוע הסדר שהתיר שידור של הליכי־משפט פליליים בכפוף לסייגים ולמגבלות, אף אם הנאשם לא הסכים לשידור ההליך בעניינו. לגישת בית־המשפט העליון, בנסיבות אותו מקרה, כניסת אמצעי התקשורת האלקטרונית לאולם הדיונים, כשלעצמה, לא פגעה בזכותו

של הנאשם להליך הגון. זאת, בהעדר ראיות לכך שניהול ההליך ניזוק או שהמושבעים והעדים הושפעו מקיומן של מצלמות טלוויזיה באולם בית-המשפט.

הלכת *Chandler* קבעה, אפוא, כי מדינות ארצות-הברית רשאיות להתיר סיקור אלקטרוני של הליכי-משפט בתחומן, אף כי אין עליהן חובה לעשות כן. בכך נפתחה אפשרות בפני כל מדינה בארצות-הברית להכריע בעצמה האם להתיר כניסה של אמצעי תקשורת אלקטרונית לאולמות בתי-המשפט בתחומה, אם לאו. בעקבות הלכה זו אימצו 25 מדינות בארצות-הברית תוכניות ניסיוניות לבחינת הכניסה של אמצעי תקשורת אלקטרונית לאולמות בתי-המשפט. בכל אותן המדינות, למעט וירג'יניה, נמצא כי נוכחותן של מצלמות טלוויזיה באולמות בתי-המשפט לא שינתה לרעה את התנהגותם של המשתתפים בהליכי-המשפט ולא פגעה בהגינותו של ההליך השיפוטי.

34. הסיקור התקשורתי האינטנסיבי שליווה את משפטו של שחקן הפוטבול והקולנוע סימפסון באמצע שנות התשעים, אשר שודר בשידור ישיר מבית-המשפט לכל רחבי תבל, חידש את הדיון הציבורי בנוגע לשאלה האם ראוי להתיר סיקור אלקטרוני של הליכי-משפט בכלל, ושל משפטים פליליים בפרט. המצדדים בשידור של הליכי-משפט טענו כי משפט סימפסון היה זוכה ממילא לסיקור תקשורתי נרחב וסנסציוני באופיו, גם לולא הותרה כניסתן של מצלמות טלוויזיה לאולם בית-המשפט. לגישתם, מצלמות הטלוויזיה היוו ראוי בלבד למה שהתרחש באולם הדיונים ולפיכך אין להאשים את התקשורת האלקטרונית אם חשפה כשלים בניהול ההליך. זאת ועוד; לפי הטענה, השידור של משפט סימפסון שיפר את ידיעותיו של הציבור על מידת המורכבות של ההליך השיפוטי ועל מהותם של עקרונות יסוד משפטיים, כגון: חזקת החפות, הוכחה מעבר לספק סביר ואי קבילות ראיות. מנגד, טענו המתנגדים לסיקור אלקטרוני של הליכי-משפט כי "אווירת-הקרקס" שליוותה את משפט סימפסון פגעה בכבודו של בית-המשפט ובאמון הציבור בו, והמחישה את הבעייתיות הטמונה בכניסת מצלמות טלוויזיה לאולמות בתי-המשפט. לפי אותה גישה, מצלמות הטלוויזיה לא היוו ראוי בלבד למתרחש באולם בית-המשפט, אלא הן עצמן השפיעו על התנהגותם של המשתתפים בהליך השיפוטי ועל האופן בו התרשם הציבור ממלאכתו של בית-המשפט.

נוכח הדיון הציבורי שהתעורר בעקבות פרשת סימפסון, שקלו מספר מדינות את עמדתן בנוגע לכניסת אמצעי תקשורת אלקטרונית לאולמות בתי-המשפט. כך למשל, בטקסס ובאוקלהומה הוגשו מספר הצעות-חוק שנועדו לאסור על שידורים מאולמות בתי-המשפט. הצעות אלה נדחו על-ידי המחוקק. בג'ורג'יה ובקליפורניה

התקבלו תיקוני-חקיקה, במסגרתם פורטו השיקולים שעל השופט המנהל את הדיון לשוקלם, בטרם יתיר כניסת אמצעי תקשורת אלקטרונית לאולמות בתי-המשפט. לעומת זאת, במדינות טנסי ואינדיאנה בוטלו חלק מהמגבלות שהוטלו על כניסת תקשורת אלקטרונית לאולמות הדיונים, באופן שהוביל להרחבת האפשרות לסיקור אלקטרוני של הליכי-משפט.

35. כיום קיימת אפשרות לסיקור אלקטרוני בבתי-משפט מדינתיים בהיקף כזה או אחר, בארבעים ושמונה מדינות בארצות-הברית. ההסדרים הנוהגים במדינות אלה מגוונים. כך למשל, בעשרים וחמש מדינות מוסמכים בתי-המשפט להתיר לאמצעי התקשורת האלקטרונית להקליט, לצלם ולשדר את מרביתם של ההליכים המשפטיים, בכפוף לסייגים ולמגבלות; בחמש-עשרה מדינות נותר בידי השופטים שיקול-דעת רחב האם להתיר או לאסור שידורי תקשורת אלקטרונית מאולמות בתי-המשפט. תשע ממדינות ארצות-הברית, ובהן ניו-יורק, אלינוי, לואיזיאנה, אינדיאנה ודלוור, מתירות לאמצעי התקשורת להקליט, לצלם ולשדר הליכי-ערעור בלבד. מדינות אחרות מתירות שידורי תקשורת אלקטרונית של הליכי-משפט אזרחיים בלבד. ישנן מדינות המגבילות את ההיתרים לצילומי-דום (יוטה) או לשידורי רדיו (נברסקה). מספר מדינות בארצות-הברית דורשות כי המשתתפים בהליכי-המשפט יסכימו לשידור הדיון, כתנאי לכניסתם של אמצעי תקשורת אלקטרונית לאולם בית-המשפט. שתי מדינות – מיסיסיפי ודקוטה הדרומית – אוסרות לחלוטין על כניסת אמצעי תקשורת אלקטרונית לאולמות בתי-המשפט בתחומן.

פנה כעת לפירוט ההסדרים הנוהגים בבתי-המשפט של שתי מדינות בארצות-הברית: ניו-יורק וקליפורניה.

מדינת ניו-יורק.

36. במהלך השנים חלו התפתחויות בנוגע לסיקור אלקטרוני של הליכי-משפט בניו-יורק, כפי שיבואר להלן.

בשנת 1952 קבע המחוקק של מדינת ניו-יורק איסור על סיקור אלקטרוני של הליכי-משפט בערכאות דיוניות המבררות ראיות ושומעות עדים. עם זאת, נשמרה האפשרות לסיקור אלקטרוני של הליכי-ערעור, בכפוף למגבלות ולסייגים שנקבעו בהנחיות שיפוטיות (ראו: סעיף 52 ל-Civil Rights Law; כלל 3A(7) ל-New York Code of Judicial Conduct).

שינוי לתקופה מוגבלת אירע בסוף שנות ה-80, עת החליטה מדינת ניו־יורק על עריכת ניסוי זמני שנועד לבחון את הסיקור האלקטרוני של הליכי־משפט בערכאות הדיוניות ובערכאות הערעור. לשם כך התקבלה בשנת 1987 הוראת־שעה שהסמיכה את בתי־המשפט של ניו־יורק להתיר שידורי טלוויזיה וצילומי־דום (still) של הליכי־משפט פליליים ואזרחיים בכל הערכאות. יצויין כי בניגוד למדינות אחרות בארצות־הברית, הניסוי במדינת ניו־יורק נערך מכוח תיקון לחקיקה ראשית, ולא מכוח הנחיות מטעם בתי־המשפט (ראו: סעיף 218 ל־ Judiciary Law).

הוראת־השעה מכוחה נערך הניסוי בניו־יורק, קבעה כי ההחלטה האם להתיר צילום או שידור מאולם בית־המשפט, מסורה לשיקול־דעתו של השופט המנהל את הדיון. ניתן היה לערער על החלטה זו בפני שופט לעניינים מינהליים (administrative judge) והכרעתו בענין היתה סופית. בדונו בבקשה של אמצעי התקשורת לצלם או לשדר הליך בית־משפט במסגרת הניסוי, היה על השופט להתחשב בחמישה שיקולים: ראשית, מה טיבו של ההליך אליו מתייחסת הבקשה. שנית, האם שידור ההליך יפגע בבעלי הדין או בזכויותיהם, או יוביל לעיוות דין או לפגיעה בניהול הוגן של ההליך. שלישית, האם העדים עלולים לצפות בשידור ההליך טרם מתן עדותם, תוך הפרת צו שיפוטי בנדון. רביעית, האם שידור ההליך השיפוטי יפגע בפעילות שעניינה אכיפת החוק. וחמישית, האם ההליך נשוא הבקשה הוא בעל אופי גס או שערורייתי. הוראת־השעה הוסיפה וקבעה כי התנגדות בעלי־הדין לשידור ההליך בעניינם לא תועיל אלא אם השופט מצא טעם טוב לכך. עדים בהליך פלילי שאינם נאשמים, רשאים היו לבקש שדמותם וקולם יטושטשו בזמן השידור, על־מנת שלא יזוהו. עוד נקבע כי על השופט המנהל את הדיון לקיים ישיבה מקדימה עם באי־כוח הצדדים ועם אמצעי התקשורת, בה יפרט את המגבלות המתייחסות לשידורו של הליך בית־המשפט לגביו ניתן היתר כאמור.

תקופת הניסוי בניו־יורק הוארכה מספר פעמים. בסופו של דבר נמשך הניסוי עשר שנים (1987–1997), במהלכן נכתבו ארבעה דו"חות־הערכה. עם תום תקופת הניסוי מונתה ועדה מיוחדת להערכת תוצאותיו. הוועדה בחנה את השאלות הבאות: האם הופקה תועלת ציבורית מעריכת הניסוי; האם ובאיזו מידה הושפעה התנהגותם של המשתתפים בהליך השיפוטי מנוכחותם של אמצעי התקשורת האלקטרונית באולם בית־המשפט; באיזו מידה נשמרו כללי הניסוי והוראות השופט המנהל את הדיון; ומה היתה השפעת הניסוי על התנהגות השופטים באולם בית־המשפט ומחוצה לו.

לצורך הערכת תוצאות הניסוי נעזרה הוועדה במשאלי דעת־קהל ובשאלונים בכתב שמולאו על־ידי עורכי־דין ושופטים בערכאות השונות בניו־יורק – בין אם נטלו חלק בניסוי ובין אם לאו. בנוסף, פרסמה הוועדה הודעות בעיתונות, והזמינה את הציבור להעיר הערותיו לגבי הניסוי. עוד ערכה הוועדה מפגשים עם נציגי תקשורת, שופטים, עורכי־דין, קבוצות תמיכה בקורבנות פשע ואנשי אקדמיה, ואספה מידע סטטיסטי על השידורים של הליכי־המשפט במהלך הניסוי.

בדיקת סוג ההליכים שאמצעי התקשורת ביקשו לשדרם במסגרת הניסוי, גילתה כי 94% מהבקשות התייחסו להליכי־משפט פליליים. עניינם של מרבית הליכי־המשפט ששודרו לציבור היה עבירות אלימות.

השאלון בכתב שהופץ בקרב כלל השופטים בניו־יורק – לרבות אלה שלא נטלו חלק פעיל בניסוי – מצא כי נותרה מחלוקת בקרב השופטים בנוגע לשאלה האם ראוי לאפשר סיקור אלקטרוני של הליכי־משפט. כך למשל 49% מהשופטים השיבו כי הם תומכים בכניסת אמצעי תקשורת אלקטרונית להליכי־משפט פליליים ואזרחיים, לעומת 48% שהביעו התנגדות לסיקור אלקטרוני של הליכים פליליים ו-43% שהתנגדו לסיקור אלקטרוני של הליכים אזרחיים. 52% מהשופטים השיבו כי נוכחותן של מצלמות הטלוויזיה באולם הדיונים לא הועילה להבנת הציבור את מלאכתם של בתי־המשפט, ולעומת זאת 45% מהשופטים השיבו על שאלה זו בחיוב. 52% מהשופטים סברו כי מצלמות הטלוויזיה לא השפיעו על האופן בו קיבל השופט החלטותיו במשפט, ולעומת זאת 37% מהשופטים לא שללו קיומה של השפעה כאמור. אשר לשופטים שניהלו הליכי־משפט אל מול מצלמות הטלוויזיה במסגרת הניסוי, 40% מהם השיבו כי העדים היו מתוחים יותר אל מול מצלמות הטלוויזיה, אולם תוכן העדויות לא הושפע מנוכחות המצלמות. רובם השיבו כי הנטל המוטל על השופט בניהול המשפט, גדל כתוצאה מנוכחותן של מצלמות הטלוויזיה באולם הדיונים.

משאלי דעת־קהל שנערכו במהלך הניסוי גילו כי נותרה ספקנות בקרב הציבור בנוגע לשאלה האם ראוי להתיר כניסתם של אמצעי תקשורת אלקטרונית לאולמות בתי־המשפט. 61% מהמשיבים לסקר סברו כי נוכחות תקשורת אלקטרונית בערכאות הדיוניות "אינה רעיון טוב". מעל ל-60% מהמשתתפים בסקר השיבו כי השידורים מאולמות בתי־המשפט לא תרמו לאיכות הדיווח התקשורתי על הליכי־המשפט או לשיפור הבנתו של הציבור את ההליך השיפוטי, אלא נועדו לבידור הציבור. 62%

מהמשיבים לסקר היו בדעה כי נוכחותם של אמצעי התקשורת האלקטרונית באולם בית-המשפט פגעה בזכות המתדיינים להליך הוגן. כ-70% השיבו כי לא היו רוצים שהליך בית-משפט בעניינם ישודר ברבים. 54% השיבו כי היו נרתעים ממתן עדות בהליך פלילי אל מול מצלמות טלוויזיה, אך הוסיפו כי רתיעתם היתה פוחתת לו ננקטו אמצעים לטטוש זהותם.

37. הוועדה שמונתה להערכת תוצאות הניסוי, שקלה את הטיעונים שנשמעו בפניה בעד ונגד כניסת אמצעי תקשורת אלקטרונית לאולמות בתי-המשפט והתחשבה בתוצאות השאלונים, סקרי דעת-הקהל והמחקרים הסטטיסטיים שנערכו במהלך הניסוי. בדין-וחשבון המסכם של הוועדה נכתבה דעת רוב לה היו שותפים אחד-עשר חברי ועדה ודעת-מייעוט של חבר ועדה אחד. רוב חברי הוועדה היו בדעה כי היתרונות הטמונים בשידור של הליכי-משפט לציבור עולים על החסרונות הכרוכים בכך. לדעת הרוב, כניסת מצלמות טלוויזיה לאולמות בתי-המשפט הגבירה את הביקורת הציבורית על ההליכים השיפוטיים והפנתה את דעת הקהל לבעיות חברתיות חשובות הנדונות בבתי-המשפט. חברי הוועדה הסכימו כי השאלה המטרידה ביותר היא האם נוכחותם של אמצעי תקשורת אלקטרונית באולמות בתי-המשפט השפיעה לרעה על התנהגותם של המשתתפים בהליך השיפוטי – מושבעים, עדים, מתדיינים, עורכי-דין ושופטים – והאם היתה לכך השפעה על התוצאה הסופית של ההליך. לדעת הרוב, לא נמצא בסיס ראיתי משכנע לכך שכניסת אמצעי תקשורת אלקטרונית לאולם בית-המשפט השפיעה לרעה על המשתתפים בהליך השיפוטי או פגעה בזכות להליך הוגן. לפיכך המליצה דעת-הרוב לאמץ את הוראת-השעה מכוחה נערך הניסוי, כהסדר קבוע. לגישת הרוב, יש להתיר כניסתם של אמצעי תקשורת אלקטרונית לאולמות בתי-המשפט בכל הערכאות, תוך מתן שיקול-דעת רחב לשופטים להתיר או לאסור את השידור בכל מקרה לגופו, בלא לקבוע חזקה מפורשת בעד או נגד סיקור אלקטרוני של הליכי-משפט.

מנגד סברה דעת-המייעוט כי יש לבטל את הוראת-השעה מכוחה נערך הניסוי בניו-יורק. לגישת המיעוט, בתום עשר השנים בהן נמשך הניסוי לא נמצאו ראיות משכנעות לתועלת ציבורית הטמונה בשידורי תקשורת אלקטרונית מאולמות בתי-המשפט. כך למשל לא הוכח כי השידורים של הליכי-המשפט תרמו לידיעותיו של הציבור על מורכבותו של ההליך השיפוטי. כמו-כן לא הוכח כי אמון הציבור במערכת המשפט התחזק כתוצאה מעריכת הניסוי. לדעת-המייעוט, גישת הרוב התעלמה

מממצאים שהתגלו בעקבות הניסוי ובהם העובדה שרוב הנשאלים בסקר דעת הקהל השיבו כי יירתעו ממתן עדות בבית־משפט אל מול מצלמות טלוויזיה; העובדה ש-37% מהשופטים השיבו כי על־פי הערכתם היתה למצלמות הטלוויזיה השפעה על ההחלטות שהתקבלו בתיק; והעובדה ש-40% מהשופטים סברו שהעדים נטו להיות מתוחים יותר בעת מתן עדות אל מול המצלמות. לגישת המיעוט, ממצאים אלה מצביעים על כך שנוכחותן של מצלמות טלוויזיה באולם הדיונים עשויה להשפיע על המשתתפים בהליך השיפוטי, תוך פגיעה בהגינותם של הליכי־המשפט ובעצמאותה של המערכת השיפוטית. לפיכך ראוי לאסור על שידורי תקשורת אלקטרונית מאולמות בתי־המשפט.

38. על־אף עמדתם של מרבית חברי הוועדה נמנע המחוקק בניו־יורק מהארכת תוקפה של הוראת־השעה מכוחה נערך הניסוי. לפיכך, עם תום תקופת הניסוי שב לתוקף האיסור על סיקור אלקטרוני של הליכי־משפט בהם מופיעים עדים. אשר על כן, על־פי החקיקה הקיימת כיום בניו־יורק, רשאים אמצעי התקשורת לבקש היתר לסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט בערכאות הערעור בלבד. על־פי הנחיותיו של נשיא בתי־המשפט בניו־יורק, כניסת אמצעי תקשורת אלקטרונית לדיונים בערכאות הערעור מותנית בהיתר של השופט המנהל את הדיון. החלטת השופט בעניין זה היא סופית ואינה ניתנת לערעור. עוד נקבע בהנחיות כי התנגדות הצדדים לכניסתם של אמצעי התקשורת לדיונים בערכאות הערעור לא תמנע את שידורם, אלא אם בית־המשפט סבור כי קיים טעם טוב לכך (ראו: 22 NYCRR 29.2).

יצויין כי הערכאה הדיונית במדינת ניו־יורק פסקה כי האיסור המוחלט הקבוע בחוק על שידור הליכי־משפט בהם מופיעים עדים אינו חוקתי, שכן הוא פוגע שלא כדין בחופש הביטוי והעיתונות המעוגנים בתיקון הראשון לחוקה האמריקאית (ראו: *People v. Kopp* 756 (N.Y.S.2d 891 (N.Y.Sup.Ct., 2000); אך ראו: *People v. Boss* 701 N.Y.S.2d 830 (N.Y.Sup.Ct. 2000) שם הובעה דעה הפוכה). פסיקה זו לא נבחנה על־ידי בית־המשפט לערעורים של ניו־יורק או בית־המשפט העליון של ארצות־הברית.

39. סיכומם של דברים; הניסוי שנערך במדינת ניו־יורק בשנים 1987–1997 לא הוביל לממצאים חד־משמעיים בנוגע לתרונות הטמונים בסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט לעומת הסיכונים הכרוכים בכך. בתום תקופת הניסוי בחר המחוקק בניו־יורק שלא להאריך את תוקפה של הוראת־השעה מכוחה נערך הניסוי. על־פי המצב החוקי הקיים חל איסור מוחלט על סיקור אלקטרוני של הליכי־משפט

בערכאות הדיוניות בניו-יורק. שידור הליכי־משפט אפשרי בערכאות הערעור בלבד, בכפוף למגבלות ולסייגים שנקבעו בהנחיות שיפוטיות.

מדינת קליפורניה

40. עד שנות ה-80, אסרו בתי־המשפט בקליפורניה על סיקור אלקטרוני של הליכי־משפט שהתנהלו בפניהם. המפנה חל בשנת 1980, כאשר ה־ Judicial Council (להלן: המועצה השיפוטית של קליפורניה) החליטה על עריכת ניסוי לסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט בערכאות הדיוניות ובערכאות הערעור במדינה, בכפוף למגבלות ולסייגים. במסגרת הניסוי ניתן לשופטים שיקול־דעת רחב האם להתיר או לאסור סיקור אלקטרוני של הליכי־משפט והחלטתם בעניין היתה סופית. עם תום תקופת הניסוי בדצמבר 1981 נערכה הערכה כלל־ארצית של תוצאות הניסוי על־ידי יועץ מקצועי שמדינת קליפורניה שכרה את שירותיו. המסקנות היו כי נוכחותן של מצלמות הטלוויזיה לא הפריעה לניהול הדיונים, לא השפיעה לרעה על התנהגותם של המשתתפים בהליך השיפוטי ולא פגעה בזכות להליך הוגן.

בהתחשב בתוצאות החיוביות של הניסוי התקינה המועצה השיפוטית של קליפורניה בשנת 1984 תקנה שיפוטית, שנוסחה תוקן שוב בשנת 1997 (ראו: תקנה 980 ל־ California Rules of Court). תקנה זו מתירה סיקור אלקטרוני של הליכי־משפט אזרחיים ופליליים בערכאות הדיוניות ובערכאות הערעור בקליפורניה, בכפוף לסייגים ולמגבלות כמפורט בתקנה. על־פי נוסחה הנוכחי של תקנה 980 הנ"ל, על אמצעי התקשורת לבקש היתר מהשופט המנהל את הדיון, לצורך סיקור אלקטרוני של הליך שיפוטי המתנהל בפניו. השופט יחליט האם לקיים טיעון בעל־פה בבקשה על־פי שיקול־דעתו. התקנה מונה שמונה־עשר שיקולים שעל השופט להתחשב בהם, שעה שהוא בוחן האם להתיר צילום, הקלטה או שידור של הליך בית־משפט, ובהם: חשיבות השמירה על אמון הציבור במערכת השיפוטית; נגישות הציבור לערכאות; עמדת הצדדים המשתתפים בהליך השיפוטי בנוגע לבקשת אמצעי התקשורת לשדרו ברבים; טיב ההליך; פרטיות הצדדים המשתתפים בהליך בית־המשפט והשפעת השידור עליהם; השפעה אפשרית של שידור ההליך השיפוטי על פעילות שנועדה לאכיפת החוק; השפעת השידור על ביטחונם האישי של העדים ועל נכונותם למסור עדות בפני בית־המשפט; שמירה על הסדר באולם בית־המשפט ובאולמות הסמוכים לו; השפעת השידור על ניהול הוגן של ההליך; וכל שיקול אחר שהשופט סבור כי הוא רלוונטי לעניין. יצויין כי ההנחיות קובעות במפורש כי אין בהן חזקה בעד או

נגד מתן היתר לסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט. עוד יצוין כי המועצה השיפוטית לא ראתה לאסור על שידור חי מאולם בית־המשפט, אולם השופט המנהל את הדיון מוסמך לאסור על כך.

41. כפי שצוין לעיל, הסיקור של משפט סימפסון עורר דיון ציבורי רחב בארצות־הברית ומחוצה לה, בנוגע לכניסת מצלמות טלוויזיה לאולמות בתי־המשפט. דיון ציבורי כאמור התקיים גם במדינת קליפורניה, בה נערך המשפט האמור. בעקבות זאת, הוקם בקליפורניה צוות־בדיקה שנועד להעריך מחדש את פתיחת בתי־המשפט במדינה לתקשורת אלקטרונית. לצורך בחינת הסוגייה, הופצו שאלונים בכתב בקרב שופטים, תובעים וסנגורים ציבוריים ברחבי המדינה. בנוסף, שמע צוות־הבדיקה הערות מנציגי לשכת עורכי־הדין ומפונים מקרב הציבור.

מעל 80% מהסנגורים הציבוריים ומהתובעים שהשיבו לשאלונים, ענו כי שידורי הטלוויזיה מאולמות בתי־המשפט השפיעו לרעה על מערכת המשפט, ומעל 60% סברו כי שידורי הטלוויזיה פגעו בזכויות המתדיינים להליך הוגן. כ-80% מהתובעים ומהסנגורים הציבוריים השיבו כי לדעתם שידורי הטלוויזיה מאולמות בתי־המשפט לא תרמו לשיפור ידיעותיו של הציבור אודות מערכת המשפט בקליפורניה. מעל 80% מהתובעים ומהסנגורים הציבוריים צידדו בקביעת איסור על כניסת תקשורת אלקטרונית לאולמות בתי־המשפט בעת ניהול הליכים.

אשר לשאלונים שהופצו בקרב שופטי קליפורניה – נמצא כי 55% מהשופטים שהשיבו לשאלון סברו כי יש לאסור על כניסת אמצעי תקשורת אלקטרונית לאולמות בתי־המשפט. 63% מהשופטים סברו כי נוכחות אמצעי תקשורת אלקטרונית בדיונים פגעה בכבודו של בית־המשפט ובמעמדו בעיני הציבור. 70% מהשופטים סברו כי לשידורי הטלוויזיה מאולמות בתי־המשפט היתה השפעה שלילית על מערכת המשפט, וכי כניסת אמצעי התקשורת האלקטרונית לאולמות הדיונים פגעה בזכותם של המתדיינים להליך הוגן. כ-65% מהשופטים ענו כי לדעתם שידורי הטלוויזיה מאולמות בתי־המשפט לא נועדו לצרכים חינוכיים אלא תכליתם לבדר את הציבור, וכי אין בהם כדי לתרום להבנת הציבור את מערכת המשפט בקליפורניה. 59% מהשופטים ציינו כי פרשת סימפסון גרמה להם לשנות מעמדתם ולהתנגד לכניסת מצלמות טלוויזיה לאולם בית־המשפט. יצוין כי בקרב שופטים שהתנסו בניהול משפטים אל מול מצלמות הטלוויזיה, נמצאה גישה אוהדת יותר לסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט, ביחס לשופטים שלא התנסו בניהול משפטים כאמור.

מסקנתו של צוות־הבדיקה שהוקם בקליפורניה בעקבות פרשת סימפסון, היתה כי אין לאסור באופן גורף על כניסת מצלמות טלוויזיה לאולמות בתי־המשפט. עם זאת, צוות־הבדיקה המליץ לאסור על סיקור אלקטרוני של הליכי־משפט כאשר מתעורר חשש משמעותי מפני פגיעה בזכות להליך הוגן. כך למשל, סבר צוות־הבדיקה כי יש לאסור על סיקור אלקטרוני של הליכים פליליים טרם הגשת כתבי־אישום.

42. המועצה השיפוטית של קליפורניה דחתה את מרבית הסייגים והמגבלות עליהם המליץ צוות־הבדיקה. עמדת המועצה השיפוטית היתה כי על־אף פרשת סימפסון, יש להותיר בידי השופטים שיקול־דעת האם להתיר צילום, הקלטה או שידור של הליכי־משפט, לרבות בהליכים פליליים טרם הגשת כתבי־אישום. יחד עם זאת, על־פי המלצתה, התקבל בינואר 1997 תיקון לתקנות השיפוטיות שפירט את שמונה־עשר השיקולים שעל השופט להתחשב בהם בדונו בבקשה לשידור של הליך שיפוטי, כפי שצוינו לעיל בפסקה 40.

43. סיכומם של דברים; בעקבות ניסוי שנמשך כשנה, נפתחה אפשרות לסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט בערכאות הדיוניות ובערכאות הערעור במדינת קליפורניה, בכפוף לסייגים ולמגבלות שנקבעו בתקנות שיפוטיות. על־אף שהסיקור התקשורתי בפרשת סימפסון חיזק את הביקורת כנגד פתיחת בתי־המשפט לתקשורת אלקטרונית, נמנעה קליפורניה מלאסור על שידור הליכי־משפט לציבור. עם זאת, המועצה השיפוטית של קליפורניה ראתה לקבוע קריטריונים מפורטים להפעלת שיקול־הדעת השיפוטי בנוגע לבקשות לסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט בקליפורניה.

קנדה

44. סקירת ההסדרים הנוהגים בקנדה בנוגע לסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט, מחייבת להבחין בין הערכאות השונות הפועלות בה: בית־המשפט העליון, בתי־המשפט הפדרליים ובתי־המשפט של המחוזות (provinces).

בטרם נפנה לפירוט ההסדרים הנוהגים בערכאות אלה, נציין כי בשנת 1987 המליצה ועדת הרפורמה בחקיקה (Law Reform Commission of Canada) על עריכת ניסוי לסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט בערכאות הערעור ובערכאות הדיוניות. לשכת עורכי־הדין של קנדה צידדה בכך אף היא, במסגרת דין־וחשבון שפורסם באותה שנה. על־אף ההמלצות האמורות, הוגבלו הניסויים שבוצעו בקנדה לסיקור אלקטרוני של הליכי־ערעור בלבד, כפי שיבואר להלן.

עוד נציין כי ה- Canadian Judicial Council (להלן: המועצה השיפוטית של קנדה) התנגדה במשך שנים לסיקור אלקטרוני של הדיונים בכל הערכאות ובכל סוגי ההליכים בקנדה. בשנת 2002 ריכזה המועצה השיפוטית את עמדתה והסירה את התנגדותה לסיקור אלקטרוני של הליכי-ערעור. עם זאת היא שבה והמליצה לאסור על סיקור אלקטרוני של הליכי-משפט בערכאות דיוניות הבוחנות ראיות ושומעות עדים.

בית-המשפט העליון של קנדה.

45. הדיונים בבית-המשפט העליון בקנדה מוקלטים ומצולמים מטעם בית-המשפט כדבר שבשגרה. ההקלטות וצילומי הווידאו של הדיונים נשמרים בארכיב של בית-המשפט העליון. הציבור רשאי לקבל עותק מהם, בתנאי שהחומר לא יפורסם או ישודר ברבים. בית-המשפט העליון מתיר לבתי-ספר לעשות שימוש בהקלטות ובצילומי-הווידאו של דיוניו למטרות חינוכיות.

46. ככלל, עד שנת 1995 לא ניתנו היתרים לשידור הדיונים בבית-המשפט העליון לציבור הרחב. המפנה חל באפריל 1995, עת נערך הסכם בין בית-המשפט העליון לבין ערוץ הכבלים הציבורי CPAC, המשדר גם מהפרלמנט של קנדה. הסכם זה, המתחדש מדי שנה, מסדיר את האפשרות לסיקור אלקטרוני של הליכים בבית-המשפט העליון באמצעות הערוץ האמור. בהתאם להסכם, על ערוץ CPAC להגיש בקשה מראש לבית-המשפט העליון ולציין את הדיונים שהוא מעוניין לשדרם לציבור. בית-המשפט העליון יבקש את תגובת הצדדים להליך ויכריע בבקשה על-פי שיקול-דעתו. על-פי ההסכם, השידור של הליכי-המשפט מבוצע באמצעות הציוד האלקטרוני המותקן באולמות הדיונים בבית-המשפט העליון. עם קבלת היתר לשידור, על ערוץ CPAC לשדר את הליך בית-המשפט במלואו בצרפתית ובאנגלית, ללא דברי הסבר או פרשנות. ההסכם מוסיף וקובע כי על ערוץ CPAC להתקשר בהסדר שיתוף (pooling-arrangement) עם אמצעי תקשורת אחרים ולהעביר לידיהם את החומר שהוקלט וצולם. אמצעי תקשורת שקיבלו היתר לשדר את החומר שהועבר לידיהם, רשאים לשדר קטעים ערוכים מהליכי-המשפט, בתנאי שהשידור יהיה מאוזן והוגן כלפי כל הצדדים הנוגעים להליך.

כיום נוהג ערוץ CPAC לבקש לשדר את כל ההליכים בבית-המשפט העליון. עד כה לא בוצעה בחינה והערכה של שידור הליכי-המשפט בערוץ זה. יצויין כי במספר מקרים בהם התעורר עניין ציבורי רב בהליכים שהתקיימו בפני בית-המשפט העליון,

התיר בית־המשפט לרשתות־טלוויזיה נוספות להקליט ולצלם את הדיונים כדי לשדרם לציבור. היתרים אלה ניתנו על־בסיס פרטני (אד־הוק), בלא שקיימות הנחיות של בית־המשפט העליון בסוגייה.

בתי־המשפט הפדרליים של קנדה.

47. ביום 1.1.95 החל בבית־המשפט הפדרלי לערעורים של קנדה ניסוי שנועד לבחון את האפשרות לסיקור אלקטרוני של הליכי־ערעור. על־פי ההנחיות שפרסם בית־המשפט הפדרלי לערעורים, על אמצעי התקשורת להגיש בקשה מראש לשידור דיונים מאולמות בית־המשפט. נשיא בית־המשפט הפדרלי לערעורים יכריע בבקשה על־פי שיקול־דעתו, לאחר התייעצות עם שופטי ההרכב המנהלים את הדיון ועם באי־כוח הצדדים. נשיא בית־המשפט לערעורים ושופטי ההרכב המנהלים את הדיון רשאים להגביל את ההיתר בתנאים שימצאו לנכון או לאסור על המשך הסיקור האלקטרוני, אם הם סבורים כי הדבר נדרש כדי להגן על זכויות הצדדים להליך, על כבודו של בית־המשפט, על הסדר באולם בית־המשפט, או על עשיית הצדק. ההנחיות קובעות כי לא יינתן היתר לסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט בערכאה הפדרלית הדיונית, הבוחנת ראיות ושומעת עדים.

משנת 1995 עד שנת 1998 שודרו בטלוויזיה הקנדית ארבעה הליכי־ערעור פדרליים, מתוך למעלה מאלף ערעורים שנידונו בבית־המשפט הפדרלי לערעורים באותן שנים. נמצא כי מרבית השופטים בבית־המשפט הפדרלי גילו עמדה אוהדת כלפי השידור של הליכי־הערעור, ביחס לעמדה שהביעו ערב תחילת הניסוי. עם זאת, מרבית השופטים המשיכו להתנגד לסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט בהם מופיעים עדים. רוב עורכי־הדין שהשתתפו בניסוי, הביעו אף הם עמדה אוהדת כלפי סיקור אלקטרוני של הליכי־ערעור. אף־על־פי־כן, בדו"ח של בית־המשפט הפדרלי לערעורים לשנת 1998, הובעה דעה כי יש להפסיק את המשך הניסוי, נוכח המספר המועט של ההליכים ששודרו לציבור ונוכח חוסר העניין שגילו בו אמצעי התקשורת.

בתי־המשפט של המחוזות (provinces) בקנדה.

48. ככלל, האפשרות לסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט במחוזות הקנדיים, מצומצמת. ברוב המחוזות (ניופאונדלנד, מניטובה, אלברטה וצפון־מערב קנדה), ניתנו במהלך השנים מספר מועט בלבד של היתרים לסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט על־בסיס פרטני (אד־הוק). בנובה־סקושיה קיימת אפשרות מוגבלת לסיקור

אלקטרוני של הליכי-ערעור בלבד. באונטריו אוסר החוק על סיקור אלקטרוני של הדיונים בכל בתי-המשפט במחוז. איסור דומה חל בקוויבק מכוח מדיניות שיפוטית. להלן פירוט ההסדרים הנוהגים במחוזות אונטריו, נובה-סקושיה ובריטיש-קולומביה.

אונטריו

49. החוק באונטריו אוסר על סיקור אלקטרוני של הדיונים המתקיימים באולמות בתי-המשפט וכן על צילום הנכנסים והיוצאים מאולמות בתי-המשפט לפני תחילת הדיונים או במהלכם (ראו: סעיף 136 ל-Courts of Justice Act). כחריג, מסמיך החוק באונטריו את השופטים להתיר צילום והקלטה של טקסים הנערכים בבתי-המשפט במחוז. כן מוסמכים השופטים להתיר צילום והקלטה של הליכי-משפט לצרכים חינוכיים-לימודיים, בתנאי שבעלי-הדין והעדים הנוטלים חלק בהליך, נתנו הסכמתם לכך.

שאלת החוקתיות של האיסור הקבוע בחוק של אונטריו על כניסת אמצעי תקשורת אלקטרונית לבתי-המשפט, הובאה לדיון בפני הערכאות השיפוטיות באונטריו. זאת לאחר שעיתונאי הועמד לדין בגין כך שצילם עד שיצא מאולם בית-המשפט לאחר מסירת עדותו. הערכאה הדיונית הרשיעה את העיתונאי בעבירה שיוחסה לו, והוא ערער כנגד הרשעתו. טענתו היתה כי האיסור הקבוע בחוק אינו חוקתי, שכן הוא פוגע שלא כדין בחופש הביטוי והעיתונות. בית-המשפט של אונטריו פסק כי הוראת החוק האוסרת על צילום באולמות בית-המשפט ובמסדרונותיו, פוגעת בחופש הביטוי והעיתונות, אולם פגיעה זו היא סבירה וכדין על-פי סעיף 1 לצ'רטר הקנדי. זאת, נוכח הצורך להגן על זכויות הצדדים להליכי-המשפט ועל האינטרס הציבורי והפרטי בניהול משפט הוגן.

ערעורו של העיתונאי בפני בית-המשפט לערעורים של אונטריו נדחה ברוב-דעות. בית-המשפט לערעורים קבע בדעת-רוב כי האיסור על צילום של הנכנסים והיוצאים מאולמות בתי-המשפט, פוגע בחופש הביטוי והעיתונות אולם פגיעה זו היא סבירה וכדין בהתחשב בצורך לשמור על הסדר באולמות בתי-המשפט, וכדי להגן על פרטיותם של המשתתפים בהליכי-משפט. בנסיבות אותו המקרה נמנע בית-המשפט לערעורים של אונטריו מלהכריע בשאלה האם האיסור על סיקור אלקטרוני

של הליכי־משפט בתוך אולמות הדיונים פוגע בזכות חוקתית והאם הפגיעה היא כדין. בקשה לערעור על החלטות אלה בפני בית־המשפט העליון של קנדה נדחתה (R. v. Squires [1989] O.J. No. 1256 (QL)(Ont. Dist. Ct.);[1992] 11 O.R. (3d) 385 (C.A.).

נובה־סקושיה.

50. בראשית הדברים נציין כי הדיונים בבתי־המשפט בנובה־סקושיה מוקלטים בהקלטת־אודיו מטעם בתי־המשפט ונשמרים בארכיב למטרות תיעוד ועריכת פרוטוקול. הציבור רשאי לרכוש עותקים של ההקלטות אולם אין לעשות בהן שימוש לצרכים תקשורתיים.

51. ככלל, עד שנת 1996 לא היו רשאים אמצעי התקשורת לצלם, להקליט ולשדר דיונים שהתנהלו בפני כל בתי־המשפט בנובה־סקושיה. בינואר 1996 יזם בית־המשפט לערעורים – הערכאה הגבוהה ביותר של נובה־סקושיה – ניסוי לסיקור אלקטרוני של הדיונים המתקיימים בפניו. בהנחיות הניסוי שפרסם בית־המשפט לערעורים, נקבע כי לשם סיקור אלקטרוני של הדיונים בפניו, יש צורך בהיתר מראש של השופט המנהל את הדיון. במסגרת ההנחיות, נקבעה חזקה ניתנת לסתירה לטובת מתן היתרים לסיקור אלקטרוני של הליכים המתקיימים בפני בית־המשפט לערעורים, אלא אם לדעת השופט המנהל את הדיון, נוכחותם של אמצעי התקשורת עלולה להוביל "להפליה, לקושי או לנזק לאחד מבעלי־הדין העולים על העניין הציבורי בשידור המשפט", או כאשר השופט המנהל את הדיון סבור כי שידור המשפט לא ישרת את האינטרס הציבורי. התנגדות הצדדים לשידור ההליך בעניינם, אין בה, כשלעצמה, כדי למנוע את השידור, והדבר נתון לשיקול־דעתו של השופט. עם זאת, כאשר בעל־דין מתנגד לסיקור אלקטרוני של הליך בית־משפט בעניינו, על השופט לקיים שימוע בבקשה. ההנחיות מוסיפות וקובעות כי ההליכים בבית־המשפט לערעורים ישודרו בהשהייה (delay), אלא אם השופט התיר שידור חי. יצויין כי בית־המשפט לערעורים הקצה אולם־דיונים מיוחד לצורך עריכת הניסוי בתחומו. עוד יצויין כי הנחיות הניסוי הטילו איסור מוחלט על כניסת תקשורת אלקטרונית לערכאות הדיוניות בנובה־סקושיה, נוכח החשש כי הדבר ישפיע לרעה על התנהגות העדים הנוטלים חלק בהליך ועל מסירת עדותם.

הניסוי שנערך בנובה־סקושיה גילה כי לא התעורר עניין תקשורתי רב בסיקור אלקטרוני של הליכי־ערעור. רק שמונה הליכי־ערעור פליליים שודרו בטלוויזיה,

ובמשך השנים 1996–1997 לא הוגשה כל בקשה נוספת לשידור הליכים בבית־ המשפט לערעורים. נמצא כי באותם מקרים בהם ניתן היתר לשידור, לא היתה לכך השפעה לרעה על ניהול ההליך. ככלל, השופטים של בית־המשפט לערעורים הביעו עמדה חיובית לגבי המשך הניסוי. לפיכך החליט בית־המשפט לערעורים בשנת 1999 להאריך את תוקף ההנחיות מכוחן נערך הניסוי, למועד בלתי מוגבל.

בריטיש־קולומביה

52. בית־המשפט לערעורים – הערכאה הגבוהה ביותר של בריטיש־קולומביה – החליט לאחרונה לבחון מחדש את עמדתו בנוגע לכניסת מצלמות טלוויזיה לאולמות בית־המשפט. זאת לאחר שבשנת 2002 התירה המועצה השיפוטית של קנדה סיקור אלקטרוני של הליכי־ערעור (ראו לעיל, פסקה 44). בעת כתיבת דין־וחשבון זה, טרם פורסמה מדיניותו של בית־המשפט לערעורים בסוגייה.

53. אשר לבית־המשפט העליון של בריטיש־קולומביה (ערכאת־ביניים הגובה ראיות ושומעת עדים) – עד שנת 2002 אסר בית־המשפט על כניסת מצלמות טלוויזיה ומכשירי הקלטה לאולמות הדיונים שלו (*R. v. Vander Zalm* (1992), [Unreported] B.C.S.C.; אך ראו דעתו של השופט מקינן ב- *HMTQ v. Cho et al* (2000 B.C.S.C 1162).

באפריל 2002 פרסם בית־המשפט העליון של בריטיש־קולומביה מדיניות חדשה בנוגע לכניסת מצלמות טלוויזיה לאולמות בית־המשפט. המדיניות החדשה קובעת כי אין לצלם, להקליט או לשדר דיונים בבית־משפט זה, אלא אם השופט המנהל את הדיון התיר זאת, לאחר שכל הצדדים להליך נתנו הסכמתם לכך. בהתאם להמלצת בית־ המשפט העליון הוקמה ועדה שתפקידה לקבוע הנחיות ליישום המדיניות האמורה. עד כה פורסמה טיוטה של ההנחיות, על־מנת לאפשר לאנשי משפט ותקשורת להעיר הערותיהם. על־פי טיוטת ההנחיות, השופט המנהל את הדיון מוסמך להתיר סיקור אלקטרוני של דיונים בבית־המשפט, אם הצדדים להליך הסכימו לכך, ואם הדבר מתיישב עם ניהול ראוי של ההליך. כאשר מספר ערוצי־טלוויזיה פונים בבקשה לשידור דיון בבית־המשפט, ידון השופט בבקשה שהוגשה הראשונה בזמן; על יתר ערוצי־הטלוויזיה להתקשר בהסדר־שיתוף (*pooling-arrangement*) לשם קבלת החומר שצולם. טיוטת ההנחיות מוסיפה וקובעת כי ככלל, לא יינתן היתר לשידור חי של הליכי־משפט, והצילומים ישודרו בהשהייה (*delay*) של שעתיים לפחות לאחר סיום

הדיון. המטרה היא לאפשר לבית־המשפט ולצדדים המתדיינים לשקול את ההשפעות האפשריות של שידור ההליך על עשיית הצדק ועל הזכות להליך הוגן, ולמנוע את השידור במקרים מתאימים.

בהתאם למדיניות האמורה, דחה בית־המשפט העליון של בריטיש־קולומביה בקשה של אמצעי־התקשורת לשדר את המשפט בעניינו של נשיא המחוז, שהועמד לדין בגין עבירות של קבלת שוחד, מרמה והפרת אמונים. הטעם לדחיית הבקשה היה נעוץ בכך שהנאשם והתביעה התנגדו לסיקור אלקטרוני של הדיונים בפני בית־המשפט. טענתם של אמצעי התקשורת היתה כי המדיניות האמורה – ובמיוחד הדרישה להסכמת הצדדים לשידור – פוגעת שלא כדין בזכויות חוקתיות. בית־המשפט העליון של בריטיש־קולומביה דחה את הטענות האמורות. נקבע כי מדיניות המתנה כניסה של תקשורת אלקטרונית לאולם בית־המשפט בקבלת היתר של השופט המנהל את הדיון ובהסכמתם של כל הצדדים להליך, אין בה כדי לפגוע בזכות החוקתית לחופש ביטוי ועיתונות ובעקרון פומביות הדיון. בית־המשפט הוסיף וציין כי אף אם קיימת פגיעה כאמור, הרי היא לתכלית ראויה ובמידה שאינה עולה על הנדרש על־פי סעיף 1 לצ'רטר הקנדי. זאת בהתחשב בהכרח לאזן בין העקרונות האמורים לבין הזכות להליך הוגן, טוהר ההליך השיפוטי וכבודו של בית־המשפט. (*R. v. Pizarinos & Clark* 2001 B.C.S.C 1332). הערעור שהגישו אמצעי התקשורת לבית־המשפט העליון של קנדה כנגד החלטה זו, לא נדון לגופו.

54. סיכומם של דברים; בית־המשפט העליון של קנדה מתיר סיקור אלקטרוני של הליכי־משפט המתנהלים בפניו, בכפוף לסייגים שנקבעו בהסכם שנערך עם ערוץ CPAC. בתי־המשפט הפדרליים של קנדה מאפשרים סיקור אלקטרוני של הליכי־ערעור במתכונת מוגבלת, אך אוסרים על שידור של הליכים פדרליים בהם מופיעים עדים. ככלל, האפשרות לסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט במרבית המחוזות של קנדה (provinces) מצומצמת, ובמחוזות אחדים הסיקור האלקטרוני של הליכי־משפט אסור לחלוטין.

ניו־זילנד

55. בשנת 1993 המליצה הוועדה המייעצת של בתי־המשפט בניו־זילנד, לאמץ תוכנית ניסיונית לבחינת הפתיחה של בתי־המשפט לתקשורת אלקטרונית. על־פי המלצות אלה נערך בניו־זילנד ניסוי לסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט בערכאות

הערעור ובערכאות הדיוניות. הניסוי ארך שלוש שנים (1995-1998). על עריכתו פיקחה ועדה שכללה נציגים מטעם השופטים, לשכת עורכי־הדין, המשטרה ואמצעי התקשורת.

תוצאות הניסוי נבחנו באמצעות שאלוני־הערכה שמילאו שופטים, עורכי־דין, עדים, מושבעים ונאשמים שהשתתפו בניסוי. כן נערכו ראיונות אישיים עם שופטים, עורכי־דין, אנשי משפט, נציגים של ארגוני תמיכה בקורבנות־פשע, נציגי משטרה ונציגים של אמצעי־התקשורת. בנוסף, נערכו סקרי דעת־קהל באמצעות משאל־טלפון.

תוצאות הניסוי לא היו חד־משמעיות: בעוד שמרבית המושבעים שנטלו חלק בניסוי צידדו בכניסת תקשורת אלקטרונית לאולמות בתי־המשפט, רוב העדים הביעו התנגדות לכך. השופטים ועורכי־הדין נחלקו בדעתם בשאלה זו: מחציתם צידדו בסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט, ומחציתם הביעו התנגדות לכך. אחת ממסקנות הניסוי היתה כי כניסת אמצעי התקשורת האלקטרונית לאולמות בתי־המשפט לא השפיעה באופן מהותי על התנהגותם של המושבעים, העדים או עורכי־הדין. עם זאת, עומס העבודה המוטל על השופטים גבר נוכח הצורך לטפל בבקשות של אמצעי התקשורת לשידור הליכי־משפט. נמצא כי אמצעי התקשורת בחרו לשרד בעיקר הליכי־משפט פליליים שעסקו בפשעים חמורים. מספר הליכי־המשפט ששודרו במהלך הניסוי היה מועט, ושידורם לא תרם לידיעת הציבור אודות המערכת שיפוטית.

סקרי דעת־קהל שנערכו במהלך הניסוי, גילו כי נותרה בציבור מחלוקת בנוגע לשאלה האם ראוי לאפשר כניסת תקשורת אלקטרונית לאולמות בתי־המשפט. בסקר דעת־קהל שנערך בשנת 1996, כשנה לאחר תחילת הניסוי, הביעו רוב הנשאלים התנגדות לשידורים מאולמות בתי־המשפט. עם חלוף הזמן, עמדת הציבור בנוגע לסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט הפכה אוהדת יותר, אף כי המחלוקת הציבורית בסוגייה זו נותרה בעינה. כך למשל, בסקר דעת־קהל שנערך בשנת 1998 עם סיום תקופת הניסוי, נמצא כי אחוז התומכים בשידור טלוויזיוני של הליכי־משפט עלה ל-38%, לעומת 25% בשנת 1996. אחוז המתנגדים מקרב הציבור לכניסת אמצעי תקשורת אלקטרונית לאולמות בתי־המשפט ירד ל-37%, לעומת 58% בשנת 1996. ודוק, יש הטוענים כי ההשוואה בין תוצאות הסקרים בעניין זה אינה משכנעת, שכן נוסח השאלה שהוצגה למשתתפים בסקר של שנת 1996, היה שונה מנוסח השאלה שהוצגה למשתתפים בסקר של שנת 1998. מכל מקום, אחוז הנשאלים מקרב הציבור

סברו כי השידורים לא שיפרו את רמת ידיעותיהם על בתי-המשפט, נותר גבוה (67% בשנת 1998 לעומת 61% בשנת 1996). שיעור הנשאלים שהשיבו כי יירתעו ממתן עדות בהליכי-משפט פליליים המשודרים לציבור, נותר אף הוא כמעט ללא שינוי (58% בשנת 1998 לעומת 60% בשנת 1996).

56. עם תום תקופת הניסוי פרסמה מערכת בתי-המשפט בניו-זילנד הנחיות שיפוטיות, שנועדו להסדיר דרך-קבע את הסוגייה של פתיחת בתי-המשפט לתקשורת אלקטרונית. ההנחיות כוללות שלושה פרקים המתייחסים לשידורי טלוויזיה, צילומי-דום (still) ושידורי רדיו של הליכי-משפט בערכאות הדיוניות ובערכאות הערעור בניו-זילנד. על-פי ההנחיות, על אמצעי התקשורת להגיש בקשה לסיקור אלקטרוני של הליך בית-משפט עד ארבעה ימים לפני תחילתו. ההנחיות אינן קובעות קריטריונים להפעלת שיקול-הדעת של השופט אליו מוגשת הבקשה, מלבד ההנחייה כי יש להגן על הגינותם של הליכי-המשפט. על-פי ההנחיות, יש ליתן לבעלי-הדין אפשרות להביע עמדתם בנוגע לבקשת אמצעי התקשורת לשדר את ההליך, אולם ההכרעה הסופית בבקשה מסורה לשיקול-דעתו של השופט. ההנחיות מוסיפות וקובעות כי שידור של עדויות הנשמעות בפני בתי-המשפט יבוצע בהשהייה (delay) של שעה לפחות מסיום הדיון. עוד נקבע כי כאשר ניתן היתר לשידור הליך בית-משפט בטלוויזיה, חובה לשדר שתי דקות רצופות מההליך, ללא דברי הסבר ופרשנות בזמן השידור (הגבלה דומה לא נקבעה לגבי שידורי רדיו). על-פי ההנחיות, סיקור אלקטרוני של הליכי-משפט מותר לצרכים חדשותיים בלבד, אלא אם בית-המשפט התיר אחרת.

לצד ההנחיות האמורות, פורסמו בשנת 1999 כללי אתיקה עיתונאיים. כללי האתיקה גובשו לאחר התייעצויות ודיונים משותפים בין נציגי השופטים ונציגי התקשורת. על-פי הכללים, מטרת כניסתם של אמצעי התקשורת האלקטרונית לאולמות בתי-המשפט היא לספק לציבור סיקור מדויק, מאוזן והוגן אודות הליכי-המשפט, בלא לפגוע בהגינותם של הליכי-המשפט ובלא להפריע לדיונים.

57. סיכומם של דברים; ההנחיות השיפוטיות שפורסמו בעקבות הניסוי שנערך בבתי-המשפט בניו-זילנד, מאפשרות סיקור אלקטרוני של הליכי-משפט בערכאות הדיוניות ובערכאות הערעור. לצד הנחיות אלה פורסמו גם כללי אתיקה עיתונאיים. ההנחיות והכללים האתיים קובעים את המגבלות והסייגים בנוגע לסיקור אלקטרוני של הליכי-משפט בניו-זילנד, ויש בהם כדי להנחות את השופטים והעיתונאים בסוגייה זו.

58. פירוט ההסדרים הנוהגים באוסטרליה בנוגע לסיקור אלקטרוני של הליכי-משפט, מחייב להבחין בין הערכאות השונות הפועלות בה: בית-המשפט הגבוה, בית-המשפט הפדרלי ובתי-המשפט של המחוזות (provinces).

59. באולמות הדיונים של בית-המשפט הגבוה של אוסטרליה פועלות מאז 1980 מצלמות במעגל סגור, המאפשרות לעורכי-דין ולעיתונאים לצפות בדיונים באמצעות מוניטור הממוקם בחדר הפרקליטים ובחדר התקשורת. עם השנים, שיפר בית-המשפט הגבוה את הציוד האלקטרוני שברשותו, וכיום דיוניו מצולמים בווידאו. אף-על-פי-כן, על דרך הכלל, בית-המשפט הגבוה של אוסטרליה אינו מתיר לאמצעי התקשורת לשדר את דיוניו לציבור. יצויין כי בשנת 1998 ניתן לרשת ABC היתר חד-פעמי להקליט ולצלם דיונים שהתקיימו בפני בית-המשפט הגבוה של אוסטרליה, לצורך הכנת תוכנית טלוויזיה תיעודית על עבודת בית-המשפט. באותו מקרה, ניתנה לבית-המשפט הגבוה של אוסטרליה אפשרות לפקח על אופן עריכת הצילומים וההקלטות של דיוניו.

60. אשר לבית-המשפט הפדרלי של אוסטרליה – בשנת 1995 יזם בית-המשפט עריכת מחקר עיוני מקיף שנועד לגבש מסקנות והמלצות בנוגע לשאלת פתיחתו לתקשורת אלקטרונית. המחקר בחן את ההסדרים הנוהגים במדינות אחרות בעולם בנוגע לסיקור אלקטרוני של הליכי-משפט, וכן ניסויים ומחקרים שנערכו בסוגייה. דין וחשבון מסכם של המחקר הוגש לנשיא בית-המשפט הפדרלי בדצמבר 1998. מסקנת עורך המחקר, מר סטפניאק (Stepniak), היתה כי ראוי לערוך ניסוי שיבחן את הסיקור האלקטרוני של הליכי-משפט פדרליים בערכאה הדיונית ובערכאת-הערעור, בכפוף לסייגים ולמגבלות שתקבע ועדת היגוי אותה ימנה נשיא בית-המשפט. המחקר הוסיף והמליץ כי לפחות בשלבים הראשונים של הניסוי, תינתן עדיפות לשידור של הליכי-ערעור פדרליים ללא עדים.

על-אף המלצות המחקר, נמנע בית-המשפט הפדרלי מעריכת ניסוי כאמור. במהלך השנים, העניק בית-המשפט הפדרלי מספר מועט בלבד של היתרים פרטניים (אד-הוק) לסיקור אלקטרוני של דיונים שהתקיימו בפניו. בחלק מהמקרים נמתחה ביקורת ציבורית על ההחלטה להתיר סיקור אלקטרוני של הליך שיפוטי זה או אחר, בטענה כי ההיתר נבע מרצונם של השופטים בפרסום. יש הטוענים כי ביקורת זו עשויה היתה

להימנע אילו בית-המשפט הפדרלי היה מפרסם מדיניות ברורה בנוגע למתן היתרים לסיקור אלקטרוני של הליכי-משפט, וקובע הנחיות מתאימות לשם כך.

61. אשר לבתי-המשפט של המחוזות (provinces) באוסטרליה – חלק מהמחוזות אינם מתירים שידורים מאולמות בתי-משפט בתחומם. זהו המצב בקווינסלנד ובדרום אוסטרליה. יצויין כי בסוף שנת 1996 ניתן בדרום-אוסטרליה היתר חד-פעמי לתחנת רדיו להקליט הליך פלילי שהתנהל בערכאה הדיונית של המחוז. תחנת הרדיו הכינה גירסה ערוכה של ההקלטות שביצעה, וגירסה זו הועברה לאישורם של נשיא בית-המשפט ושל המשתתפים שנטלו חלק בהליך. הגירסה הערוכה שודרה במסגרת תוכנית רדיו שבועית שעסקה בדיווחים משפטיים. בתי-ספר באוסטרליה עשו שימוש בהקלטה האמורה לצרכים לימודיים-חינוכיים.

במחוזות אחרים באוסטרליה ניתנו היתרים פרטניים (אד-הוק) לסיקור אלקטרוני של הליכי-משפט בערכאות הדיוניות ובערכאות הערעור, בלא שנקבעה מדיניות ברורה בסוגיה. כך למשל, בשנת 1996 התיר נשיא בית-המשפט בטסמניה הקלטה רדיופונית של הקראת גזר-דין בפרשה שהיתה במוקד ההתעניינות הציבורית. מעניין לציין כי באותו מקרה הורה הנשיא לצוות העובדים של בית-המשפט להקליט בעצמם את הקראת גזר-הדין. רק לאחר שהאזין להקלטה ואישר אותה, התיר הנשיא להעבירה לאמצעי התקשורת לצורך שידורה לציבור.

אשר למחוז ויקטוריה – במאי 1995 ניתן היתר לשידור טלוויזיוני של הקראת גזר-דין בעניינו של נאשם שהורשע ברציחת ילד (Nathan John Avent). באותה פרשה ערער בא-כוח הנאשם לבית-המשפט לערעורים של ויקטוריה כנגד חומרת העונש שנגזר על מרשו. בין היתר טען הסניגור כי עקב השידור הטלוויזיוני של הקראת גזר-הדין, החמיר השופט יתר על המידה בעונש שגזר על הנאשם. בית-המשפט לערעורים קיבל את הערעור והקל בעונש. בית-המשפט לערעורים נמנע מלהכריע בטענה לפיה נוכחותן של מצלמות הטלוויזיה היא שהובילה להחמרה בעונש שנגזר על הנאשם. יחד עם זאת, הביע בית-המשפט חשש שמא שידור ההקראה של גזר-הדין גרם לציבור להאמין בנכונותה של טענה זו. בכך רמז בית-המשפט לערעורים כי לגישתו, ראוי לנהוג בזהירות ובריסון בנוגע למתן היתרים פרטניים לסיקור אלקטרוני של הקראות גזרי-דין. (*R. v. Avent* (Unreported: Court of Appeal of the Supreme Court of Victoria,). (22 December 1995).

62. מערב אוסטרליה מהווה כיום את המחוז האוסטרלי היחיד שקבע הנחיות מפורשות בנוגע לסיקור אלקטרוני של הליכי-משפט בתחומו. ההנחיות נקבעו בשנת 1996 על-ידי ועדה שמינה נשיא בית-המשפט העליון של מערב אוסטרליה. על-פי ההנחיות, כניסת אמצעי תקשורת אלקטרונית לאולמות בתי-המשפט מותנית בהיתר מראש של השופט המנהל את הדיון. השופט מוסמך לסרב לבקשת אמצעי התקשורת לשדר את ההליך, להתנות את ההיתר בתנאים או לאסור על המשך השידור, אם לפי שיקול-דעתו נדרש הדבר כדי להגן על כבודו של בית-המשפט ועל ניהול תקין של ההליך. ההנחיות מוסיפות וקובעות כי אמצעי התקשורת רשאים לעשות שימוש בצילומים ובהקלטות של הליכי-המשפט לצרכים חדשותיים או תיעודיים בלבד, אלא אם בית-המשפט התיר אחרת.

63. סיכומם של דברים; נכון למועד כתיבתו של דין-וחשבון זה, אין באוסטרליה חקיקה או הנחיות מפורשות בנוגע לסיקור אלקטרוני של הליכי-משפט (למעט במערב-אוסטרליה, כפי שפורט בפיסקה 62 לעיל). עד כה לא נערך ניסוי כדי לבחון הלכה למעשה את שאלת הפתיחה של בתי-המשפט לתקשורת אלקטרונית. במצב הקיים, היקף הסיקור האלקטרוני של הדיונים בכל בתי-המשפט באוסטרליה, מצומצם. מספר הליכי-המשפט ששודרו לציבור היה מועט, וההיתרים לכך ניתנו על-בסיס פרטני (אד-הוק).

אנגליה

64. החוק האנגלי אוסר באופן מוחלט על כניסת מצלמות ומכשירי הקלטה לאולמות הדיונים בכל הערכאות ובכל סוגי ההליכים באנגליה (ראו: הוראת סעיף 41 ל- Criminal Justice Act 1925; כן ראו: הפרשנות שניתנה להוראת-הסעיף האמורה בפסק-הדין האנגלי: *J. Barber & Sons v. Lloyd's Underwriters* [1987] 1 Q.B. 103, 105; עוד ראו: הוראת סעיף 9(1)(b) ל- Contempt of Court Act 1981).

על רקע זה מינתה ה- General Council of the Bar (להלן: המועצה הכללית של ה- Bar האנגלי), ועדה לבחינת השאלה של פתיחת בתי-המשפט באנגליה לתקשורת אלקטרונית. הוועדה הגישה מסקנותיה למועצה הנ"ל בשנת 1989 (דו"ח קפלן). דין-וחשבון הוועדה סקר את ההסדרים הקיימים במדינות אחרות ואת המחקרים שנערכו בעולם בנוגע לסיקור אלקטרוני של הליכי-משפט. מסקנת הוועדה היתה כי ראוי לערוך באנגליה ניסוי שיימשך שנתיים, במסגרתו יהיה

מסור בידי השופטים בכל הערכאות שיקול־דעת להתיר סיקור אלקטרוני של הליכי־משפט, בכפוף להנחיות שתכליתן להגן על יעילות הדיון ועל הגינותם של הליכי־המשפט. הוועדה הוסיפה והמליצה על קביעת חזקה לטובת מתן היתר לסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט, אלא אם השופט המנהל את הדיון סבור כי בנסיבות המקרה שידור ההליך יגרום נזק לעשיית הצדק, יפגע במשתתפים בהליך או ישבש פעילות של אכיפת החוק. עוד המליצה הוועדה כי השופט המנהל את הדיון יהיה מוסמך להפסיק או להגביל את השידור בכל שלב, בהתחשב בשיקולים כגון: הנזק שיגרום המשך השידור למשתתפים בהליך השיפוט, מידת הפגיעה ביכולתם של העדים למסור את עדותם, קיומו של סיכון לביטחונם האישי של המשתתפים בהליך בית־המשפט או הפרת כללי הניסוי על־ידי אמצעי התקשורת. לגישת הוועדה, ראוי להגביל את הסיקור האלקטרוני של הליכי־משפט לצרכים חדשותיים, תיעודיים או חינוכיים.

המועצה הכללית של ה־ Bar האנגלי אימצה בהסכמה את ההמלצות האמורות, ואף יזמה הצעת־חוק פרטית לעריכת ניסוי כאמור. הצעת־החוק לא התקבלה בבית־המחוקקים. לפיכך, החקיקה האוסרת על הקלטה, צילום ושידור של הליכים בבתי־המשפט באנגליה, נותרה בעינה.

65. יוער כי בשנת 2001 ציין הלורד ארווין, ששימש כ־ Lord Chancellor באותה עת, כי הוא מוכן לשקול בחיוב תוכנית ניסיונית במתכונת מוגבלת, לסיקור אלקטרוני של הליכי־ערעור. עם זאת, הוא הביע התנגדות נחרצת לשידור של הליכי־משפט בערכאות השומעות עדים. נכון למועד כתיבתו של דין־וחשבון זה, לא הופעלה באנגליה תוכנית ניסיונית לבחינת הפתיחה של בתי־המשפט בפני תקשורת אלקטרונית. לפיכך, בהתאם לחקיקה הקיימת באנגליה, היתרים לסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט, אינם ניתנים.

סקוטלנד

66. בניגוד לאנגליה, אין בסקוטלנד חקיקה מפורשת האוסרת על סיקור אלקטרוני של הליכי־משפט. אף־על־פי־כן, עד שנת 1992, כניסתה של תקשורת אלקטרונית לאולמות בתי־המשפט בסקוטלנד היתה אסורה, מכוח מדיניות שיפוטית.

בשנת 1992 ביקש הלורד הופ, נשיא בתי־המשפט בסקוטלנד, לבחון את הסוגייה של פתיחת בתי־המשפט הסקוטיים לתקשורת אלקטרונית. מחקר שנערך לבקשתו

של הלורד הופ, מצא כי מרבית עורכי־הדין והשופטים בסקוטלנד צידדו במתן אפשרות לסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט.

על רקע זה החל בשנת 1992 ניסוי לכניסת מצלמות טלוויזיה לאולמות בתי־המשפט בסקוטלנד. הניסוי נערך בהתאם להנחיות שפרסם הלורד הופ, לאחר דיונים שקיים עם נציגי התקשורת. על־פי הנחיות הניסוי, מותנה שידור חי של הליכי־ערעור בקבלת היתר מראש של השופט המנהל את הדיון, על־פי תנאים שיקבע השופט לשם הגנה על ניהולו ההוגן של ההליך ועל עשיית הצדק. הנחיות הניסוי אוסרות על שידור חי של הליכי־משפט בערכאות הדיוניות. עם זאת, ההנחיות מוסיפות וקובעות כי בתי־המשפט ישקלו בחיוב בקשות של אמצעי התקשורת לצילום הליכי־משפט בערכאות הדיוניות, לצורך הכנת תוכניות טלוויזיה חינוכיות ותיעודיות שישודרו לציבור לאחר סיום המשפט. שידור כאמור יהיה מותנה בשניים: ראשית, יש צורך בהסכמת כל הצדדים המשתתפים בהליך. שנית, נדרש כי השופט שניהל את הדיון יאשר את ההקלטות והצילומים הערוכים מאולם בית־המשפט, טרם שידורם לציבור.

בפועל, מספר הליכי־המשפט ששודרו לציבור במסגרת הניסוי בסקוטלנד, היה מועט. כך למשל, רשת BBC ביקשה להכין תוכנית טלוויזיה תיעודית ובה צילומים והקלטות של הליכי־משפט המתנהלים בפני הערכאות הדיוניות הסקוטיות. נוכח ההנחייה המחייבת לקבל את הסכמתם של כל המשתתפים בהליך טרם שידורו לציבור, נדרשו חודשים על־מנת לאתר הליכי־משפט מתאימים. התוצאה היתה כי התקשורת לא גילתה עניין רב בניסוי ולא היה בו כדי לתרום להיכרות הציבור עם בתי־המשפט בסקוטלנד.

גרמניה

67. לשם הצגת ההסדרים החלים בגרמניה בנוגע לסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט, יש להבחין בין בית־המשפט החוקתי לבין יתר הערכאות בגרמניה:

אשר לבית־המשפט החוקתי של גרמניה – על־פי תיקון לחוק שהתקבל בשנת 1998, רשאים אמצעי התקשורת להקליט, לצלם ולשדר בטלוויזיה וברדיו רק את פתיחת הדיונים בבית־המשפט החוקתי עד לשלב בו מסתיימת ההודעה על נוכחותם של כל המשתתפים בהליך. כמו־כן רשאים אמצעי התקשורת להקליט, לצלם ולשדר הקראות של פסקי־דין. בית־המשפט החוקתי רשאי לאסור על סיקור אלקטרוני כאמור, על־מנת להגן על זכויותיהם של המתדיינים ושל צדדים שלישיים להליך,

ועל־מנת לשמור על ניהולם התקין של ההליכים בבית־המשפט. (ראו: סעיף 71a ל־Law of the Federal Constitutional Court, BVerfGG).

יצוין כי בינואר 2001, פסק בית־המשפט החוקתי של גרמניה, בדעת־רוב, כי על־אף שהחוק מתיר סיקור אלקטרוני של שלבים מסויימים מהליכי־המשפט המתנהלים בפניו, אין המחוקק חייב לאמץ הסדר דומה לגבי שאר הערכאות בגרמניה, נוכח השוני הרב ביניהן לבין בית־המשפט החוקתי.

68. אשר ליתר בתי־המשפט בגרמניה – החוק אוסר על סיקור אלקטרוני של הליכי־משפט אזרחיים, פליליים או מינהליים. יודגש כי איסור זה חל על כל הערכאות, למעט בית־המשפט החוקתי (ראו: סעיף 169(2) ל־Judiciary Act, ששמו בגרמנית הוא: Gerichtsverfassungsgesetz - GVG).

השאלה בדבר החוקתיות של האיסור על כניסת אמצעי תקשורת אלקטרונית לאולמות בתי־המשפט בגרמניה, הובאה לדיון בפני בית־המשפט החוקתי בשנת 1992. זאת, לאחר שבקשתה של רשת־טלוויזיה לשר את משפטו של נשיא מזרח־גרמניה לשעבר, הונקר (Honecker), נדחתה. באותו מקרה, פירשה הערכאה הדיונית את האיסור הקבוע בחוק באופן רחב, ואסרה על כניסת מצלמות טלוויזיה לאולם בית־המשפט לפני תחילת הדיונים ולאחר סיומם. בית־המשפט החוקתי של גרמניה פסק כי הצו האמור פגע מעבר לנדרש בחופש העיתונות ובזכותה של התקשורת לאסוף מידע ולפרסמו ברבים. נפסק כי ככלל, אמצעי התקשורת האלקטרונית רשאים להיכנס לאולמות בתי־המשפט כאשר לא מתנהלים בהם דיונים. באותה פרשה, נמנע בית־המשפט החוקתי מלהכריע בשאלת החוקתיות של האיסור על סיקור אלקטרוני של הדיונים המתקיימים בפני בתי־המשפט (ראו: 1 BvR 1595/92 und 1 BvR 1606/92).

השאלה האמורה עלתה לדיון בשנת 1995 כאשר רשת־טלוויזיה עתרה לבית־המשפט החוקתי בגרמניה כנגד דחיית בקשתה לשר את משפטם של חברי הלשכה הפוליטית של מזרח־גרמניה לשעבר (1 BvR 2623/95). טענתה של רשת הטלוויזיה היתה כי האיסור הקבוע בחוק על סיקור אלקטרוני של הליכי־משפט אינו חוקתי ולפיכך בטל. בית־המשפט החוקתי דחה את העתירה ברוב־דעות. על־פי דעת הרוב, חוק היסוד הגרמני מגן על חופש העיתונות ועל זכותה של התקשורת לאסוף מידע ולדווח עליו לציבור (סעיף 5(1) ל־GG – Grundgesetz). עם זאת, די בעובדה שהדיונים בבתי־המשפט בגרמניה מתנהלים בפומבי, כדי לאפשר איסוף מידע עיתונאי וקיום

ביקורת ציבורית על הנעשה באולמות בתי־המשפט. אמנם האיסור על סיקור אלקטרוני של הליכי־משפט אינו מאפשר לאמצעי התקשורת להעביר לציבור תמונות, צילומים והקלטות מאולמות בתי־המשפט. יחד עם זאת, האיסור נועד להגן על הגינותם של הליכי־המשפט. בהתחשב בכך, נפסק כי האיסור על סיקור אלקטרוני של הליכי־משפט הוא חוקתי וכדין. יצויין כי לדעת־הרוב אין פגם בכך שהמחוקק קבע איסור מוחלט על סיקור אלקטרוני של הליכי־משפט, ללא חריגים: ראשית, נוכח הסיכונים הכרוכים בשידור של הליכי־משפט לציבור, קשה לקבוע מראש באילו מקרים ראוי להתיר זאת. שנית, קביעת חריגים לאיסור הנדון היתה מטילה נטל כבד על השופט המנהל את הדיון, להכריע מתי להתיר הקלטה, צילום או שידור של הליך בית־משפט. שלישית, הסכמת בעלי־הדין לכך שהדיון בעניינם ישודר, אין בה כדי להבטיח כי זכותם להליך הוגן לא תיפגע. זאת ועוד; קיים חשש כי הסכמתם של הצדדים לשידור ההליך בעניינם לא תהא חופשית ומרצון. מטעמים אלה סברה דעת־הרוב כי דין העתירה להידחות.

מנגד, דעת־המיעוט בבית־המשפט החוקתי סברה כי האיסור על סיקור אלקטרוני של הליכים בבתי־המשפט בגרמניה גורף יתר על המידה, שכן הוא חל על כל הערכאות ולגבי כל סוגי ההליכים. לדעת־המיעוט על המחוקק לשקול האם יש מקום להתיר פתיחה של בתי־המשפט בפני תקשורת אלקטרונית, בין בכלל ובין בסוגים מסויימים של הליכים. כך למשל, סברה דעת־המיעוט כי בעוד שהסיכונים הכרוכים בכניסת מצלמות טלוויזיה לאולמות בתי־המשפט רלוונטיים במיוחד להליכי־משפט פליליים, הרי החששות מפני סיקור אלקטרוני של הליכי־משפט מנהלים פחותים יותר, בהתחשב בכך שהעדים בהליכים אלה אינם נחקרים בפני בית־המשפט, וטיעוני הצדדים נוגעים לשאלות משפטיות באופיין.

69. הנה כי כן, החוק בגרמניה מתיר סיקור אלקטרוני של פתיחת הדיונים ושל הקראות פסקי־דין בבית־המשפט החוקתי בלבד. מנגד, קיים איסור גורף על סיקור אלקטרוני של הליכי־משפט ביתר הערכאות בגרמניה. בהתאם לפסיקת הרוב בבית־המשפט החוקתי, איסור זה הוא חוקתי וכדין והוא עומד בתוקפו גם כיום.

צרפת

70. החוק הצרפתי קובע איסור מפורש על שימוש במכשירי הקלטה ובמצלמות באולמות הדיונים של כל בתי־המשפט במדינה. לאיסור על כניסת אמצעי תקשורת אלקטרונית לאולמות בתי־המשפט נקבעו שני חריגים מצומצמים בהיקפם:

ראשית, בשנת 1985 התקבל תיקון לחוק המאפשר צילום של הליכי־משפט בערכאות דיוניות למטרות תיעוד היסטורי, בכפוף לקבלת היתר מנשיא בית־המשפט לערעורים ומנשיא בית־המשפט העליון. על־פי החוק אין לשדר לציבור את ההקלטות והצילומים של הליכי־משפט אלה, אלא כעבור 20 שנה ממועד סיומם ובכפוף לקבלת היתר לכך מנשיא אלה – Tribunal de Grande Instance de Paris. לאחר 50 שנה ממועד סיום המשפט ניתן לשדר לציבור את ההקלטות והצילומים, ללא צורך בהיתר מיוחד. יצויין כי בשנת 1990 נקבע בחוק חריג לחריג, ולפיו מותר לשדר הליך בית־משפט שעניינו פשעים נגד האנושות, מיד עם סיומו.

בשנת 1981 נקבע בחוק חריג נוסף לאיסור על סיקור אלקטרוני של הליכי־משפט בצרפת. חריג זה מסמיך את נשיאי בתי־המשפט להתיר הקלטה, צילום ושידור של הליכי־משפט פליליים, בהסכמת כל הצדדים הנוטלים חלק בהליך. היתרים כאמור ניתנו במקרים ספורים בלבד, ונגעו להליכי־משפט שהיו במוקד ההתעניינות הציבורית. מלבד חריגים אלה אין אפשרות לסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט בצרפת.

בית־הדין הבינלאומי הפלילי לפשעי מלחמה ביוגוסלביה לשעבר (ICTY)

71. בית־הדין הבינלאומי הפלילי לפשעי מלחמה ביוגוסלביה לשעבר (להלן: בית־הדין), מהווה טריבונול שיפוטי בינלאומי. לפיכך אין ללמוד מניסיונו לצורך גיבוש מסקנות והמלצות בנוגע לסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט בישראל. אף־על־פי־כן, למען שלמות התמונה, ראינו לסקור בקצרה את ההסדר החל בבית־הדין בנוגע לסיקור אלקטרוני של הדיונים המתנהלים בפניו.

72. מספר חודשים לאחר הקמתו של בית־הדין, החליטו שופטיו כי הליכי־המשפט המתקיימים בפניהם יוקלטו ויצולמו לצורך תיעוד הדיונים ועל־מנת לאפשר את שידורם לציבור. הטעמים ביסוד מדיניות זו היו חומרת הפשעים שבית־הדין דן בהם, המחוייבות של בית־הדין לדעת־הקהל הבינלאומית, והצורך בהגברת המודעות הציבורית וההרתעה מפני ביצועם של פשעי מלחמה. העובדה כי בית־הדין היווה מוסד משפטי שזה עתה הוקם, הקלה על אימוץ המדיניות האמורה.

בהתאם למדיניות זו, צוות מקצועי מטעם בית־הדין מקליט ומצלם את כל הדיונים המתנהלים בפניו באמצעות ציוד אלקטרוני שהותקן באולמות הדיונים.

ככלל, ההקלטות והצילומים של הליכי־המשפט מועברים לחדר־תקשורת, ואמצעי התקשורת רשאים לשדרם לציבור, כל עוד לא נקבע אחרת על־ידי בית־הדין. יצויין כי ביולי 1995 פורסמו הנחיות שיפוטיות מטעם בית־הדין, הקובעות מגבלות על הסיקור האלקטרוני של הליכי־משפט המתנהלים בפניו. כך למשל נקבע כי עדים רשאים לבקש שזהותם לא תיחשף לציבור, על־ידי עיוות דמותם וקולם במהלך השידור. ההנחיות מוסיפות וקובעות כי על אמצעי התקשורת לשדר את ההקלטות והצילומים של הליכי־המשפט בהשהייה (delay) של 30 דקות לפחות, על־מנת לאפשר לבית־הדין למנוע את השידור במקרים מתאימים.

73. בשנים 1998–2000 נערך באוניברסיטת Southampton באנגליה מחקר שנועד לבחון את השפעת מצלמות־הטלוויזיה על המשתתפים בהליכי־המשפט המתקיימים בפני בית־הדין ועל אופן התנהלותם של הדיונים. סוגיות אלה נבחנו באמצעות שאלונים שהופצו בקרב שופטי בית־הדין ובקרב תובעים וסנגורים שהופיעו בפניהם. מרבית הנשאלים השיבו כי מצלמות הטלוויזיה לא השפיעו לרעה על עשיית הצדק או על כבודו ומעמדו של בית־הדין. חלק מהנשאלים השיבו כי השידור של הליכי־המשפט תרם לכך שהמודעות הציבורית לעבודתו של בית־הדין גברה והציבור נוכח לדעת כי הצדק נעשה. מסקנת המחקר היתה כי ראוי שטריבונלים שיפוטיים נוספים הפועלים בזירה הבינלאומית, יתירו צילום, הקלטה ושידור של הליכי־משפט המתנהלים בפניהם. יודגש כי כתבי המחקר נמנעו מלהמליץ על אימוץ מדיניות דומה בנוגע לבתי־המשפט בתוך המדינות; זאת נוכח השוני הרב בין הליכי־משפט המתנהלים בפני ערכאות מדינתיות לבין הליכי־משפט המתנהלים בפני טריבונלים בינלאומיים.

סיכום־ביניים של הבחינה ההשוואתית

74. ניסיון של מדינות אחרות בנוגע לסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט, עשוי לסייע במידת־מה בבחינת השאלה של פתיחת בתי־המשפט בישראל לתקשורת אלקטרונית. עם זאת, יש לזכור כי לכל מדינה מאפיינים ייחודיים לה; הסדר הנוהג במדינה אחת, אינו בהכרח מתאים לתנאי החיים ולשיטת המשפט במדינה אחרת. לפיכך יש לבחון את ההסדרים הנוהגים בעולם בהירות, תוך התאמת המסקנות הנובעות מכך למאפיינים של שיטת המשפט ושל מציאות החיים בישראל.

75. מבט משווה אל עבר המתרחש בעולם מלמד כי אין פתרון אחד ויחיד לשאלת הפתיחה של בתי־המשפט לתקשורת אלקטרונית; מדובר בסוגייה מורכבת שכל

מדינה ראתה ליתן לה מענה המתאים לצרכיה. על־אף שההסדרים הנוהגים בעולם בנוגע לסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט הם מגוונים ומותאמים למאפיינים של כל מדינה, ניתן להצביע על מספר מגמות מרכזיות, עליהן נעמוד להלן:

ראשית, אף מדינה אינה מתירה סיקור אלקטרוני של הליכי־משפט באופן גורף ובלתי מוגבל. בחלק מהמדינות – כדוגמת אנגליה, גרמניה, צרפת ובתי־המשפט הפדרליים בארצות־הברית – האפשרות לסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט מצומצמת מאד או אסורה לחלוטין. במדינות אחרות קיימת אפשרות רחבה יותר לסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט. עם זאת, גם במדינות אלה, צילום הקלטה ושידור של הליכי־משפט, מותנים בקבלת היתר מראש מהשופט המנהל את הדיון, וכפופים למגבלות ולסייגים שתכליתם להגן על ההליך השיפוטי ועל זכויות המשתתפים בו.

שנית, רוב המדינות מתירות סיקור אלקטרוני של הליכי־ערעור בלבד. (ראו ההסדרים הנוהגים בבתי־המשפט הפדרליים של קנדה וארצות־הברית, וכן ההסדרים הקיימים במדינת ניו־יורק, בסקוטלנד ובמחוז נובה־סקושיה בקנדה). מדינות אלה אוסרות על סיקור אלקטרוני של הליכי־משפט בהם נשמעים עדים, נוכח החשש מכך שנוכחותה של תקשורת אלקטרונית תשפיע לרעה על מסירת העדויות בפני בית־המשפט ותפגע בהגינותם של הליכי־המשפט ובטוהרם, כפי שעוד יפורט בהמשך הדברים.

מנגד, מרבית השיטות המדינתיות של ארצות־הברית מאפשרות סיקור אלקטרוני של הליכי־משפט בערכאות השומעות עדים, בכפוף לסייגים שתכליתם להגן על ההליך השיפוטי ועל זכויות המשתתפים בו. עמדת הוועדה היא כי יש לבחון את ההסדרים הקיימים במדינות ארצות־הברית על רקע המאפיינים של שיטת המשפט הנוהגת שם. כפי שצוין לעיל, השופטים והתובעים בשיטות המשפט של המדינות בארצות־הברית נבחרים על־ידי הציבור; על רקע זה, יש משמעות שונה לפתיחת בתי־המשפט בתחומן לסיקור אלקטרוני. שיטת הבחירות בידי הציבור מנוגדת לתפיסות היסוד בישראל, בה השופטים והתובעים מתמנים על בסיס מקצועי. בהתחשב בשוני זה ונוכח החששות הכרוכים בסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט בהם מופיעים עדים – חששות עליהם נעמוד בהרחבה להלן – ספק אם ההסדר הנוהג במדינות ארצות־הברית מתאים לשיטת המשפט ולמציאות החיים בישראל. עובדה היא כי בבתי־המשפט הפדרליים בארצות־הברית, בהם השופטים והתובעים מתמנים ואינם נבחרים בידי הציבור הרחב, חל איסור מוחלט על סיקור אלקטרוני של הליכי־משפט בערכאות הדיונות.

שלישית, במרבית המדינות המאפשרות סיקור אלקטרוני של הליכי־משפט, החל הדבר במסגרת ניסיונית, במתכונת מוגבלת ובהיקף חלקי. מטרת הניסויים היתה לבחון הלכה למעשה את החששות והסיכונים הכרוכים בסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט, ואת מידת ההתאמה של ההסדר החדש לשיטת המשפט ולמציאות החיים של כל מדינה. ברוב המדינות נערכו הניסויים מכוחן של הנחיות שיפוטיות, ולא מכוחה של חקיקה ראשית. הנה כי כן, מרבית המדינות בחרו לנהוג בזהירות טרם אימצו הסדר של קבע בנוגע לפתיחת בתי־המשפט בתחומן לתקשורת אלקטרונית.

רביעית, בכל המדינות המאפשרות סיקור אלקטרוני של הליכי־משפט, מותנה הדבר בקבלת היתר מראש מהשופט המנהל את הדיון, כשבדין שיקול־דעת האם להתיר או לאסור את הסיקור האלקטרוני בכל מקרה לגופו. ברובן המכריע של המדינות לא נקבעה חזקה לטובת סיקור אלקטרוני של הליכי־משפט, והדבר הושאר לשיקול־דעתם של השופטים על־פי נסיבותיו של כל מקרה ובהתאם לקריטריונים שפורטו בהנחיות או בחקיקה. הבחינה ההשוואתית מלמדת, אפוא, כי אין לקבוע כללים נוקשים לצורך סיקור אלקטרוני של הליכי־משפט, אלא יש לאפשר גמישות; זאת על־מנת שניתן יהיה להתאים את הכללים המסדירים את פתיחת בתי־המשפט לתקשורת אלקטרונית לנסיבותיו של כל מקרה ועל מנת ליתן מענה הולם לחששות הכרוכים בסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט – חששות עליהם נעמוד להלן.

לבסוף, יצויין כי באולמות־הדיונים של חלק מבתי־המשפט בעולם מותקן ציוד אלקטרוני המאפשר צילום והקלטה של הדיונים למטרות תיעוד ועריכת פרוטוקולים. על־אף שהליכי־המשפט המתנהלים בפני אותם בתי־משפט מוקלטים או מצולמים דרך־קבע, חל איסור לשדרם ברבים. (ראו ההסדרים הנוהגים בבית־המשפט העליון של ארצות־הברית ובבית־המשפט הגבוה של אוסטרליה). המסקנה המתבקשת היא כי ההכרעה בשאלת הסיקור האלקטרוני של הליכי־משפט אינה תלויה רק בקיומן של אפשרויות טכנולוגיות לכך. מדובר בסוגייה מורכבת בעלת פנים לכאן ולכאן, המעוררת מגוון של טיעונים בעד ונגד פתיחה של בתי־המשפט לתקשורת אלקטרונית כפי שיפורט להלן.

76. בסיום הדברים נציין כי מהבחינה ההשוואתית עולה כי מדינות שונות ערכו מחקרים, ניסויים וסקרים, שנועדו להעריך את מידת ההשפעה של נוכחות תקשורת אלקטרונית על אופן התנהלותם של הליכי־המשפט ועל התנהגות המשתתפים בהם. כך למשל, מחקרי־הדמייה שנערכו בארצות־הברית בחנו את ההשפעה של נוכחות

מצלמות על אופן מסירת עדויות. המשתתפים במחקר התבקשו לצפות בסרט שתיאר מקרה שאירע, ולאחר מכן נבדקה יכולתם להעיד אודות המקרה בו צפו. חלק מהמשתתפים במחקר התבקשו למסור עדותם שלא בפני מצלמות, ואילו היתר העידו אל מול מצלמת וידאו גלויה. החוקרים השוו את אופן מסירת העדויות בשתי קבוצות הנחקרים האמורות.

לצד מחקרי ההדמיה האמורים אימצו מדינות שונות הסדרים ניסיוניים לבחינת הפתיחה של בתי המשפט בתחומן לתקשורת אלקטרונית. בין היתר, נשאלו המשתתפים בניסוי האם התנהגותם הושפעה מנוכחותה של תקשורת אלקטרונית באולם בית המשפט. עוד נערכו סקרי דעת־קהל שתכליתם היתה לבחון את עמדת הציבור בסוגייה זו.

77. תקפותם של המחקרים והניסויים האמורים ומידת המהימנות של המסקנות שנגזרו מהם, שנויים במחלוקת. אשר למחקרי ההדמיה, יש הטוענים כי המחקרים לא הצליחו לדמות את האווירה באולם בית המשפט בזמן אמת, ואת הלחץ בו שרויים עדים המוסרים עדות בפני בית משפט, בנוכחותה של תקשורת אלקטרונית.

אשר לניסויים שנערכו במדינות שונות לבחינת הפתיחה של בתי המשפט לתקשורת אלקטרונית – תוצאות הניסויים התבססו על דיווח־עצמי של השופטים, עורכי־הדין, בעלי־הדין והעדים שנטלו חלק בניסוי. מאחר ומדובר בדיווח־עצמי, מתעורר ספק לגבי מידת האובייקטיביות והאמינות של התשובות שנמסרו לחוקרים. זאת ועוד; קיים קושי אינהרנטי לבחון באופן אמין ומדויק את השפעתה של התקשורת האלקטרונית על התנהגותם של המשתתפים בהליכי־משפט בזמן אמת, שכן מטבע הדברים לא ניתן להשוות התנהלות של הליך שיפוטי אל מול מצלמות טלוויזיה, ביחס להתנהלות של אותו הליך בדיוק ללא נוכחותן של מצלמות.

אשר לסקרי דעת־קהל שנועדו לבחון את עמדת הציבור בנוגע להשפעה אפשרית של סיקור אלקטרוני על הליכי־המשפט – יש הטוענים כי התועלת בסקרים אלה אינה רבה, שהרי גם אם הציבור מעריך שהשפעה כאמור אינה קיימת, אין בכך כדי לשלול את קיומה בפועל. זאת ועוד; התשובות הנמסרות בסקרי דעת־קהל עלולות להיות תלויות אירוע ומושפעות מרוחות־שעה חולפות באופן המוביל לעיוות של תוצאות הסקרים. כך למשל משאלי דעת־קהל שנערכו לאחר פרשת סימפסון גילו כי מרבית הציבור הביע הסתייגות ממתן היתרים לסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט.

יש הטוענים כי תוצאות אלה אינן אמינות, שכן עמדת הציבור הושפעה מהביקורת שנמתחה על הסיקור התקשורתי בפרשה האמורה.

בעייתיות נוספת טמונה בכך שחלק מהמחקרים ומסקרי דעת־הקהל שנערכו בעולם בנוגע לסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט, הוזמנו מטעם גורמים בעלי עניין, כגון ערוצי־תקשורת. עקב כך מתעורר ספק בדבר מהימנות המסקנות שנגזרו מהם. הבעייתיות המרכזית הטמונה במחקרים, בניסויים ובסקרים האמורים היא שאין בהם כדי להוביל למסקנות חד־משמעיות באשר לשאלת ההשפעה של התקשורת האלקטרונית על הגינותם של הליכי־המשפט ועל התנהגות המשתתפים בהם. כפי שיפורט להלן, שתי הגישות – זו המצדדת בכניסת אמצעי תקשורת אלקטרונית לבתי־המשפט וזו המתנגדת לכך – מוצאות בניסויים ובמחקרים הללו, תמיכה לטיעוניהן. בין היתר, נובע הדבר מכך שהשאלה בדבר השפעת הסיקור האלקטרוני על הליכי־משפט נבדקה באמצעות שיטות מחקר מגוונות ולגבי הליכי־משפט שונים, ולפיכך נתקבלו תוצאות שאינן חד־משמעיות.

על־אף מכלול הבעיות האמורות, דומה כי לא ניתן להתעלם מהמחקרים, מהניסויים ומהסקרים האמורים, בהעדר דרך טובה יותר להעריך את ההשלכות הכרוכות בפתיחת בתי־המשפט לתקשורת אלקטרונית על אופן התנהלותם של הליכי־המשפט ועל התנהגות המשתתפים בהם. לפיכך, החלק הבא של דין־וחשבון זה העוסק בטיעונים בעד ונגד סיקור אלקטרוני של הליכי־משפט, יכלול התייחסות לתוצאות המחקרים, הניסויים והסקרים שנערכו בסוגייה.

חלק רביעי: הטיעונים הרלוונטיים לבחינת הפתיחה של בתי־המשפט לתקשורת אלקטרונית

78. חלק זה של הדין־וחשבון יבקש להצביע על הטיעונים המרכזיים בעד ונגד סיקור אלקטרוני של הליכי־משפט. הטיעונים שלהלן נידונו בפירוט על־ידי ועדות שונות בעולם שעסקו בבחינת הסוגייה ובמסגרת מחקרים, מאמרים וספרים שנכתבו בנושא. בנוסף, שיקולים שונים בעד ונגד כניסת תקשורת אלקטרונית לבתי־המשפט, הוצגו מפי האישים השונים שהופיעו בפני הוועדה (ראו לעיל, החלק השני של דין־וחשבון זה).

79. בתמצית נציין כי המצדדים בכניסת תקשורת אלקטרונית לאולמות בתי־המשפט טוענים כי שידור הליכי־משפט לציבור הרחב יגשים באופן מלא יותר את עקרון פומביות הדין, את חופש הביטוי והעיתונות ואת זכות הציבור לדעת על הליכי־המשפט. על־פי הטענה, היתרונות המרכזיים הטמונים בסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט הם שיפור ידיעותיו של הציבור על מלאכתם של בתי־המשפט וחיזוק אמון הציבור במערכת השיפוטית; שיפור איכותו של הסיקור התקשורתי על הליכי־משפט; וכן הגדלת שקיפותם של בתי־המשפט והרחבת הביקורת הציבורית על מלאכתם. לפי אותה גישה, אין בנמצא ראיות משכנעות לכך שנוכחותה של תקשורת אלקטרונית באולמות הדיונים תשפיע לרעה על התנהגות המשתתפים בהליכי־המשפט, על הזכות להליך הוגן או על טוהר ההליך השיפוטי. להפך; הטענה היא כי נוכחותם של אמצעי התקשורת האלקטרונית עשויה להוביל לייעול הדיונים בבתי־המשפט ולשיפור תפקודם של הנוטלים חלק בהם.

לעומת זאת, המתנגדים לפתיחת בתי־המשפט לתקשורת אלקטרונית טוענים כי גם במצב הקיים מתאפשרת הגשמה ראוייה של עקרון פומביות הדיון, חופש הביטוי והעיתונות וכן זכות הציבור לדעת על הליכי־משפט. הטיעון המרכזי נגד סיקור אלקטרוני של הליכי־משפט הוא שיהא בכך כדי להשפיע לרעה על האווירה באולם הדיונים ועל התנהגותם של המשתתפים בהליכי־המשפט – בעלי־דין, עדים, עורכי־דין ושופטים. החשש המרכזי הוא כי פתיחת בתי־המשפט לתקשורת אלקטרונית תחשוף את ההליך השיפוטי להשפעות זרות באופן שיפגע בהגינותם של הליכי־המשפט, בטוהר ההליך השיפוטי ובעצמאותם של בתי־המשפט. כן עלולה להיווצר פגיעה מעבר לנדרש בפרטיותם של הנוטלים חלק בהליכי־המשפט, ובעיקר בזכות לכבוד ולפרטיות של בעלי־דין ושל עדים. זאת ועוד; קיים חשש כי שידור מסחרי של קטעים קצרים וסלקטיביים מהליכי־המשפט בטלוויזיה וברדיו, יעביר לציבור מידע לא מדויק, חלקי ומטעה על המתרחש בבתי־המשפט. בהתחשב בכך, הטענה היא כי נוכחות תקשורת אלקטרונית באולמות בתי־המשפט לא תשפר את ידיעותיו של הציבור על בתי־המשפט ולא תתרום לאיכותו של הסיקור התקשורתי על הליכים המתנהלים בהם, אלא עלולה להוביל לפגיעה במעמדם של בתי־המשפט בעיני הציבור.

להלן פירוט הטיעונים האמורים בנוגע לשאלת הפתיחה של בתי־המשפט לתקשורת אלקטרונית.

1 טיעונים בעד סיקור אלקטרוני של הליכי־משפט

א) הטיעון המשפטי: הרחבת הגשתם של עקרון פומביות הדיון, חופש הביטוי והעיתונות וזכות הציבור לדעת.

80. המצדדים בסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט טוענים כי בעידן שלאחר חוקי־היסוד, יש מקום לחיזוק ההגנה על פומביות הדיון, חופש הביטוי והעיתונות וזכות הציבור לדעת, על־ידי הרחבת האפשרות לסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט. על־פי גישתם, העובדה שהדיונים בבתי־המשפט מתנהלים כיום בדלתיים פתוחות, אין די בה כדי להגשים את עקרון פומביות הדיון במובנו הגרעיני, נוכח העובדה שמרבית הציבור אינו פוקד את אולמות בתי־המשפט. על־פי הטענה, שידורים אלקטרוניים מאולמות־הדיונים יאפשרו להביא את הליכי־המשפט לכל בית כתחליף לנוכחות פיזית באולם בית־המשפט; עקב כך תורחב החשיפה של הליכי־המשפט לעין הציבורית באופן שיוביל להגשמה מלאה יותר של עקרון פומביות הדיון.

זאת ועוד; הטענה היא כי איסור על סיקור אלקטרוני של הליכי־משפט פוגע שלא כדין בחופש הביטוי והעיתונות. זאת משני טעמים מרכזיים: ראשית, חופש הביטוי והעיתונות נועד, בין היתר, להגן על דרכי האיסוף והפרסום של מידע ברבים. שידורים אלקטרוניים מאולמות בתי־המשפט, המאפשרים להעביר לציבור תמונה ושמע מוחשיים, הם בעלי עוצמה תקשורתית רבה יותר מאשר דיווחים עיתונאיים הנמסרים מחוץ לאולם בית־המשפט מכלי שני. איסור על סיקור אלקטרוני של הליכי־משפט מונע מאמצעי התקשורת אפשרות לשדר מאולמות הדיונים ולפיכך פוגע בדרכי האיסוף והפרסום של מידע תקשורתי על הליכי־משפט. שנית, על־פי הטענה, במצב הקיים נוצרת הבחנה בלתי ראוייה בין העיתונות הכתובה לעיתונות המשודרת: בעוד שלעיתונות הכתובה קל להתבסס על דיווחים עיתונאיים הנמסרים מחוץ לאולם בית־המשפט, הרי העיתונות המשודרת, המסקרת באמצעות קול ותמונה, נפגעת מהעדר האפשרות לצלם, להקליט ולשדר הליכי־משפט. הנה כי כן, הטענה היא כי סיקור אלקטרוני של הליכי־משפט נדרש כדי לאפשר הגשמה מלאה יותר של חופש הביטוי והעיתונות.

המצדדים בפתיחה של בתי־המשפט לתקשורת אלקטרונית מוסיפים וטוענים כי מימושה של זכות הציבור לדעת מחייב אף הוא פתיחה של בתי־המשפט לתקשורת אלקטרונית. הטענה היא כי בעידן התקשורתי והטכנולוגי בו אנו חיים, מרבית הציבור שואב את ידיעותיו בכל נושא בעל עניין ציבורי אקטואלי, וגם בכל הנוגע להליכים המתנהלים בבתי־המשפט, מדיווחים הנמסרים בכלי התקשורת. שידור של הליכי־משפט בטלוויזיה וברדיו יפחית את התלות בדיווחים עיתונאיים מכלי שני ויאפשר לציבור להתרשם באופן עצמאי מהתנהלותם של הליכי־משפט. בדרך זו תושג הגשמה מלאה יותר של זכות הציבור לדעת אודות הליכי־משפט ותתאפשר ביקורת ציבורית הולמת על מלאכתם של בתי־המשפט.

על פני הדברים ניתן למצוא תמיכה לטיעונים האמורים בפסיקה של ערכאות נמוכות במדינות בארצות־הברית. כך למשל, הערכאה הדיונית של מדינת ניו־יורק פסקה כי לשם הגשמה של הזכות החוקתית לחופש ביטוי ועיתונות על־פי התיקון הראשון לחוקה, ראוי להכיר בזכות חוקתית לסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט. בהתאם לכך נפסק כי האיסור המוחלט הקבוע בחוק של ניו־יורק על סיקור אלקטרוני של הליכים בערכאות דיוניות השומעות עדים, אינו חוקתי (ראו: *People v. Boss*, 701 N.Y.S.2d 891 (N.Y.Sup.Ct., 2000); אך ראו: *People v. Kopp* 756 N.Y.S.2d).

(N.Y.Sup.Ct. 2000) 830 שם הובעה דעה הפוכה). פסיקה זו לא נבחנה על-ידי בית-המשפט לערעורים של ניו-יורק או בית-המשפט העליון של ארצות-הברית (ראו לעיל, פסקה 38).

ב) היתרונות כפתיחת בתי-המשפט לתקשורת אלקטרונית.

81. המצדדים בסיקור אלקטרוני של הליכי-משפט מצביעים על מספר יתרונות שעשויים לצמוח מפתיחה של בתי-המשפט לתקשורת אלקטרונית. לגישתם, היתרון המרכזי בסיקור אלקטרוני של הליכי-משפט נעוץ במישור החינוכי: מתן אפשרות בידי הציבור לצפות בהליכי-משפט בטלוויזיה ולהאזין להם ברדיו, תסייע לציבור להבין טוב יותר את אופן התנהלותם של ההליכים בבתי-המשפט ואת תהליך החשיבה המשפטית. כן יתרום הדבר להגברת המודעות הציבורית לערכי המשפט ולנושאים בעלי חשיבות חברתית הנידונים בבתי-המשפט. כל אלה יחזקו את מעמדם של בתי-המשפט ואת אמון הציבור בהם. בהקשר זה, יש הסבורים כי שידורי הטלוויזיה הישירים ממליאת הכנסת תרמו לידיעותיו של הציבור על עבודת הכנסת ועל הליכי החקיקה המתקיימים בה. הטענה היא כי יש לאפשר תהליך דומה בנוגע להליכים המתקיימים בפני בתי-המשפט בישראל.

היתרון השני הטמון, על-פי הטענה, בפתיחה של בתי-המשפט לתקשורת אלקטרונית, הוא שיפור איכותו של הסיקור התקשורתי על הליכי-משפט. הטענה היא כי שידור ברבים של הליכי-משפט יפחית את הצורך בדיווחים עיתונאיים מכלי שני ויתרום לקיומו של סיקור אובייקטיבי, הוגן ומדויק על מלאכתם של בתי-המשפט. כתבי-המשפט שהופיעו בפני הוועדה ציינו בהקשר זה את שארע בעת הקראת פסק-הדין בערעורו של אריה דרעי בבית-המשפט העליון. מאחר ובית-המשפט העליון לא התיר לשדר את הקראת פסק-הדין לציבור, התבסס הסיקור התקשורתי על דיווחים עיתונאיים מכלי שני. העיתונאים מיהרו לצאת מאולם בית-המשפט כדי לדווח על תוצאות הערעור, וחלקם מסרו לציבור מידע מוטעה על הכרעתו של בית-המשפט. על-פי הטענה, טעויות אלה יכולות היו להימנע אילו ההקראה של פסק-הדין בערעור היתה משודרת בטלוויזיה או ברדיו, והציבור היה מאזין לה ממקור ראשון.

יש המוסיפים ומצביעים על "מהפכת השקיפות" שחלה בישראל בעשורים האחרונים, אשר הגיעה לשיאה עם חקיקתו של חוק חופש המידע, התשנ"ח-1998.

לגישת המצדדים בפתיחה של בתי־המשפט לתקשורת אלקטרונית, ראוי כי המגמה להרחבת שקיפותן של רשויות ציבוריות תוביל להרחבת החשיפה של הליכי־משפט לעין הציבורית באמצעות סיקור אלקטרוני מאולמות הדיונים. הטענה היא כי במצב הנוכחי, עבודתם של בתי־המשפט אפופה מסתורין תוך שקיים נתק בין השופטים לבין הציבור. סיקור אלקטרוני של הליכי־משפט יגדיל את שקיפותם של בתי־המשפט, יקרב את הציבור לערכי המשפט ויתרום לאמון הציבור במערכת השיפוטית.

זאת ועוד; לגישת המצדדים בסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט, השידורים האלקטרוניים מאולמות הדיונים עשויים לייעל את הליכי־המשפט במספר היבטים: ראשית, נוכחותן של מצלמות טלוויזיה באולמות בתי־המשפט עשויה לתמרץ שופטים לנהל את הדיון באופן ענייני, נעים וסבילני. שנית, עורכי־הדין עשויים להתכונן טוב יותר לקראת הדיונים בפני בית־המשפט על־מנת להרשים לקוחות פוטנציאליים. תמיכה לטענה זו ניתן למצוא בעובדה ששופטים ועורכי־דין שהשתתפו בניסויים לפתיחת בתי־משפט בעולם לתקשורת אלקטרונית, התרשמו כי מצלמות־טלוויזיה גרמו לעורכי־הדין להגיע מוכנים יותר לדיון בפני בית־המשפט. שלישיית, מחקרי־הדמיה מצאו כי עדים המוסרים עדותם בפני מצלמות, נוטים למסור עדות מלאה ומדוייקת יותר ביחס לעדויות הנמסרות שלא בנוכחות מצלמות. בהתחשב בכך, יש הטוענים כי נוכחותן של מצלמות טלוויזיה עשויה לשפר את איכות העדויות הנמסרות בפני בתי־המשפט ולתרום לגילוי האמת. זאת ועוד; הטענה היא כי סיקור אלקטרוני של הליכי־משפט ידגיש את החשיבות המשפטית והציבורית שבמסירת עדויות באופן שיעודד עדים פוטנציאליים למלא חובתם ולמסור עדותם בפני בית־המשפט. בכל אלה יהיה כדי לייעל את ההליך השיפוטי ולתרום לעשיית דין צדק.

לבסוף, יש הסבורים כי פתיחת בתי־המשפט לתקשורת אלקטרונית תסייע להפחתת ההפרעה הפיזית לדיונים המתנהלים בפני בתי־המשפט. הטענה היא כי סיקור אלקטרוני של הליכי־משפט יצמצם את מספר העיתונאים ואנשים מן הציבור המגיעים לאולמות בתי־המשפט כדי לצפות בדיונים המעוררים עניין ציבורי. הטכנולוגיה המודרנית בתחום התקשורת האלקטרונית מאפשרת לשדר מאולם בית־המשפט תוך יצירת הפרעה מזערית, אם בכלל, לניהול ההליך. משכך, תפחת ההפרעה הפיזית לניהול הדיונים בבתי־המשפט ביחס למצב כיום.

ג) הטיעונים כנגד החששות הכרוכים בסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט

82. כאמור, המצדדים בכניסת תקשורת אלקטרונית לאולמות בתי־המשפט מעגנים את גישתם בהגשמתו של עקרון פומביות הדיון במובנו הרחב. עוד מצביעים הם על יתרונות חינוכיים, ציבוריים, חברתיים ותקשורתיים הטמונים, כך לפי גישתם, בשידור של הליכי־משפט לציבור. עם זאת, עליהם להוסיף ולהתמודד עם טיעון נגדי עליו נעמוד בהרחבה בהמשך הדברים, ולפיו כניסת תקשורת אלקטרונית לאולמות בתי־המשפט תחשוף את הליכי־המשפט להשפעות זרות ותשנה את אופן התנהלות הדיונים ואת התנהגות המשתתפים בהם – בעלי־דין, עדים, עורכי־דין ושופטים; כל אלה עלולים לפגוע בזכות להליך הוגן, בטוהר ההליך השיפוטי ובעצמאותה של הרשות השופטת.

תשובתם של התומכים בסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט לחששות האמורים היא כפולה: ראשית, הטענה היא כי אין בנמצא ראיות משכנעות וחד־משמעיות לכך שנוכחות תקשורת אלקטרונית באולמות הדיונים משפיעה לרעה על התנהגות המשתתפים בהליכי־המשפט או על הגינותו של ההליך השיפוטי. להפך; מרבית הניסויים והמחקרים שנערכו בעולם בנוגע לסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט, לא מצאו כל השפעה או מצאו השפעה שולית בלבד על אופן התנהלותם של הליכי־המשפט ועל הגינותם. שנית, הטענה היא כי ניתן למזער את החשש מפני השפעות זרות על ההליך השיפוטי באמצעות קביעת סייגים ומגבלות הולמים שיסדירו את הסיקור האלקטרוני של הליכי־משפט.

83. המצדדים בפתחת בתי־המשפט לתקשורת אלקטרונית מוסיפים ומציינים כי רובן המכריע של המדינות בארצות־הברית שאימצו הסדרים ניסיוניים לסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט, לא שבו לאסור על כך בתום תקופת הניסוי. זאת ועוד; הניסוי שנערך בבתי־המשפט הפדרליים בארצות־הברית מצא כי שופטים שניהלו הליכי־משפט אל מול מצלמות הטלוויזיה, נטו לגלות תמיכה רבה יותר בסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט, ביחס לשופטים שלא ניהלו הליכי־משפט כאמור. יתרה מזאת; חלק מהשופטים שהביעו רתיעה התחלתית מפני כניסת תקשורת אלקטרונית לאולמות בתי־המשפט, שינו מעמדתם וגילו עמדה אוהדת יותר לכך, לאחר שניהלו הליכי־משפט אל מול מצלמות הטלוויזיה. על־פי הטענה, בכל אלה יש כדי לתמוך בעמדה לפיה החששות מפני סיקור אלקטרוני של הליכי־משפט אינם מבוססים, או שניתן לתת להם מענה באמצעות קביעת מגבלות וסייגים הולמים.

על הטענה האחרונה יש המשיבים כי הניסוי בבתי־המשפט הפדרליים בארצות־הברית נערך במספר מוגבל של ערכאות שהתנדבו להשתתף בו. בהתחשב בכך, ניתן היה לצפות מראש כי עמדתם של השופטים הפדרליים באותן ערכאות ביחס לכניסת תקשורת אלקטרונית לאולמות בתי־המשפט, תהא חיובית. אשר לניסויים שנערכו במדינות שונות של ארצות־הברית, יצויין כי סקר שנערך בקרב שופטים מדינתיים שפרשו לגמלאות, מצא כי מרבית השופטים בדימוס שניהלו בעבר הליכי־משפט אל מול מצלמות טלוויזיה, הביעו הסתייגות מכניסת מצלמות לאולמות בתי־המשפט. יתכן, אפוא, כי רק לאחר הפרישה מכס השיפוט אליו נבחרו על־ידי הציבור, חשו השופטים משוחררים מלחץ דעת־הקהל והיו חופשיים להביע ביקורת נגד השידור של הליכי־המשפט בהם נטלו חלק.

2) טיעונים נגד סיקור אלקטרוני של הליכי־משפט

84. עד כה דנו בטיעונים שנהוג להעלותם בעד פתיחה של בתי־המשפט לתקשורת אלקטרונית. נתייחס כעת לטענות שמעלים המתנגדים לסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט.

א) העדר הכרה בזכות יסוד לכניסת אמצעי תקשורת אלקטרונית לאולמות המשפט

85. העמדה המתנגדת לפתיחה של בתי־המשפט לתקשורת אלקטרונית גורסת כי אין לגזור מעקרון פומביות הדיון ומחופש הביטוי והעיתונות, זכות לסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט. גם זכות הציבור לדעת אודות הליכי־משפט, אין פירושה זכות לצפות בהם בטלוויזיה או להאזין להם ברדיו, רק משום שנוח יותר לעשות כן מהבית. הטענה היא כי עקרון פומביות הדיון בא להגשמה ראוייה כאשר על דרך הכלל הדיונים בבתי־המשפט מתנהלים בדלתיים פתוחות. זכות התקשורת לאסוף מידע על הליכי־המשפט ולפרסמו ברבים באה למימוש ראוי בהתחשב בכך שהעיתונאים רשאים להיות נוכחים באולמות בתי־המשפט ולדווח לציבור על הדיונים שהתנהלו בהם. זכות הציבור לדעת באה למימוש אף היא, בהתחשב בכך שהציבור רשאי להיות נוכח באולם בית־המשפט בעת ניהול הדיונים, ובהתחשב בכך שהציבור מקבל מידע על הליכי־המשפט בכלי התקשורת. זאת ועוד; יומני הדיונים של בתי־המשפט פתוחים לעיון הציבור וכך גם פסקי־הדין וההחלטות שניתנים על־ידם. על־פי הטענה, די בכל אלה כדי להגשים את עקרון פומביות הדיון, את חופש הביטוי והעיתונות ואת זכות הציבור לדעת על ההליכים המתנהלים בפני בתי־המשפט, באופן המאפשר קיומה של

ביקורת ציבורית על מלאכתה של הרשות השופטת.

עוד יצויין כי לגישת המתנגדים לסיקור אלקטרוני של הליכי-משפט, איסור על כניסת תקשורת אלקטרונית לאולמות הדיונים אינו מפלה לרעה את התקשורת המשודרת ביחס לעיתונות הכתובה, שכן האיסור אינו מתייחס רק למצלמות טלוויזיה ולמכשירי הקלטה, אלא חל גם על כניסת מצלמות-דום (still) לאולמות בתי-המשפט.

86. הגישה לפיה אין לגזור מעקרון פומביות הדיון במובנו הרחב, זכות לסיקור אלקטרוני של הליכי-משפט, נתמכת בפסיקתם של בית-המשפט העליון ובתי-המשפט הפדרליים לערעורים של ארצות-הברית, וכן בפסיקתו של בית-המשפט החוקתי של גרמניה.

אשר לבית-המשפט העליון של ארצות-הברית – בהלכת *Chandler* עליה עמדנו לעיל, קבע בית-המשפט העליון כי הגם שעל-פי החוקה האמריקאית ניתן להתיר סיקור אלקטרוני של הליכי-משפט, אין היא מקימה חובה לכך (ראו לעיל, פסקה 33). בתי-המשפט הפדרליים לערעורים של ארצות-הברית הוסיפו ופסקו כי חופש הביטוי והעיתונות לפי התיקון הראשון לחוקה, וכן הזכות למשפט פומבי לפי התיקון השישי לחוקה, באים למימוש ראוי כאשר הדיונים בבתי-המשפט מתנהלים בדלתיים פתוחות, והציבור, ובכלל זה אנשי התקשורת, רשאים להיות נוכחים בדיונים ולדווח ברבים על המתרחש באולמות בתי-המשפט. בהתחשב בכך, נפסק כי אין לגזור מהזכות החוקתית לחופש ביטוי ועיתונות ומהזכות החוקתית למשפט פומבי, זכות לסיקור אלקטרוני של הליכי-משפט. עוד נקבע כי אין חובה לאפשר כניסת תקשורת אלקטרונית לאולמות-הדיונים בבתי-המשפט הפדרליים (ראו למשל: *United States v. Hastings* 695 F.2d 1278, 1280 (11th Cir.) cert. Denied, 461 U.S. 931 (1983); *United States v. Kerley* 753 F.2d 617, 620-622 (7th Cir., 1985).

כזכור, גם בית-המשפט החוקתי של גרמניה פסק בדעת-הרוב כי די בכך שהדיונים בבתי-המשפט מתנהלים בפומבי כדי לממש את זכותה של העיתונות לאסוף מידע על הליכי-משפט ולדווח עליהם לציבור, וכדי לאפשר ביקורת ציבורית על פעולתם של בתי-המשפט. לגישת שופטי הרוב, אין להכיר בזכות חוקתית לסיקור אלקטרוני של הליכי-משפט, ואין חובה לאפשר כניסה של תקשורת אלקטרונית לאולמות בתי-המשפט (ראו לעיל, פסקה 68).

87. טענת המתנגדים לסיקור אלקטרוני של הליכי-משפט היא, אפוא, כי העדר פתיחה של בתי-המשפט בפני תקשורת אלקטרונית אינה פוגעת בהגשמתם של עקרון פומביות הדיון, חופש הביטוי והעיתונות וכן זכות הציבור לדעת על הליכי-משפט. טענתם החלופית היא כי אף אם מתקיימת פגיעה כאמור, הרי עקרונות אלה אינם מוחלטים ויש לאזנם עם זכויות ואינטרסים מתחרים, ובהם: האינטרס המשותף לפרט ולחברה בשמירה על הזכות להליך הוגן ועל טוהר ההליך השיפוטי; ההכרח להבטיח כי השופטים ייהנו מעצמאות שיפוטית ויפעלו על-פי מרות הדין בלבד כשהם חופשיים ככל הניתן מהשפעות זרות ופועלים ללא משוא פנים וללא דעה קדומה; האינטרס הציבורי בשמירה על הסדר באולם בית-המשפט, על כבודו של בית-המשפט ועל אמון הציבור בו; וכן הזכות לכבוד, לאוטונומיית הרצון ולפרטיות של הנוטלים חלק בהליכים השיפוטיים. כפי שיפורט בהמשך הדברים, טענתם של המתנגדים לפתיחת בתי-המשפט לתקשורת אלקטרונית היא כי ההגנה על הזכויות והאינטרסים האמורים מייחדת את הליכי-המשפט מדיונים פומביים אחרים, ומצדיקה מדיניות שאינה מתירה שידור של הליכי-משפט בתקשורת האלקטרונית.

תמיכה לעמדה האמורה ניתן למצוא בפסיקתן של ערכאות שונות במחוזות של קנדה, שדנו בנושא. באותן ערכאות נפסק כי אף אם איסור על סיקור אלקטרוני של הליכי-משפט פוגע בזכות החוקתית לחופש ביטוי ועיתונות (שאלה שלא הוכרעה באופן ברור), הרי הפגיעה היא לתכלית ראוייה ובמידה שאינה עולה על הנדרש, ואינה סותרת את סעיף 1 לצ'רטר הקנדי; זאת, בהתחשב בצורך להגן על ניהולם התקין וההוגן של הליכי-המשפט, על זכויותיהם של המשתתפים בהליך השיפוטי ועל כבודו של בית-המשפט. (ראו למשל: *R. v. Squires* [1992] 11 O.R. (3d) 385 (C.A.); *R. v. Pilarinos & Clark* 2001 BCSC 1332).

88. סיכומם של דברים; המתנגדים לשידור ברבים של הליכי-משפט טוענים כי גם במצב הקיים מתאפשרת הגשמה ראוייה של עקרון פומביות הדיון במובנו הרחב. טענה זו נתמכת בפסיקתם של בית-המשפט העליון ובתי-המשפט הפדרליים לערעורים של ארצות-הברית, וכן בפסיקתו של בית-המשפט החוקתי של גרמניה, אשר קבעו כי אין לגזור מחופש הביטוי והעיתונות ומהזכות למשפט פומבי, זכות חוקתית לסיקור אלקטרוני של הליכי-משפט. עמדתם של בתי-המשפט האמורים היא כי הגם שעל-פי החוקה האמריקאית וחוק היסוד הגרמני אין איסור על שידור של הליכי-משפט לציבור, אין הם מקימים חובה לכך. פסיקתן של ערכאות במחוזות של קנדה תומכת

בטענה החלופית לפיה אף אם הגבלת האפשרות לסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט פוגעת בעקרון פומביות הדיון, בחופש הביטוי והעיתונות ובזכות הציבור לדעת, הרי הפגיעה היא חוקתית וכדין, בהתחשב בצורך החברתי להגן על זכויות ואינטרסים מתחרים, המייחדים את ההליך השיפוטי מדיונים פומביים אחרים.

ב) החששות מפני פתיחה של בתי־המשפט לתקשורת אלקטרונית.

89. הכתיבה הקיימת בעולם בנוגע לסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט, עוסקת בהרחבה בחששות ובסיכונים הכרוכים בכך. האישים שהופיעו בפני הוועדה עמדו אף הם על החששות מפני פתיחת בתי־המשפט בישראל לתקשורת אלקטרונית. הסיכונים הנטענים הם בעיקרם עקרוניים, ויורדים למהותו, אופיו וייחודו של ההליך השיפוטי. לאלה מתווספים שיקולים מעשיים שונים הכרוכים בחשש מפני הפרעה להליך השיפוטי. בתמצית נציין כי החשש המרכזי הוא מכך שהסיקור האלקטרוני יחשוף את ההליך השיפוטי להשפעות חיצוניות זרות ושפיע לרעה על אופן התנהלות הדיונים ועל התנהגותם של המשתתפים בהם. כל אלה יעמידו בסכנה את הגינותם של הליכי־המשפט, את טוהר ההליך השיפוטי ואת העצמאות השיפוטית. שנית, הטענה היא כי סיקור אלקטרוני של הליכי־משפט יעצים מעבר לנדרש את הפגיעה בכבודם ובפרטיותם של המשתתפים בהליך השיפוטי. עיקר החשש בענין זה הוא מפני פגיעה בלתי מידתית בזכותם של בעלי־דין ושל עדים לכבוד ולפרטיות. שלישית, שידורים קצרים וסלקטיביים של הליכי־משפט בתקשורת האלקטרונית עלולים להעביר לציבור מידע חלקי ומטעה לגביהם. זאת ועוד; הסיקור האלקטרוני עלול ליצור אווירה של "קרקס" תקשורתי שנועד לבידור הציבור. כל אלה יפגעו במעמדו של בתי־המשפט ובאמון הציבור בו. לבסוף, יש הטוענים כי פתיחת בתי־המשפט לתקשורת אלקטרונית תיצור רעש והמולה באולמות בתי־המשפט ותפריע לניהול הדיונים בהם. כן עלולה היא להגביר את עומס העבודה של השופטים ושל מערך האבטחה של בתי־המשפט ואף לחייב השקעה תקציבית לצורך התאמת אולמות־הדיונים לכניסת אמצעי תקשורת אלקטרונית לתחומם. בהתחשב בכל אלה, הטענה היא כי אין מקום להרחבת הפתיחה של בתי־המשפט בפני תקשורת אלקטרונית.

להלן פירוט הטענות האמורות בנוגע לסיכונים ולחסרונות הכרוכים בסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט.

90. לגישת המתנגדים לפתיחת בתי־המשפט לתקשורת אלקטרונית, נוכחותה של התקשורת האלקטרונית באולמות הדיונים לא תהא ניטרלית, אלא היא עצמה תשפיע

על האווירה באולם בית-המשפט, על אופן התנהלות הדיונים ועל התנהגותם של המשתתפים בהליך השיפוט. כל אלה יפגעו בזכות ההליך הוגן, ויובילו להטיית משפט ולעיוות דין. אמנם גם במצב הקיים מתעורר חשש כי דיווחים עיתונאיים ישפיעו על אופן התנהלותם של הליכי-משפט ועל התנהגות המשתתפים בהם. עם זאת, הטענה היא כי כניסת תקשורת אלקטרונית לאולמות הדיונים תעצים את ההשפעות הזרות על ההליכים המתנהלים בפני בתי-המשפט ותפגע ביכולתם של בתי-המשפט לעשות משפט צדק. לשם הבהרת הטיעונים האמורים, נתייחס להשפעות האפשריות של פתיחת בתי-המשפט לתקשורת אלקטרונית על התנהגותם של עדים, בעלי-דין, עורכי-דין ושופטים:

* השפעה על עדים: בפני הוועדה הוצגו טיעונים רבים כנגד סיקור אלקטרוני של הליכי-משפט בהם נשמעים עדים. ראשית, כפי שיפורט להלן, הסיקור האלקטרוני עלול להעצים את הפגיעה בפרטיותם של עדים. החשש הוא כי עקב כך יירתעו עדים ממסירת עדות בפני בית-המשפט בנוכחותן של מצלמות טלוויזיה. עיגון לחשש האמור נמצא בסקר דעת-קהל שנערך במסגרת הניסוי של מדינת ניו-יורק: 54% מהנשאלים השיבו כי היו נרתעים ממסירת עדות אל מול מצלמות טלוויזיה בהליכי-משפט פליליים; 45% מהנשאלים ענו כי היו נרתעים ממתן עדות בהליכי-משפט אזרחיים בהם נוכחים אמצעי תקשורת אלקטרונית. תוצאות דומות התקבלו בסקר דעת-קהל שנערך בניו-זילנד.

שנית, יש הטוענים כי מתלוננים פוטנציאליים יימנעו מהגשת תלונות במשטרה בגין עבירות שבוצעו בהם או בגין עבירות שהיו עדים לביצוען, פן יצטרכו להעיד על כך בבית-המשפט בפני מצלמות טלוויזיה. רתיעתם של מתלוננים פוטנציאליים מהגשת תלונות במשטרה עלולה לפגוע באינטרס המשותף לפרט ולחברה באכיפת החוק.

שלישית, החשש הוא כי נוכחותה של תקשורת אלקטרונית באולם בית-המשפט תגרום לעדים להיות מתוחים וטרודים מהדרך בה תיחשף עדותם לעיני הציבור באופן שיסיח את דעתם ממסירת העדות. כל אלה יקשו על בית-המשפט להתרשם מהתנהגותו של העד על דוכן העדים ומ"אותות האמת" שבדבריו. יתרה מזאת; נוכחותה של תקשורת אלקטרונית באולם בית-המשפט עלולה לגרום לעד לשנות מתוכן עדותו. כך למשל עלול העד למסור עדות דרמטית יותר אל מול מצלמות הטלוויזיה, או לסרב לחזור על תוכן העדות שמסר בחקירת המשטרה. תמיכה

לחששות האמורים מצוייה בתוצאות הניסוי שנערך בבתי־המשפט הפדרליים של ארצות־הברית וכן בתוצאות הניסויים של מדינות ניו־יורק וקליפורניה: מרבית השופטים שהשתתפו בניסויים אלה סברו כי נוכחותן של מצלמות הטלוויזיה באולם בית־המשפט גרמה לעדים להיות מתוחים יותר. גם מחקרי־הדמייה שנערכו בארצות־הברית גילו כי עדים המוסרים עדות בנוכחות מצלמות, נוטים להיות עצבניים ומתוחים יותר ביחס לעדים המוסרים עדותם שלא בפני מצלמות. יצויין בהקשר זה כי בעוד שלגבי שופטים ועורכי־דין ניתן לטעון כי הם יתרגלו במשך הזמן לנוכחותן של המצלמות בבתי־המשפט, לא כך הדבר לגבי עדים שהם בדרך־כלל "אורחים זמניים" באולם בית־המשפט.

חשש נוסף הוא כי עד שטרם מסר עדותו בפני בית־המשפט, יצפה באמצעי התקשורת האלקטרונית בעדויות אחרות שנשמעו במשפט וישפיע מהן בעת מסירת עדותו. הדבר עלול לסכל את תכליתו של סעיף 172 לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], התשמ"ב-1982, הקובע כי: "עד שטרם העיד – פרט לנאשם – לא יהא נוכח בגביית עדותו של עד אחר...".

חששות אלה, אם יתממשו, עלולים להקשות על גילוי האמת, תוך פגיעה קשה בזכות ההליך הוגן ובטוהר ההליך השיפוטי. נוכח מכלול החששות האמורים, מרביתם המכריע של האישים שהופיעו בפני הוועדה הביעו התנגדות לסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט בהם נשמעים עדים. יצויין כי החששות האמורים הם שהינחו מדינות שונות לאסור על פתיחתן של ערכאות דיוניות השומעות עדים בפני תקשורת אלקטרונית (ראו ההסדרים הנוהגים במדינת ניו־יורק, בסקוטלנד ובבתי־המשפט הפדרליים של ארצות־הברית וקנדה).

* השפעה על בעלי־דין: על־פי הטענה, כניסת תקשורת אלקטרונית לאולמות בתי־המשפט תרתיע תובעים פוטנציאליים מהגשת תביעות אזרחיות בבתי־המשפט; זאת כדי להימנע מניהול התדיינות משפטית אל מול מצלמות הטלוויזיה. חשש נוסף הוא כי סיקור אלקטרוני של הליכי־משפט אזרחיים יתמרץ בעלי־דין להתפשר, רק כדי להימנע מהתדיינות אל מול המצלמות. בכל אלה יהיה כדי לפגוע בזכות המוקנית לכל אזרח לפנות לערכאות השיפוטיות ולנהל בהן הליכים כדי להגן על זכויותיו המשפטיות. אשר לסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט פליליים, החשש הוא כי נאשמים יירתעו ממסירת עדות בפני בית־המשפט או יסכימו להסדר־טיעון רק כדי להימנע משידור משפטם ברבים. באופן כללי קיים חשש כי סיקור אלקטרוני של

הליכי־משפט יגרום לבעלי־הדין להתרכז בנוכחותן של המצלמות באולם בית־משפט (כך למשל, עלול נאשם להתמקד בשאלה כיצד יפרש הציבור בבית את תגובותיו ואת שפת גופו במהלך המשפט), במקום להתרכז בשאלות העובדתיות והמשפטיות שמשפטו מעורר.

* השפעה על עורכי־דין: החשש הוא כי עורכי־דין ינצלו לרעה את הסיקור האלקטרוני של הליכי־משפט כדי לזכות בפרסום אישי ומקצועי, תוך פגיעה בטובת הלקוח אותו הם מייצגים. כך למשל, עלולים עורכי־דין להאריך יתר על המידה בדבריהם ולהקצין את טיעוניהם בפני בית־המשפט כדי לתפוס זמן מסך. כן עלולים הם לסרב להצעות־פשרה או להסדיר־טיעון שישרתו את טובת לקוחותיהם, ובלבד שיוסיפו להופיע בפני מצלמות הטלוויזיה. במצב כזה עלול להיווצר ניגוד אינטרסים מסוכן בין עורך־הדין לבין הלקוח שייצוגו בפני בית־המשפט עלול להיפגע. יצויין כי חלק מהאישים שהופיעו בפני הוועדה ציינו כי שידורי־הטלוויזיה של ערוץ 33 ממליאת הכנסת גרמו לחברי־הכנסת לשנות את התנהגותם ואת אופן טיעוניהם אל מול המצלמות באופן שפגע ברמת הדיונים בכנסת. החשש הוא כי כניסת מצלמות טלוויזיה לאולמות בתי־המשפט תשפיע בדרך דומה על אופן הטיעון של עורכי־הדין בפני בתי־המשפט, תוך פגיעה בטובת הלקוח ובזכותו להליך הוגן.

* השפעה על שופטים: בשיטות משפט המאפשרות שפיטה לא מקצועית על־ידי חבר־מושבעים, הטיעונים כנגד סיקור אלקטרוני של הליכי־משפט רבים. החשש הוא כי דעתם של המושבעים תוסח בעקבות נוכחותה של תקשורת אלקטרונית באולם בית־המשפט וכי הדבר יוביל לעיוות דין. כך למשל, עלולים המושבעים לייחס משקל מוגזם לעדויות שהתקשורת בחרה לשרון, או להתחשב בראיות בלתי קבילות ששודרו באמצעי התקשורת. חשש נוסף הוא כי סיקור אלקטרוני של הליכי־משפט ירתיע מושבעים מלהרשיע את הנאשם כאשר דעת־הקהל מצדדת בזיכוי ולהפך.

בשיטות משפט בהן השופטים נבחרים על־ידי הציבור (כדוגמת השופטים המדינתיים בארצות־הברית), קיים חשש ממשי כי הסיקור האלקטרוני יגרום לשופטים, במודע או שלא במודע, להכריע בשאלות שבפניהם על־סמך שיקולים זרים של פופולריות ציבורית. עיגון לחשש האמור ניתן למצוא בתוצאות הניסוי שנערך במדינת ניו־יורק: 37% מהשופטים השיבו כי לדעתם ההכרעות שהתקבלו במהלך המשפטים ששודרו ברבים היו שונות מההכרעות שהיו מתקבלות אלמלא השידור בטלוויזיה.

בשיטת המשפט שלנו, עוצמתם של החששות האמורים פחותה, בהתחשב בכך שאיננו עושים שימוש בחבר מושבעים, ובהתחשב בכך שהשופטים בישראל מתמנים על בסיס מקצועי. עם זאת, הטענה היא כי גם שופטים מקצועיים הם בשר ודם וקיים חשש שמא נוכחותה של תקשורת אלקטרונית באולם הדיונים תשפיע, במודע או שלא במודע, על אופן ניהול הדיון ועל קבלת ההכרעות על-ידי השופט. החשש העיקרי בהקשר זה, הוא מפני התחזקותן של השפעות זרות ומפני יצירת מנגנוני השפעה גלויים או סמויים על הפעלת שיקול-הדעת השיפוטי, באופן שיפגע בעצמאותה של הרשות השופטת ובהיותה כפופה למרות הדין בלבד. כאמור, פרופ' מני מאוטר שהופיע בפני הוועדה, הביע בהקשר זה חשש כבד מפני התחזקות המגמה של משפט על-ידי הציבור והעיתונות ומפני שפיטה פופוליסטית המושפעת מדעת-הקהל ומלחצים חיצוניים (ראו לעיל, פסקה 16).

אמנם, כפי שהובהר לעיל, מרבית הניסויים שנערכו בעולם לשם בחינת הפתיחה של בתי-המשפט לתקשורת אלקטרונית, לא מצאו ראיות ברורות לקיומה של השפעה שלילית על התנהגותם של המשתתפים בהליכי-המשפט, או לפגיעה בהגינותו של ההליך השיפוטי. אף-על-פי-כן, טענת המתנגדים לפתיחת בתי-המשפט לתקשורת אלקטרונית היא כי לא ניתן להתעלם מהחששות בדבר השפעה כאמור, עקב מכלול הטעמים הבאים: ראשית, הזכות למשפט הוגן ונעדר פניות הינה זכות-יסוד חוקתית של הפרט שעניינו תלוי ועומד בפני בית-המשפט, כמו גם אינטרס חברתי ממעלה ראשונה; המטרה היא להבטיח כי כל אחד מבני הציבור יזכה למשפט הוגן שיוכרע בבית-המשפט ולא מחוצה לו על-ידי שופטים החופשיים מהשפעה חיצונית ומדעות קדומות. בהתחשב בכך, מחייבים החששות מפני פגיעה בהגינותם של הליכי-המשפט ובטוהר ההליך השיפוטי זהירות רבה, אף אם אין בנמצא ראיות חותכות להוכחתם. שנית, הטענה היא כי הציבור סבור שנוכחותה של תקשורת אלקטרונית באולם בית-המשפט פוגעת בזכות להליך הוגן. כך למשל, 62% מהנשאלים בסקר דעת-קהל שנערך במדינת ניו-יורק השיבו כי הסיקור האלקטרוני של הליכי-המשפט פגע בהגינותם של הליכי-המשפט. תוצאה דומה נמצאה בסקר שנערך במדינת קליפורניה. לגישת המתנגדים, מאחר והצדק צריך להראות ולא רק להיעשות, די בעובדה שהציבור מאמין כי הגינותם של הליכי-המשפט עומדת בסכנה – אף אם אין הוכחה ברורה לכך, כדי להצדיק איסור על סיקור אלקטרוני של הליכי-משפט.

91. עד כה עמדנו על החשש לפיו סיקור אלקטרוני של הליכי־משפט יעצים את ההשפעות הזרות על ההליך השיפוטי באופן שיפגע בזכות להליך הוגן, בטוהר ההליך השיפוטי ובעצמאותם של בתי־המשפט. כאמור, זהו אחד החששות המרכזיים מפני פתיחת בתי־המשפט לתקשורת אלקטרונית. מחקרים ומאמרים שנכתבו בעולם בסוגייה הנדונה, וכן הטיועונים שהוצגו על־ידי הדוברים בפני הוועדה, מלמדים כי קיימים טעמים נוספים נגד סיקור אלקטרוני של הליכי־משפט, עליהם נעמוד להלן.

92. רבים מהאישים שהופיעו בפני הוועדה הביעו חשש כי פתיחת בתי־המשפט לתקשורת אלקטרונית תפגע באופן בלתי מידתי בזכותם של המשתתפים בהליך השיפוטי לכבוד ולפרטיות – זכויות־יסוד בעלות מעמד חוקתי מפורש בשיטתנו המשפטית (ראו: סעיפים 4 ו-7 (א) לחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו). עיקר הדאגה בהקשר זה היא מפני פגיעה מעבר לנדרש בזכות לכבוד ולפרטיות של המשתתפים "הלא מקצועיים" בהליך השיפוטי – בעלי־דין ועדים. כך למשל שידור ברבים של הליכי־משפט פליליים, יגדיל את היקף החשיפה של הנאשם לעין הציבורית, ויעצים את הסטיגמה החברתית השלילית נגדו, על־אף שבטרם ההרשעה זכאי הנאשם להנות מחזקת החפות. זאת ועוד; סיקור אלקטרוני של הליכי־משפט, יגביר את החשיפה לציבור של עדים המופיעים בפני בית־המשפט, תוך פגיעה קשה בפרטיותם. יש לזכור כי הזכות לפרטיות מעצם טיבה, אינה נשמרת באופן מלא בין כתלי בית־המשפט, שהרי העד חשוף לפגיעה בפרטיותו במהלך חקירתו. עם זאת, אין לפגוע בזכות לפרטיות מעבר לנדרש לצורך קיום ההליך השיפוטי. הנה כי כן, על־אף שהזכות לכבוד ולפרטיות של הנוטלים חלק בהליך השיפוטי אינן זכויות מוחלטות, החששות מפני פגיעה בלתי מידתית בהן, מצטרפים לגדר הטיועונים כנגד סיקור אלקטרוני של הליכי־משפט.

93. חשש מרכזי נוסף מפני פתיחת בתי־המשפט לתקשורת אלקטרונית, הוא כי יהיה בכך כדי לפגוע במעמדם של בתי־המשפט ובאמון הציבור בהם. חשש זה מבוסס על מספר טעמים:

ראשית, כפי שיפורט להלן, ניסויים שנערכו בבתי־משפט במדינות שונות בעולם מצאו כי במרבית המקרים, אמצעי התקשורת בחרו לשדר קטעים קצרים וערוכים מהליכי־המשפט, תוך התמקדות בחלקים הסנסציוניים של ההליך (דמעות הנאשם; התמוטטות עד על דוכן העדים). שידורים כאמור עלולים להעביר מידע חלקי, לא מדויק ומטעה על הדיונים שהתקיימו בפני בתי־המשפט, באופן שיפגע במעמדם

בעיני הציבור. יש לזכור כי בעידן התקשורת האלקטרונית, התלויה בתחרות מסחרית ובפופולריות בציבור, עלול הדגש לעבור מהסיקור המקצועי-חינוכי לסיקור הסנסציוני.

שנית, נוכחותן של מצלמות טלוויזיה באולמות בתי-המשפט, עלולה ליצור אווירה של "קרקס" תקשורתי שנועד לבידור הציבור. סיקור אלקטרוני של הליכי-משפט בליווי דברי פרשנות ופרסומות, עלול להיות דומה לשידור של אירוע ספורט. כל אלה יגרמו לזילותם של הליכי-המשפט, ולפגיעה בכבודו של בית-המשפט בעיני הציבור.

שלישית, כאשר הליכי-משפט משודרים בטלוויזיה וברדיו, עשוי הציבור לגבש דעתו על התוצאות הצפויות של המשפט, באופן שונה מהדרך בה מתקבלות הכרעות שיפוטיות. כך למשל, עשוי הציבור לגבש התרשמותו בנוגע להכרעה הצפויה במשפט בהסתמך על ראיות בלתי קבילות, ובהתבסס על דברי פרשנות של כתבים המלווים את השידור מאולם בית-המשפט. זאת ועוד; בניגוד לשופט מקצועי היושב באולם בית-המשפט ומאזין לדיונים במלואם, מרבית הציבור צופה בשידורים הטלוויזיוניים של הליכי-המשפט באופן חלקי, כאשר דעתו מוסחת על-ידי הפרעות חיצוניות. החשש הוא כי במקרים בהם ההכרעה השיפוטית בסיום המשפט תהא שונה מזו שהציבור ציפה לה, ייפגע אמון הציבור בתי-המשפט. ואמנם, סקרי דעת-קהל שנערכו בארצות-הברית לאחר משפט סימפסון, מצאו כי שידור המשפט הפחית את אמון הציבור במערכת השיפוטית: אלה שהתרשמו כי סימפסון אשם בביצוע העבירות שיוחסו לו, ביקרו את בית-המשפט על שזיכה את הנאשם, ומנגד, אלה שסברו כי סימפסון זכאי, ביקרו את "האווירה המרשיעה" שליוותה של ניהול משפטו.

94. טעם אחר כנגד סיקור אלקטרוני של הליכי-משפט הוא כי הדבר ייצור רעש והמולה באולם בית-המשפט שיפריעו למהלך התקין של הדיון, במיוחד באולמות בהם אין אפשרות להתקנת מצלמות נסתרות. חשש נוסף הוא כי נוכחותן של מצלמות טלוויזיה באולם בית-המשפט תלהיט את הרוחות ותוביל לאי סדר בעת ניהול הדיונים.

יש המוסיפים וטוענים כי פתיחת בתי-המשפט לתקשורת אלקטרונית תגדיל את עומס העבודה המוטל על השופטים, עקב הצורך להכריע בבקשות לשידור הליכי-משפט, ועקב הצורך לפקח אחר יישום הכללים שיסדירו את הסוגייה. עוד נטען

כי הנטל על מערך האבטחה של בתי־המשפט יגדל עקב הצורך המוגבר לשמור על הסדר והביטחון באולמות בתי־המשפט. שיקול נוסף כנגד כניסת אמצעי תקשורת אלקטרונית לאולמות הדיונים הוא השיקול התקציבי: הרחבת הפתיחה של בתי־ המשפט לתקשורת אלקטרונית עשויה להצריך התאמה של אולמות־הדיונים לכך מבחינה פיזית וטכנולוגית.

ג) החסרונות והסיכונים העומדים כנגד היתרונות הטמונים בסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט

95. עמדנו לעיל על הטענות לפיהן סיקור אלקטרוני של הליכי־משפט טומן בחובו יתרונות לא מעטים, ובהם: חינוך הציבור לערכי המשפט ושיפור ידיעותיו על מלאכתם של בתי־המשפט; שיפור איכותו של הסיקור התקשורתי על הליכי־המשפט וכן הגדלת שקיפותם של בתי־המשפט וחישיפתם לביקורת ציבורית רחבה יותר. מהי תשובתם של המתנגדים לכך?

אשר לטענה בדבר היתרון החינוכי הטמון בסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט, התשובה לכך היא כי אמצעי התקשורת האלקטרונית פועלים על סמך שיקולים מסחריים, תוך התחשבות באחוזי־צפייה ובמגבלות של זמן שידור. לפיכך הטענה היא כי הסיקור האלקטרוני ישמש בעיקר למטרות בידור, בלא לתרום באופן משמעותי לידיעותיו של הציבור על הליכי־משפט. טענה זו נתמכת בממצאים הבאים: ראשית, ניסויים שנערכו במדינות שונות ובהן ניו־יורק, קליפורניה וניו־זילנד, מצאו כי רובן המכריע של הבקשות שהגישו אמצעי התקשורת לשידור הליכי־משפט, התייחסו להליכים פליליים שעסקו בפשעים חמורים. המסקנה המתבקשת היא כי על דרך הכלל, סוג הליכי־המשפט אליו נחשף הציבור במסגרת שידורי־הטלוויזיה מאולמות בתי־המשפט, היה מצומצם מאד.

שנית, ניסיון של מדינות אחרות מלמד כי אמצעי התקשורת בוחרים לשדר קטעים קצרים בלבד מהליכי־המשפט לגביהם ניתן היתר לשידור. כך למשל הניסוי שנערך בבתי־המשפט הפדרליים בארצות־הברית מצא כי אורכם הממוצע של הקטעים ששודרו לציבור מאולם בית־המשפט היה 56 שניות בלבד. ברוב המקרים צילומי הטלוויזיה מאולם בית־המשפט שימשו רקע ויזואלי בלבד לדברי הסבר ופרשנות של כתבי החדשות באופן שלא הוסיף לצופים בבית מידע על הליכי־המשפט ולא אפשר להם להתרשם בעצמם מאופן התנהלות ההליכים.

שלישית, קיים חשש כי אמצעי התקשורת יבחרו לשדר קטעים סנסציוניים מהליכי־המשפט על־מנת להגדיל את אחוזי הצפייה, בלא לקרב את הציבור לערכי המשפט ובלא לתרום לידיעותיו אודות המערכת השיפוטית. ואמנם הניסויים שנערכו בארצות־הברית, בקנדה ובניו־זילנד מצאו כי פתיחת בתי־המשפט לתקשורת אלקטרונית לא הגדילה את המידע שניתן לציבור על הליכי־המשפט ולא תרמה לרמת הידיעות של הציבור על בתי־המשפט. מרבית הנשאלים באותם ניסויים השיבו כי השידורים מבתי־המשפט נועדו לבידור הציבור.

בהתחשב בכל אלה, טענת המתנגדים לפתיחת בתי־המשפט לתקשורת אלקטרונית היא כי סיקור אלקטרוני של הליכי־משפט לא יוביל לשיפור ידיעותיו של הציבור על מלאכתם של בתי־המשפט ועל ערכי המשפט. על־פי גישה זו ראוי להגשים את התכלית החינוכית בדרכים חלופיות כגון – סיורים לימודיים בבתי־המשפט והכנת סרטים תיעודיים על עבודתם של בתי־המשפט.

96. אשר לטענה כי פתיחת בתי־המשפט לתקשורת אלקטרונית תוביל לשיפור איכותו של הסיקור התקשורתי – החשש שמביעים המתנגדים לכך הוא כי שידור מקוטע וסלקטיבי של הליכי־משפט יעביר לצופים בבית מידע חלקי, מטעה ובלתי הוגן על המתרחש באולם בית־המשפט. בהתחשב בכך, טענתם היא כי פתיחת בתי־המשפט לתקשורת אלקטרונית לא תוביל לסיקור איכותי, אובייקטיבי ומדויק יותר על הליכי־משפט ביחס למצב הקיים, ואולי להפך.

על־פי אותה גישה ראוי להבחין בין סוגיית הסיקור האלקטרוני של הליכי־משפט לבין אמצעי הבקרה על עבודתם של בתי־המשפט. כאמור, במצב הקיים מתנהלים הדיונים בבתי־המשפט בפומבי ואמצעי התקשורת מדווחים על הליכי־המשפט לציבור. ההחלטות ופסקי־הדין של בתי־המשפט ניתנים בליווי הנמקה ומתפרסמים לקהל הרחב. לפיכך, עבודתם של בתי־המשפט מתבצעת בשקיפות רבה ונמצאת בביקורת ציבורית מתמדת. לטענת המתנגדים לפתיחת בתי־המשפט לתקשורת אלקטרונית, אף אם הסיקור האלקטרוני יגדיל את היקף החשיפה של הליכי־המשפט לעין הציבורית ויאפשר ביקורת ציבורית רחבה יותר על מלאכתם של בתי־המשפט, אין בכך כדי לגבור על החששות והסיכונים כפי שפורטו לעיל. מכל מקום, ניתן להצביע על דרכים חלופיות להגברת אמצעי הביקורת על בתי־המשפט, אם אמנם יש צורך בכך; ואכן, לאחרונה, עם הקמתה של נציבות תלונות ציבור נגד שופטים (אומבודסמן), נוסף אמצעי ביקורת משמעותי לאמצעי הביקורת הקיימים.

97. הטיעונים השונים בעד ונגד סיקור אלקטרוני של הליכי־משפט, מעידים כי הסוגייה העומדת בפנינו היא מורכבת ובעלת פנים רבות. מחד גיסא, הטענה היא כי פתיחת בתי־המשפט לתקשורת אלקטרונית טומנת בחובה יתרונות חינוכיים, תקשורתיים, חברתיים וציבוריים. מאידך גיסא, קיימות טענות כבדות־משקל בדבר החששות והסיכונים הכרוכים בסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט. על הוועדה הוטל לשקול את מכלול הטענות האמורות ולבחון האם איזון הולם ביניהן מחייב שינוי של המצב הקיים ופתיחה של בתי־המשפט בישראל לתקשורת אלקטרונית, אם לאו. הפרק הבא של דין־וחשבון זה עוסק במסקנות הוועדה ובהמלצותיה, תוך התייחסות למכלול הטיעונים האמורים.

חלק חמישי: מסקנות הוועדה והמלצותיה

98. חוק בתי־המשפט קובע כי אין לצלם באולם בית־המשפט, אלא אם בית־ המשפט התיר זאת (סעיף 70(ב) לחוק). עד כה גילו בתי־המשפט זהירות רבה, והתירו סיקור אלקטרוני של הליכי־משפט או חלקים מהם במקרים בודדים בלבד. על רקע הגשתה של הצעת־חוק פרטית שנועדה לתקן את הוראת־החוק האמורה, התבקשה הוועדה לגבש עמדה בשאלה האם ראוי להרחיב את הפתיחה של בתי־המשפט בישראל לתקשורת אלקטרונית, תוך התייחסות למכלול הסוגיות הנובעות מכך, "לרבות השפעה על ההליך השיפוטי, על הציבור המתדיין ועל אמון הציבור במערכת השיפוטית" (ראו לעיל, פסקאות 1, 12–13). בהתאם לכך נסובו דיוני הוועדה על ארבע שאלות עיקריות:

א. האם ראוי לשנות את המצב הקיים בנוגע לסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט בישראל?

ב. אם אמנם יש מקום לשקול את הרחבת האפשרות לסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט, מה ראוי שיהא היקף ההרחבה ובאילו תנאים ומגבלות ראוי לאפשרה?

ג. האם בטרם החלטה על שינוי המצב הקיים, ראוי לערוך ניסוי שיבחן את ההשלכות הכרוכות בכך? מה יהיה היקף הניסוי ומה יהיו תנאי עריכתו?

ד. האם יש צורך בתיקוני־חקיקה לשם עריכת ניסוי כאמור?

הוועדה שמעה את עמדתם של אישים ונציגי גופים שונים בנוגע לשאלות אלה. עוד בחנה הוועדה את ההסדרים הקיימים במדינות אחרות בנוגע לסיקור אלקטרוני

של הליכי־משפט, והתייחסה למחקרים, ניסויים וסקרים שנערכו בסוגייה. בנוסף עמדה הוועדה על הטיעונים המרכזיים בעד ונגד הרחבת הפתיחה של בתי־המשפט לתקשורת אלקטרונית. בהתחשב בכל אלה, באה הוועדה למסקנות ולהמלצות כפי שיפורטו להלן.

1) מודלים אפשריים בשאלה בדבר סיקור אלקטרוני של הליכי־משפט

99. ניתן להצביע על ארבעה מודלים אפשריים בנוגע לשאלת הכניסה של תקשורת אלקטרונית לאולמות בתי־המשפט: האחד, פתיחה מלאה וגורפת של בתי־המשפט לתקשורת אלקטרונית ללא סייגים או מגבלות. השני, קביעת איסור מוחלט על סיקור אלקטרוני של הליכי־משפט. השלישי, הותרת השאלה בדבר צילום, הקלטה ושידור של הליכי־משפט לשיקול־דעתו של כל שופט, בלא לקבוע מדיניות אחידה בסוגייה. והרביעי, אימוץ מדיניות עקרונית, שתאפשר סיקור אלקטרוני מוגבל של הליכי־משפט בהיקף כזה או אחר, בכפוף לסייגים שתכליתם להגן על ההליך השיפוטי ועל המשתתפים בו. מן הטעמים שיובאו להלן, עמדת הוועדה היא כי ראוי לדחות את המודלים הראשון, השני והשלישי ולאמץ דרך־פעולה התואמת בחלקה את המודל הרביעי.

אשר למודל הראשון בדבר פתיחה גורפת של בתי־המשפט לתקשורת אלקטרונית – הבחינה ההשוואתית מלמדת כי אף מדינה אינה מתירה סיקור אלקטרוני של הליכי־משפט באופן מלא ובלתי מוגבל; זאת נוכח ההכרח להגן על המהלך התקין של ההליך השיפוטי, על הזכות להליך הוגן, על זכויות המשתתפים בהליך ועל מעמדו של בית־המשפט. ואמנם כל האישים שהופיעו בפני הוועדה, לרבות כתבי המשפט ונציגי התקשורת, התנגדו לאימוץ המודל האמור. לפיכך, עמדת הוועדה היא כי יש לדחותו.

אשר למודל השני המציע לקבוע איסור מוחלט על סיקור אלקטרוני של הליכי־משפט – ישנן מדינות שראו לאמץ מודל זה (ראו ההסדר הנוהג באנגליה; עוד ראו ההסדר הנוהג בכל בתי־המשפט בגרמניה, למעט בית־המשפט החוקתי). עם זאת, דומה כי הצעה לקביעת איסור מוחלט על סיקור אלקטרוני של הליכי־משפט בישראל אינה משתלבת במגמות המסתמנות בשיטתנו. יש שיוסיפו ויטענו כי איסור מוחלט על סיקור אלקטרוני של הליכי־משפט יפגע באופן בלתי מידתי בעקרון פומביות הדיון במובנו הרחב, ולפיכך ראוי לדחותו.

אשר למודל השלישי המציע להותיר את השאלה העקרונית בדבר סיקור אלקטרוני של הליכי־משפט בישראל לשיקול־דעתו של כל שופט – מודל זה ראוי אף הוא להידחות. אי קביעת מדיניות ברורה בשאלת הפתיחה של בתי־המשפט לתקשורת אלקטרונית תוביל לאי־ודאות ולחוסר יעילות, שכן על־פי מודל זה ייאלץ כל שופט לקבוע בעצמו את נקודת האיזון הראוייה בעיניו בין מכלול הזכויות והאינטרסים הרלוונטיים לעניין. עמדת הוועדה היא כי השאלה בדבר סיקור אלקטרוני של הליכי־משפט בישראל מחייבת קביעת מדיניות עקרונית ואחידה עקב ההשלכות שעשויות להיות לכך על בתי־המשפט, על המשתתפים בהליך השיפוטי ועל הציבור בכללותו.

בהתחשב בכל אלה, סבורה הוועדה כי המודל הרביעי הוא המודל הקרוב ביותר למודל הראוי. לפי מודל זה יש לאמץ מדיניות עקרונית המאפשרת סיקור אלקטרוני של הליכי־משפט באופן מוגבל ומצומצם בלבד ובכפוף לסייגים שתכליתם להגן מפני החששות והסיכונים הכרוכים בכך. ואמנם, מרבית המדינות שהכירו באפשרות להתיר צילומים מבית־המשפט בחרו לפעול על־פי המודל האמור, ואימצו הסדרים המאפשרים סיקור אלקטרוני של הליכי־משפט במתכונת מוגבלת, וברובן אף מוגבלת ביותר.

יודגש כי בכוחו של המודל הרביעי להציע דרכי־פעולה רבות, והוא מאפשר בחירה בין מגוון של הסדרים שעשויים לחול על סוג מסוים של הליכי־משפט, על שלבים מסויימים בהליך השיפוטי או על ערכאות מסויימות. השאלה המונחת לפתחנו הינה מהו ההסדר הראוי בין מכלול ההסדרים הנכללים במודל הרביעי? האם רצוי להותיר את המצב הקיים בישראל ללא שינוי, באופן שהכלל יוסיף להיות אי מתן היתרים לסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט, אלא אם בית־המשפט התיר זאת במקרים מיוחדים? או שמא ראוי להמליץ על הרחבת הפתיחה של בתי־המשפט בישראל לתקשורת אלקטרונית, ובאיזה היקף?

2) הצורך לנהוג במתינות ובהירות והמלצה על עריכת ניסוי במתכונת זמנית ומוגבלת

100. בפני הוועדה הוצגו טיעונים כבדי משקל בנוגע לחששות ולסיכונים הכרוכים בסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט. כאמור, מדינות בעלות שיטת משפט קרובה במאפייניה לשיטת המשפט שלנו אימצו הסדרים המגבילים את האפשרות לסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט באופן זה או אחר, עקב החששות והסיכונים הכרוכים בכך. זאת ועוד; כל האישים שהופיעו בפני הוועדה הסכימו כי אין מקום לפתיחה מלאה

ובלתי מסוייגת של בתי־המשפט לתקשורת אלקטרונית, נוכח החששות והסיכונים האמורים. דומה כי גם המנסחים של הצעת־החוק הפרטית שעל רקע הגשתה הוקמה הוועדה, היו ערים לסיכונים שעלולים להיות כרוכים בסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט, ולפיכך תיקנו את הנוסח המקורי של הצעת־החוק וצמצמו את היקפה (ראו לעיל, פיסקה 13).

לפיכך עמדת הוועדה היא כי יש ליתן משקל נכבד לחששות מפני סיקור אלקטרוני של הליכי־משפט בטרם נבוא לקבוע את המתכונת ואת ההיקף של פתיחת בתי־המשפט בישראל לתקשורת אלקטרונית. יודגש כי עמדה זו לא נועדה להגן על השופטים מפני חשיפת עבודתם לביקורת ציבורית. אין חולק כי ביקורת ציבורית על הרשות השופטת היא חשובה ומהווה תנאי חיוני לאמון הציבור בה. עם זאת, אין להתעלם מן ההכרח להבטיח כי ההליך השיפוטי יישאר נקי משיקולים זרים ומהשפעות חיצוניות, ככל שאמנם ניתן לבדודו מפניהם; זאת על־מנת להגן על הזכות להליך הוגן, על טוהר ההליך השיפוטי ועל העצמאות השיפוטית, שהם כולם עקרונות מרכזיים בשיטת המשפט שלנו. עוד יש ליתן משקל לצורך להימנע מפגיעה לא מידתית בכבודם ובפרטיותם של הנוטלים חלק בהליך השיפוטי ומפגיעה במעמדו של בית־המשפט ובאמון הציבור בו. בהתחשב בכל אלה, מסקנת הוועדה היא כי יש לנהוג במתינות ובזהירות בנוגע להרחבת היקף הסיקור האלקטרוני של הליכי־משפט בישראל.

101. בד בבד, אין להתעלם לחלוטין מהקולות הקוראים לשינוי המצב הקיים כפי שהדבר משתקף בהצעת־החוק הפרטית. דומה כי בעידן התקשורתי והטכנולוגי בו אנו חיים, קשה לדחות על הסף קריאה להרחבת היקף הסיקור האלקטרוני של הליכי־משפט בישראל בלא לבחון סוגייה זו הלכה למעשה בתנאי המציאות הישראלית. הצורך בבחינה כאמור, נובע מכך שאין בניסיון שהצטבר בארץ עד כה כדי לאפשר הפקת לקחים בנוגע לסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט בישראל. אמנם במשך שנות קיומה של המדינה ניתנו היתרים לשידור ברבים של הליכי־משפט. עם זאת, מדובר במקרים מעטים מכדי שניתן יהיה להסיק באמצעותם מסקנות של ממש. חלק מהאישים שהופיעו בפני הוועדה התייחסו ללקחים שהופקו מפתיחת אולם המליאה בכנסת למצלמות טלוויזיה. עם זאת, אין בניסיון שהצטבר בעקבות שידור הדיונים בכנסת כדי לאפשר גיבוש מסקנות בנוגע לשאלת הפתיחה של בתי־המשפט בארץ לתקשורת אלקטרונית.

ניסיון של מדינות אחרות בסוגייה אף בו אין די, שכן השאלה בדבר הרחבת האפשרות לסיקור האלקטרוני של הליכי־משפט צריכה להיבחן בהתאם לשיטת המשפט ולמציאות החיים בכל מדינה. ואמנם, מרבית המדינות המתירות סיקור אלקטרוני של הליכי־משפט בהיקף כזה או אחר, ערכו בתחומן ניסוי שנועד לבחון את הסיכונים אל מול הסיכויים הטמונים בסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט על רקע המאפיינים המשפטיים, התקשורתיים והחברתיים בכל מדינה.

102. בהתחשב באמור עד כה, בטרם קבלת הכרעה בנוגע לשאלה האם יש לשנות מן המצב הקיים, ראוי לערוך ניסוי זמני במתכונת מוגבלת לבחינת הסוגייה של סיקור אלקטרוני של הליכי־משפט בתנאי המציאות הישראלית. על הניסוי להיערך בזהירות רבה, ובכפוף למגבלות ולסייגים כפי שיפורטו להלן, על־מנת שלא לפגוע שלא כדין בזכויות ובאינטרסים שההגנה עליהם מייחדת את ההליך השיפוטי מדיונים פומביים אחרים.

מטרת הניסוי תהיה לבחון במתכונת מוגבלת את ההשפעה של הסיקור האלקטרוני על הזכות להליך הוגן, על טוהר ההליך השיפוטי, על זכויות המשתתפים בהליך ועל מעמדו של בית־המשפט ואמון הציבור בו; כל זאת, על רקע שיטת המשפט ומציאות החיים בישראל. עוד ייבחן הניסוי האם יהיה ביקוש לסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט בארץ; האם אמצעי התקשורת האלקטרונית ינהגו באחריות ויסקרו את הליכי־המשפט באופן אמין והוגן; האם ובאיזו מידה יישמרו כללי הניסוי והוראות השופטים בנוגע לסיקור האלקטרוני של ההליך השיפוטי; והאם היתרונות הנטענים בנוגע לסיקור אלקטרוני של הליכי־המשפט אמנם יתממשו. יצויין בהקשר זה כי כל כתבי המשפט שהופיעו בפני הוועדה הדגישו את הערך החינוכי הטמון בשידור של הליכי־משפט לציבור הרחב. עם זאת, ניסיון של מדינות אחרות מלמד כי במרבית המקרים אמצעי התקשורת בחרו לשדר קטעים קצרים וערוכים מהליכי־משפט שהיו בעלי היבט סנסציוני, בלא שהדבר הוביל לשיפור ידיעותיו של הציבור אודות מערכת המשפט. לעיתים, שידור מסחרי של קטעים קצרים וסלקטיביים מאולם בית־המשפט הוציא דברים מהקשרם ופגע באיכות הסיקור התקשורתי ובמידע שקיבל הציבור אודות הליכי־המשפט (ראו לעיל, פסקאות 93 ו-95). בהתחשב בניסיון של מדינות אחרות יש לבחון את האופן בו ינהגו אמצעי התקשורת בנוגע לשידור של הליכי־משפט בארץ. זאת ועוד; יש לבחון את ההיבטים הטכניים והתקציביים הכרוכים בעריכת ניסוי כאמור.

103. מרבית האישים שהופיעו בפני הוועדה צידדו בעריכת ניסוי זמני ובהיקף מצומצם, בטרם יוחלט על הפתיחה של בתי-המשפט בישראל לתקשורת אלקטרונית. עם זאת, מספר לא מבוטל של דוברים שהתנגדו לסיקור אלקטרוני של הליכי-משפט הביעו התנגדות גם לעריכת ניסוי כאמור והציגו טעמים בעלי משקל לכך. אכן, ניסיון של מדינות אחרות מלמד כי קיימים קשיים לא מבוטלים בהערכת תוצאות של ניסויים שנערכו בעולם לבחינת הפתיחה של בתי-משפט לתקשורת אלקטרונית (ראו לעיל, פסקה 77). בנוסף, יש החוששים כי לא ניתן יהיה לעצור את הניסוי לאחר יציאתו לדרך וכי הדבר יוביל למדרון חלקלק ולפתיחה רחבה של הליכי-משפט בישראל לתקשורת אלקטרונית.

לאחר ששקלנו בדבר, באנו למסקנה כי על-אף החולשות האפשריות הטמונות בעריכת ניסוי כאמור, אין דרך טובה יותר לבחון את הסיכונים הכרוכים בפתיחה של בתי-המשפט בישראל לתקשורת אלקטרונית לעומת היתרונות שעשויים לצמוח מכך, אלא הדרך הניסויית. לפיכך ממליצה הוועדה כי בטרם תתקבל הכרעה בנוגע לשינוי המצב הקיים, ייערך ניסוי לבחינת הסוגייה בהתאם למאפייניה של שיטת המשפט בישראל. יחד עם זאת, בהתחשב בסיכונים הטמונים בסיקור אלקטרוני של הליכי-משפט ונוכח החולשות האפשריות הטמונות בעריכת ניסוי כאמור, סבורה הוועדה כי על הניסוי להיערך בזהירות רבה, במתכונת זמנית ומצומצמת ובכפוף למגבלות ולסייגים עליהם נעמוד בהמשך הדברים.

להלן פירוט המלצות הוועדה לעניין היקף הניסוי ותנאיו.

(3) היקף הניסוי

104. עמדת הוועדה היא כי ראוי להגביל את הניסוי לבחינת הפתיחה של בתי-המשפט בישראל לתקשורת אלקטרונית, לסוגי הליכים שהחששות שיתלוו לשידורם ברבים יהיו פחותים בעוצמתם, נוכח טיבם ומהותם של הליכים אלה. מהם הליכי-המשפט העונים לדרישה זו?

אשר להליכי-משפט המתקיימים בפני ערכאות דיוניות הבוחנות ראיות ושומעות עדים, הרי החששות מפני סיקורם האלקטרוני רבים. כפי שפורט לעיל, קיים חשש כי העדים יהיו מוטרדים מכך שעדותם תשודר לציבור. עקב כך הם עלולים להירתע ממסירת עדות בבית-המשפט. זאת ועוד; קיים חשש כי מצלמות הטלוויזיה יגרמו לעדים לשנות מהתנהגותם על דוכן העדים ואף לשנות מתוכן עדותם. בכל אלה

יהיה כדי להקשות על גילוי האמת, תוך פגיעה משמעותית בטוהר ההליך השיפוטי ובזכות להליך הוגן (ראו לעיל, פסקה 90). נוכח מכלול החששות האמורים, מרביתם המכריע של האישים שהופיעו בפני הוועדה, הביעו התנגדות לסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט בערכאות דיוניות השומעות עדים. הדוברים היחידים שציידו בכך היו השופטים האמריקאיים ריכטל וגרטנר, שהתנסו בכך בבתי־משפט מדינתיים בארצות־הברית. עם זאת, נוכח העובדה שהשופטים והתובעים במדינות ארצות־הברית נבחרים על־ידי הציבור הרחב, ספק אם ההסדר החל שם בנוגע לסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט בהם נשמעים עדים, מתאים לשיטת המשפט בישראל. עובדה היא כי מדינות רבות ראו לאסור על סיקור אלקטרוני של הליכי־משפט בערכאות השומעות עדים, נוכח החשש מפני השפעת התקשורת האלקטרונית על התנהגות העדים ועל תוכן עדותם בפני בית־המשפט (ראו לעיל, פסקה 75). בהתחשב בכך, המלצת הוועדה היא כי ככלל אין להתיר סיקור אלקטרוני של הליכי־משפט בערכאות דיוניות השומעות עדים. במקרים חריגים ויוצאי־דופן בעלי עניין ציבורי מיוחד, יש לשופטים גם כיום סמכות להתיר סיקור כאמור.

אשר להליכי־ערעור – בהליכים אלה לא נשמעים עדים, ובדרך־כלל טענות הצדדים מתייחסות לסוגיות משפטיות ולא עובדתיות. לפיכך, החששות מפני שידורם פחותים בעוצמתם ביחס לחששות הנלווים לסיקור אלקטרוני של הליכים בערכאות הדיוניות. יחד עם זאת, גם בנוגע להליכי־ערעור קיים חשש של ממש כי סיקורם האלקטרוני יגביר את ההשפעות הזרות על ההליך השיפוטי באופן שעלול לפגוע בהליכי־המשפט ובטוהרם. זאת ועוד; שידור ברבים של הליכי־ערעור אזוריים או פליליים עלול לפגוע באופן בלתי־מידתי בזכות לכבוד ולפרטיות של בעלי־דין ואף להרתיע מתדיינים מהגשת ערעורים לבתי־המשפט. עוד יצויין שניסיון של מדינות אחרות מלמד כי אמצעי התקשורת לא גילו עניין רב באפשרות לשרד הליכי־ערעור. נוכח מכלול הטעמים האמורים ובהתחשב בכך שמן הראוי כי הניסוי ייערך במתכונת זהירה ומוגבלת שהיקפה מצומצם, אנו סבורים כי אין להחיל את הניסוי על הליכי־ערעור.

עמדת הוועדה היא כי הליכי־המשפט המתאימים ביותר לצורך עריכת ניסוי לשם בחינת פתיחתם לתקשורת אלקטרונית, הם הליכים המתקיימים בפני בית־המשפט העליון בשבתו כבית־משפט גבוה לצדק. לעמדה זו מספר טעמים מצטברים: ראשית, על דרך הכלל, הליכי־בג"ץ הם סופיים, לא נשמעים במסגרתם

עדים, וטענות בעלי־הדין הן משפטיות באופיין. שנית, הליכי הבג"ץ מופנים כנגד רשויות שלטון ועוסקים בנושאים מנהליים וחוקתיים שההיבט הציבורי בהם הוא דומיננטי. בהתחשב בכך, במרבית המקרים הפגיעה בפרטיות העותרים עקב הסיקור האלקטרוני לא תהא רבה. שלישית, מאחר ומרבית ההליכים המתנהלים בפני בית־המשפט הגבוה לצדק הם חוקתיים או מנהליים באופיים, יש בהם כדי לעורר עניין ציבורי. שידורם ברבים עשוי לתרום לידיעותיו של הציבור על עבודתו של בית־המשפט הגבוה לצדק, לקרב את הציבור לערכי שלטון החוק ולהגביר את המודעות לסוגיות בעלות חשיבות חברתית וציבורית הנדונות בפני בג"ץ. בהתחשב במכלול טעמים אלה בהצטרפם יחדיו, באה הוועדה למסקנה כי יש להחיל את הניסוי לבחינת הפתיחה של הליכי־משפט בישראל לתקשורת אלקטרונית על הליכים המתקיימים בפני בית־המשפט העליון בשבתו כבית־משפט גבוה לצדק. דומה כי טעמים אלה הם שהינחו את מנסחי הצעת־החוק המתוקנת, לצדד בעריכת ניסוי שיהא מוגבל לסיקור אלקטרוני של הליכי־בג"ץ (ראו: נספח 2 לדין־וחשבון).

105. על פני הדברים, מתעוררת שאלה מדוע אין לאפשר במסגרת הניסוי, סיקור אלקטרוני של הליכים המתקיימים בפני בתי־המשפט המחוזיים בשבתם כבתי־משפט מנהליים ("בג"ץ קטן"). תשובת הוועדה לכך מורכבת בעיקרה משני נימוקים: ראשית, ספק אם הסוגיות הנדונות בבתי־המשפט לעניינים מנהליים מעוררות עניין ציבורי כללי, להבדיל מהעניין הפרטני שלפני בית־המשפט, שיצדיק את סיקורן האלקטרוני במסגרת הניסוינית והמוגבלת עליה ממליצה הוועדה. שנית, פתיחת בתי־המשפט המנהליים לתקשורת אלקטרונית עלולה לטשטש את גבולות הניסוי ולעורר לחצים לסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט נוספים בבתי־המשפט המחוזיים, שהרי מבחינה פיזית ומהותית בתי־המשפט המנהליים מהווים חלק מאותה מערכת שיפוטית. בהתחשב בטעמים אלה, ומאחר והוועדה סבורה כי על הניסוי להיערך באופן זהיר ובהיקף מצומצם, גישתה היא כי יש להגביל את תחולת הניסוי להליכים המתקיימים בפני בית־המשפט העליון בשבתו כבית־משפט גבוה לצדק.

106. יצויין כי מספר דוברים שהופיעו בפני הוועדה, צידדו בהרחבת האפשרות לסיקור אלקטרוני של הקראות פסקי־דין בערכאות שונות. לטענתם קיים עניין ציבורי רב בכך. בנוסף, הטענה היתה כי שידורים של הכרעות שיפוטיות הניתנות בתום ההליך, יפחיתו את החשש מפני השפעות זרות על הליכי־המשפט. נודה כי הוועדה התלבטה בסוגייה האמורה. לאחר ששקלה בדבר, באה הוועדה למסקנה כי אין להרחיב את

תחולת הניסוי לסיקור אלקטרוני של הקראות פסקי־דין בהליכים שאינם הליכי־בג"ץ. לעמדה זו מספר טעמים מצטברים: ראשית, כל עוד פסק־הדין אינו סופי, שידורו ברבים עלול לפגוע שלא כדין בכבודם של בעלי־הדין ובפרטיותם, במיוחד במקרה בו פסק־הדין ייהפך בערעור בלא שהדבר יזכה לסיקור אלקטרוני הולם. אמנם חשש זה מתעורר גם כיום לגבי דיווחים עיתונאיים על פסקי־דין שאינם סופיים; עם זאת, הסיקור האלקטרוני עלול להעצים את הפגיעה האמורה מעבר לנדרש. שנית, אם תורחב האפשרות לסיקור אלקטרוני של הקראות פסקי־דין, צפוי כי ערוצי התקשורת המסחריים יבקשו לשדר הקראות של פסקי־דין המעוררים עניין ציבורי. ניסיון של מדינות אחרות מלמד כי במרבית המקרים יבקשו כלי־התקשורת לשדר הקראות של פסקי־דין פליליים. במצב כזה עלולה להיווצר הפליה לרעה של נאשמים שפסק־הדין המרשיע בעניינם ישודר ברבים, תוך העצמת הסטיגמה החברתית נגדם. שלישית, שידור הקראה של תמצית פסק־דין במנותק מההליך כולו, עלול לעורר ביקורת, אף אם אינה תמיד מוצדקת, בדבר מסירת מידע חלקי ומגמתי לציבור. זאת ועוד; יש שיטענו כי סיקור אלקטרוני של הקראות פסקי־דין ישפיע על אופן קבלת ההכרעה השיפוטית בתום ההליך (ראו בעניין זה הביקורת שנשמעה באוסטרליה לעיל, בפסקה 61); עוד ראו הביקורת שנמתחה כנגד שידור ההקראה של תמצית הכרעת־הדין בעניינו של אריה דרעי לעיל, בפסקה 12). ביקורות כאמור עלולות לפגוע במעמדו של בית־המשפט ובאמון הציבור בו. רביעית, החשש הוא כי הרחבת האפשרות לסיקור אלקטרוני של הקראות פסקי־דין בהליכים שאינם הליכי־בג"ץ, תוביל בסופו של דבר לפתיחה בלתי מבוקרת של הליכי־משפט בישראל לתקשורת אלקטרונית. עקב מכלול הטעמים האמורים, ממליצה הוועדה שלא להרחיב את תחולת הניסוי מעבר להליכים המתקיימים בפני בית־המשפט הגבוה לצדק.

107. הנה כי כן, המלצת הוועדה היא לנהוג בזהירות ולצמצם את היקף הניסוי להליכי־בג"ץ בלבד. אשר ליתר הליכי־המשפט המתקיימים בפני בית־המשפט העליון ובפני הערכאות האחרות בישראל, המלצת הוועדה היא להותיר את המצב הקיים ללא שינוי. לפיכך תוסיף לחול חזקה דה־פקטו נגד מתן היתרים לסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט שאינם הליכי־בג"ץ. יודגש כי על־פי החקיקה הקיימת בישראל ובהתאם למדיניות השיפוטית שנהגה עד כה, מוסמכים בתי־המשפט להתיר סיקור אלקטרוני של הליכי־משפט או חלקים מהם על־בסיס פרטני (אד־הוק). בעניין זה סבורה הוועדה כי על בתי־המשפט לנהוג בזהירות רבה ולהתיר סיקור אלקטרוני של הליכי־משפט שאינם הליכי־בג"ץ רק במקרים חריגים ויוצאי דופן המעוררים עניין

ציבורי-כללי מיוחד. לגישת הוועדה יש להיזהר מפתיחה נוספת של הליכי-משפט בישראל לתקשורת אלקטרונית.

עם זאת סבורה הוועדה כי ראוי לגלות גישה חיובית בנוגע לבקשות לצילום ולהקלטה של הליכי-משפט, לרבות הליכים בערכאות דיוניות, לצורך הכנת תוכניות תיעודיות או לימודיות על עבודתם של בתי-המשפט. ניתן לשקול קביעת תנאי לפיו לא ישודרו הליכי-משפט שצולמו והוקלטו לצרכים תיעודיים או לימודיים. ניתן יהיה לשקול שידור למטרות כאמור רק בחלוף זמן ניכר ממתן פסק-דין סופי בהליך כפי שייקבע ובכפוף להסכמת המשתתפים שנטלו בו חלק על-מנת למזער את הפגיעה בפרטיותם.

בשולי הדברים רואה הוועדה לציין את הפרוייקט הניסיוני שנערך לבחינת הנהגתו של בית-משפט ללא נייר (paperless court). אם בעתיד יורחב היקפו של הפרוייקט באופן שיתממש הצפי כי הדיונים בפני הערכאות השונות יוקלטו ויצולמו בוודאו לצורך הכנת פרוטוקול דיגיטלי ממוחשב, יתעורר חשש שמא הפרוטוקולים הדיגיטליים, לרבות צילומים והקלטות של עדויות הנשמעות בפני בית-המשפט, ידלפו מחוץ לאולם הדיונים וישודרו ברבים. מצב דברים זה יעמוד בניגוד בולט להמלצותיה של הוועדה הנוכחית. יש, אפוא, ליתן את הדעת לחשש האמור ולנקוט באמצעים המתאימים כדי להבטיח מפניו.

108. סיכומם של דברים; המלצת הוועדה היא לאמץ הסדר ניסיוני מוגבל בזמן, שיבחן הלכה למעשה את הקריאה להרחיב את האפשרות לסיקור אלקטרוני של הליכי-משפט בישראל. לגישת הוועדה, נוכח הסיכונים הכרוכים בסיקור אלקטרוני של הליכי-משפט ובהתחשב בחולשות האפשריות הטמונות במתכונת ניסיונית כאמור, על הניסוי להיערך בזהירות רבה, בהיקף מצומצם ובכפוף לסייגים שיגנו על הגינות ההליך השיפוטי ועל טוהרו, על זכויות המשתתפים בהליכי-המשפט, על העצמאות השיפוטית, ועל מעמדו של בית-המשפט בעיני הציבור. מן הטעמים שהובאו לעיל, באה הוועדה למסקנה כי יש לצמצם את היקף הניסוי להליכים המתקיימים בפני בית-המשפט העליון בשבתו כבית-משפט גבוה לצדק.

אשר ליתר הליכי-המשפט המתנהלים בפני בית-המשפט העליון ובפני הערכאות האחרות בישראל, המלצת הוועדה היא להותיר את המצב הקיים ללא שינוי. לפיכך תוסיף לחול חזקה דה-פקטו נגד מתן היתרים לשידור ברבים של הליכי-משפט אלה.

לגישת הוועדה, היתרים פרטניים לסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט שאינם הליכי־
בג"ץ, צריכים להינתן במשורה ובמקרים חריגים בלבד, על־מנת שלא לפרוץ את
גבולות הניסוי באופן בלתי אחראי.

109. הסוגייה בדבר היקף הניסוי עליו ממליצה הוועדה, מעוררת שאלה נוספת: האם
יש לאפשר סיקור אלקטרוני בכל אמצעי התקשורת האלקטרוניים – טלוויזיה, רדיו,
צילומי־דום (still) ואינטרנט, או שמא ראוי להגביל את הסיקור לאמצעי תקשורת
אלקטרוניים מסויימים?

המלצת הוועדה היא כי על דרך הכלל, היתרים שיינתנו במסגרת הניסוי לסיקור
אלקטרוני של הליכי־בג"ץ, יחולו על שלושה אמצעי תקשורת: טלוויזיה, רדיו וצילומי־
דום (still). אמנם נוכחותן של מצלמות טלוויזיה ומצלמות־דום באולם בית־המשפט
תהיה בולטת יותר ביחס למכשירי הקלטה רדיופונים. זאת ועוד; שידור הליכי־משפט
בטלוויזיה וצילומם במצלמות־דום עשויים להגביר את החשיפה של ההליך השיפוטי
לעין הציבורית עקב התמונות הוויזואליות שיועברו לציבור מאולם בית־המשפט;
עקב כך, החששות מפני השפעות זרות על ההליך השיפוטי בגין שידורו בטלוויזיה
רבים יותר ביחס לשידור ההליך ברדיו. עם זאת לא ניתן להתעלם מכך שלמצלמות־
הטלוויזיה ולמצלמות־הדום כוח תקשורתי רב, דווקא בזכות התמונות הוויזואליות
המועברות באמצעותן לציבור. זאת ועוד; אין ספק כי במציאות של ימינו, למדיום
הטלוויזיוני תפקיד מרכזי במסירת מידע לציבור. ואמנם בניסוי שנערך בבתי־המשפט
הפדרליים בארצות־הברית נמצא כי מרבית הליכי־המשפט שודרו לציבור בטלוויזיה
ורק מיעוטם (27%) שודרו בהיקף כזה או אחר ברדיו (ראו לעיל, פסקה 27).
בהתחשב בכך, נראה כי על דרך הכלל, ראוי שהיתרים לסיקור אלקטרוני של הליכי־
בג"ץ יתייחסו לשלושת אמצעי התקשורת האמורים. ככל שהבדלים בין אמצעי
התקשורת האלקטרונית משליכים על עוצמת החששות הכרוכים בסיקור אלקטרוני
של הליכי־משפט, עליהם לקבל ביטוי במסגרת הכללים שיסדירו את תנאי עריכתו
של הניסוי.

אשר לשאלה האם להתיר שידור של הליכי־משפט באמצעות האינטרנט – הרי
שבעניין זה ניתן למצוא פנים לכאן ולכאן: מחד, היכולת לפקח על השימוש שיעשה
בצילומים ובהקלטות של הליכי־משפט שיופיעו באינטרנט תהא מוגבלת. הקלות
הרבה שבה ניתן לבצע מניפולציות בצילומים ובהקלטות האמורים באמצעים
דיגיטליים עלולה להוביל לפגיעה בכבודם ובפרטיותם של המשתתפים בהליך

השיפוטי, כמו גם בכבודו ובמעמדו של בית-המשפט בעיני הציבור. מאידך, שידור באינטרנט עשוי לאפשר לציבור גישה נוחה וקלה לצילומים ולהקלטות של הליכי-המשפט ולהרחיב את מעגל הצופים בהם. זאת ועוד; כיום מועברים דיווחי חדשות באמצעות האינטרנט ולפיכך ספק אם יהיה מעשי למנוע שידור באינטרנט מאולמות בתי-המשפט במקרים בהם יינתן היתר לסיקורם האלקטרוני. במסגרת הנחיות הניסוי יהיה צורך ליתן את הדעת לסוגייה זו.

4) האם יש צורך בהתערבות המחוקק לצורך עריכת הניסוי?

110. עמדת הוועדה היא כי לצורך יישום המלצתה לעניין עריכת ניסוי, אין הכרח בתיקון של החקיקה הקיימת. כפי שהובהר לעיל, הוראת-סעיף 70(ב) לחוק בתי-המשפט קובעת כי צילום או פרסום תצלום מאולם בית-המשפט מותרים בקבלת היתר על-פי שיקול-דעתו של בית-המשפט. הסעיף הנ"ל אינו מציין קריטריונים להפעלת שיקול-הדעת של בית-המשפט בבקשה להתיר סיקור אלקטרוני של הליך שיפוטי. כמורכך, נמנע הסעיף מלקבוע במפורש חזקה בעד או נגד מתן היתרים לסיקור אלקטרוני מאולמות בתי-המשפט (ראו לעיל, פסקה 12). לפיכך, מאפשר חוק בתי-המשפט בנוסחו הקיים, קביעת מדיניות שיפוטית במסגרתה תורחב האפשרות לסיקור אלקטרוני של הליכים המתקיימים בפני בית-המשפט הגבוה לצדק, במתכונת ניסיונית ומוגבלת.

לגישת הוועדה, ראוי כי המלצתה בדבר עריכת ניסוי לסיקור אלקטרוני של הליכי-בג"ץ תיושם מכוח מדיניות שיפוטית שתקבע במסגרת החקיקה הקיימת, ולא מכוח תיקון לחוק בתי-המשפט. לעמדה זו מספר נימוקים: ראשית, מאחר ומדובר בניסוי זמני במתכונת מוגבלת, סבורה הוועדה כי אין הצדקה לתיקון החוק בטרם יוסקו מסקנות בשאלה האם יש מקום לשינוי המצב הקיים בישראל. שנית, רצוי כי הסדר המתיר כניסה של תקשורת אלקטרונית לאולמות בית-המשפט ייקבע על דעת השופטים ובהסכמתם, בהתחשב בכך שהשופטים הם בעלי הסמכות לפקח על הניהול התקין של ההליך השיפוטי ועל הסדר באולם בית-המשפט. שלישית, הבחינה ההשוואתית מלמדת כי מרביתן המכריע של המדינות שערכו ניסויים לבחינת הפתיחה של בתי-המשפט לתקשורת אלקטרונית, עשו כן מכוח הנחיות של בתי-המשפט ולא מכוח חקיקה ראשית. (ראו הניסוי שנערך בבתי-המשפט הפדרליים בארצות-הברית ובבית-המשפט הפדרלי בקנדה. עוד ראו: הניסויים שנערכו במדינות פלורידה, קליפורניה, ניו-זילנד וסקוטלנד; ניו-יורק היא היחידה מבין המדינות אליהן

מתייחס החלק ההשוואתי של הדין-וחשבון, שהניסוי בתחומה נערך מכוח תיקון לחקיקה ראשית).

בהתחשב בכל אלה, סבורה הוועדה כי דרך הפעולה המועדפת היא כי שופטי בית- המשפט העליון יחליטו על פתיחה זהירה של הליכי-הבג"ץ לתקשורת אלקטרונית במסגרת ניסוי זמני במתכונת מוגבלת. זאת על-פי שיקול-הדעת המסור להם בהתאם לחקיקה הקיימת בלא צורך בתיקוני חקיקה.

(5) הקמת ועדת היגוי

111. אם תתקבל המלצת הוועדה בדבר פתיחת ההליכים המתקיימים בפני בית- המשפט הגבוה לצדק לסיקור אלקטרוני במתכונת ניסיונית ומוגבלת, יהיה צורך בגוף שילווה את עריכת הניסוי ויבחן את הסוגיות האופרטיביות הכרוכות בכך, לרבות ההיבטים הטכניים והתקציביים של העניין. בהתאם לכך, ממליצה הוועדה כי נשיא בית-המשפט העליון ושר המשפטים ימנו במשותף גוף מקצועי מצומצם, שילווה את עריכת הניסוי ויפקח עליו (להלן: ועדת ההיגוי). תפקידיה של ועדת ההיגוי יהיו כדלקמן: ראשית, ועדת ההיגוי תקבע את הכללים לעריכת הניסוי בכפוף להמלצותיה של הוועדה הנוכחית. בין היתר, תבחן ועדת ההיגוי את השאלות הטכניות והתקציביות הכרוכות בקביעת התנאים לעריכת הניסוי. שנית, ועדת ההיגוי תדון ותכריע בשאלה מי יהיה הגורם שיבחן את תוצאות הניסוי – האם צוות-עבודה של הנהלת בתי-המשפט ושל משרד המשפטים, או שמא גוף-מחקר חיצוני? בין כך ובין אחרת, יהיה צורך לתת את הדעת לשאלת המימון של עבודת הצוות ושל אמצעי המחקר שישמשו לצורך בחינת תוצאות הניסוי. שלישית, ועדת ההיגוי תפקח על עריכת הניסוי וכן תנחה ותלווה את עבודתו של צוות-המחקר שיעסוק בבחינת תוצאותיו.

להלן פירוט הסוגיות העקרוניות שיש לתת את הדעת עליהן, לצורך קביעת הכללים לעריכת הניסוי ולצורך הערכת תוצאותיו.

(6) כללים לעריכת הניסוי

112. על הכללים שיסדירו את עריכת הניסוי, למלא אחר שלוש תכליות מרכזיות: התכלית האחת היא לקבוע אמות-מידה להכרעה בבקשות לסיקור אלקטרוני של הליכי-בג"ץ במסגרת הניסוי. התכלית השנייה היא לקבוע סייגים ומגבלות לסיקור

אלקטרוני של הליכי־בג"ץ במהלך הניסוי, כדי להגן על תקינות ההליך השיפוטי וטוהרו, על הזכות להליך הוגן, על זכויות הצדדים המתדיינים ועל מעמדו של בית־המשפט. התכלית השלישית היא לקבוע את המסגרת התקציבית לעריכת הניסוי ואת ההיבטים הטכניים הכרוכים בכך, וכן את סדרי הדין לפיהם ידון בית־המשפט הגבוה לצדק בבקשות לסיקור אלקטרוני של הליכים המתקיימים בפניו.

כאמור, המלצת הוועדה היא כי הכללים לעריכת הניסוי ייקבעו על־ידי ועדת ההיגוי, בהתאם לעקרונות שיתוו להלן. מומלץ כי ועדת ההיגוי תגבש עמדה בנוגע להיבטים הטכניים והתקציביים הכרוכים בעריכת הניסוי, תוך התייעצות עם הגורמים הרלוונטיים לכך. בין היתר, תתייעץ ועדת ההיגוי עם נציגים של אמצעי התקשורת; זאת במטרה לקבוע כללים שיהיו ניתנים ליישום ובמטרה לעודד שיתוף פעולה מצד אמצעי התקשורת בהפעלתם של כללים אלה.

אם תתקבל המלצת הוועדה, והניסוי בבית־המשפט הגבוה לצדק ייערך מכוחה של מדיניות שיפוטית, ראוי כי הכללים שתיקבע ועדת ההיגוי להסדרת תנאי הניסוי יעוגנו בהנחיות שיפוטיות מטעם נשיא בית־המשפט העליון. להנחיות אלה לא יהיה מעמד של חוק או של חקיקת־משנה, אולם חזקה על שופטי בית־המשפט הגבוה לצדק כי ינהגו לפיהן. לחלופין, אם עמדת הוועדה לא תתקבל במלואה, והניסוי לבחינת הפתיחה של בית־המשפט הגבוה לצדק לתקשורת אלקטרונית יתבצע מכוח הוראת־שעה שתיקבע בחוק בתי־המשפט כאמור בהצעת־החוק המתקנת, יהיה בהמלצות הוועדה לעניין תנאי עריכת הניסוי כדי לסייע בגיבוש תקנות השר כאמור בסעיף 70א(ב) להצעת־החוק (ראו נספח 2 לדין־וחשבון).

להלן תובא עמדת הוועדה בסוגיות העקרוניות הנוגעות לתנאי עריכת הניסוי.

א) מגבלות על היקף הניסוי

113. הוועדה ממליצה כי הניסוי לבחינת הפתיחה של בתי־המשפט בישראל לתקשורת אלקטרונית ייערך במתכונת זמנית למשך שנתיים. עם תום השנתיים, תוכל ועדת ההיגוי להחליט על הארכת תקופת הניסוי לשנה נוספת או יותר אם תראה צורך בכך, בכפוף לאישור של נשיא בית־המשפט העליון ושר המשפטים.

מן הטעמים שהובאו לעיל, המלצת הוועדה היא כי יש לצמצם את היקף הניסוי להליכים המתקיימים בפני בית־המשפט העליון בשבתו כבית־משפט גבוה לצדק. על

דרך הכלל, ההיתרים שיינתנו במסגרת הניסוי יתייחסו לסיקור אלקטרוני בטלוויזיה, ברדיו ובאמצעות צילומי-דום (still) (ראו לעיל, פסקאות 104-109).

אשר ליתר הליכי-המשפט המתנהלים בפני בית-המשפט העליון ובפני הערכאות האחרות בישראל – כאמור, המלצת הוועדה היא להותיר את המצב הקיים ללא שינוי. לגישת הוועדה, היתרים פרטניים לסיקור אלקטרוני של הליכי-משפט שאינם הליכי-בג"ץ, צריכים להינתן במשורה ובמקרים חריגים בלבד ולא מעבר למתכונת המקובלת כיום, על-מנת שלא לפרוץ את גבולות הניסוי. בד בבד, ראוי לגלות גישה חיובית בנוגע לבקשות לצילום ולהקלטה של הליכי-משפט, לרבות בערכאות הדינויות, לצרכים תיעודיים או לימודיים וחינוכיים, כמפורט בפסקה 107 לעיל.

ב) הגשת בקשה לסיקור אלקטרוני של הליכי-בג"ץ והצורך בקבלת היתר לכך מבית-המשפט.

114. כעולה מהוראת-סעיף 70(ב) לחוק בתי-משפט, סיקור אלקטרוני של הליך שיפוטי מותנה בקבלת היתר של בית-המשפט לכך. מאחר ועמדת הוועדה היא כי אין לשנות את החקיקה הקיימת לצורך עריכת ניסוי זמני בהיקף מוגבל, תוסיף הוראת החוק האמורה לחול גם בתקופת הניסוי. בהתאם לכך, סיקור אלקטרוני של הליך המתקיים בפני בית-המשפט הגבוה לצדק, יהיה מותנה בקבלת היתר מבית-המשפט.

כיצד יכריע בית-המשפט הגבוה לצדק בבקשות לסיקור אלקטרוני של הליכים המתנהלים בפניו במהלך תקופת הניסוי? המלצת הוועדה היא כי בית-המשפט הגבוה לצדק יתייחס בחיוב לבקשות לסיקור אלקטרוני של הליכים המתקיימים בפניו, כאשר מתן היתר לסיקור אלקטרוני משרת את האינטרס הציבורי ועשוי לתרום לידיעת הציבור אודות עבודתו של בית-המשפט. כך למשל בעתירות העוסקות בנושאים חוקתיים, בעתירות הדנות בסוגיות חברתיות או כלכליות המצויות על סדר היום הציבורי או בעתירות המעוררות עניין ציבורי אחר. באופן זה תורחב האפשרות לסיקור אלקטרוני של הליכי-בג"ץ ביחס למצב כיום. בד בבד יוותר בידיו של בית-המשפט הגבוה לצדק שיקול-דעת לאסור על סיקור אלקטרוני של הליכים המתקיימים בפניו; להורות על הפסקת הסיקור האלקטרוני של ההליך או חלק ממנו; וכן להתנות את הסיקור האלקטרוני בתנאים שימצא לנכון. כל זאת, כדי להבטיח כי הסיקור האלקטרוני של הליכי-בג"ץ לא יפגע שלא כדין בזכות להליך הוגן, בטוהר ההליך השיפוטי, בזכות המתדיינים לכבוד ולפרטיות ובמעמדו של בית-המשפט בעיני הציבור.

אימתי יסרב בית־המשפט הגבוה לצדק לבקשה לסיקור אלקטרוני של הליכים המתקיימים בפניו? בעניין זה ניתן ללמוד מהכללים שנקבעו במסגרת ניסויים שנערכו במדינות אחרות לבחינת הפתיחה של בתי־המשפט לתקשורת אלקטרונית: ראשית, בית־המשפט לא יתיר צילום, הקלטה או שידור של הליכים המתנהלים בפניו בדלתיים סגורות. שנית, הוועדה ממליצה לקבוע כי בית־המשפט הגבוה לצדק יסרב לבקשה לסיקור אלקטרוני של הליך המתקיים בפניו, יורה על הפסקת הסיקור האלקטרוני של ההליך או יתנה את הסיקור האלקטרוני בתנאים שימצא לנכון, אם הוא סבור כי הדבר נדרש כדי להגן על הזכות להליך הוגן, על יעילות ההליך השיפוטי ועל טוהרו; אם הדבר נדרש כדי להגן על הסדר באולמות בית־המשפט או על כבודו של בית־המשפט; אם בית־המשפט סבור כי הסיקור האלקטרוני של ההליך המתנהל בפניו עלול לפגוע בביטחונם האישי של המתדיינים או בשלומם; אם הסיקור האלקטרוני של ההליך עלול לפגוע שלא כדין בזכות העותרים לכבוד ולפרטיות (כך למשל, בנוגע להליכי־בג"ץ העוסקים בענייני משפחה, בעניינם של קטינים או בסודות מסחריים); אם סיקור אלקטרוני של ההליך עלול לפגוע באכיפת החוק; אם בית־המשפט סבור כי בנסיבות העניין, הטעם הדומיננטי להגשת העתירה נעוץ ברצון לזכות בפרסום; או מכל טעם אחר שנדרש לדעת בית־המשפט לשם עשיית דין צדק.

115. יצוין כי הוועדה התלבטה בשאלה האם ראוי לאמץ באופן ניסיוני חזקה ניתנת לסתירה לטובת מתן היתרים לסיקור אלקטרוני של הליכי־בג"ץ, כאמור בהצעת־החוק המתוקנת (ראו: סעיף 7א(א) להצעת־החוק בנספח 2 לדין־וחשבון). בסופה של התלבטות, ממליצה הוועדה שלא לאמץ חזקה כאמור: ראשית, עתירות רבות הנדונות בפני בית־המשפט הגבוה לצדק אינן מעוררות עניין ציבורי מיוחד. בהתחשב בכך ונוכח הסיכונים הכרוכים בפתיחת בתי־המשפט לתקשורת אלקטרונית כפי שפורטו לעיל, אין מתקיימת הצדקה לקביעת חזקה רחבה לטובת סיקור אלקטרוני של הליכים אלה. שנית, החשש הוא כי קביעת חזקה לטובת סיקור אלקטרוני של הליכי־בג"ץ לא תותיר גמישות מספקת בידיו של בית־המשפט הגבוה לצדק ותצמצם את יכולתו להכריע בשאלת מתן היתרים לסיקור אלקטרוני בהתאם לנסיבותיו של כל מקרה. שלישית, קביעת חזקה לטובת סיקור אלקטרוני של הליכי־בג"ץ עלולה לעודד הגשת עתירות־סרק אשר הטעם העיקרי להגשתן הוא רדיפת פרסום. לבסוף, יצוין כי במרבית המדינות שערכו ניסויים לבחינת הפתיחה של בתי־המשפט לתקשורת אלקטרונית לא נקבעה חזקה בעד סיקור אלקטרוני, והשאלה האם להתיר כניסת תקשורת אלקטרונית לאולמות־הדיונים הושארה לשיקול־דעתם של בתי־המשפט שנטלו חלק בניסויים. בהתחשב במכלול

הטעמים האמורים, ממליצה הוועדה שלא לאמץ חזקה לטובת סיקור אלקטרוני של הליכי-בג"ץ כאמור בהצעת-החוק המתוקנת. תחת זאת, ממליצה הוועדה להותיר בידי בית-המשפט הגבוה לצדק שיקול-דעת רחב ולקבוע בכללי הניסוי הנחייה לפיה בית-המשפט יתייחס בחיוב לבקשות לסיקור אלקטרוני של הליכים המתקיימים בפניו כאשר הדבר משרת את האינטרס הציבורי ועשוי לתרום לידיעת הציבור אודות עבודתו של בית-המשפט, כמפורט בפיסקה 114 לעיל.

116. שאלה נוספת שיש לתת עליה את הדעת במסגרת קביעת כללי הניסוי היא, האם ראוי להתנות מתן היתרים לסיקור אלקטרוני של הליכי-בג"ץ, בהסכמתם של הצדדים המתדיינים לכך. הוועדה סבורה כי יש להשיב על שאלה זו בשלילה. אמנם, המלצת הוועדה היא כי בטרם תתקבל הכרעה בבקשה לסיקור אלקטרוני יבקש בית-המשפט הגבוה לצדק את תגובתם בכתב של הצדדים המתדיינים, וישקול אותה במסגרת מכלול שיקוליו. עם זאת, יש להשאיר את ההכרעה הסופית בבקשה לשיקול-דעתו של בית-המשפט, בלא להתנות את מתן ההיתר בהסכמתם של בעלי-הדין לכך. הטעם לעמדה זו כפול: ראשית, מרבית ההליכים המתקיימים בפני בית-המשפט הגבוה לצדק נושאים אופי ציבורי, שכן עניינם בטענות חוקתיות ומנהליות נגד רשויות שלטון. בהתחשב באופי הציבורי של הליכי-הבג"ץ, אין זה מוצדק להתנות את הסיקור האלקטרוני של הליכים אלה בקיום הסכמה לכך מצד בעלי-הדין. אמנם ישנן עתירות המוגשות לבית-המשפט הגבוה לצדק אשר ההיבט הפרטי בהן דומיננטי יותר מההיבט הציבורי (כך למשל בעתירות העוסקות בענייני משפחה). לפיכך המליצה הוועדה כי בית-המשפט הגבוה לצדק יאסור על סיקור אלקטרוני של הליכים המתקיימים בפניו או יתנה זאת בתנאים על-פי שיקול-דעתו, אם הוא סבור כי הסיקור האלקטרוני יפגע שלא כדין בכבודם ובפרטיותם של העותרים. זאת ועוד; התנגדות הצדדים המתדיינים לשידור ההליך ברבים תהווה שיקול שבית-המשפט יתחשב בו במסגרת הכרעתו בעניין. עם זאת, אין מדובר בשיקול בלעדי או מכריע, ועמדת הצדדים המתדיינים תיבחן בהתאם לנסיבותיו של כל מקרה לגופו. הטעם הנוסף לעמדה לפיה אין להתנות סיקור אלקטרוני של הליכי-בג"ץ בהסכמת הצדדים המתדיינים לכך, הוא כי קביעת תנאי כאמור עלולה להקשות על אמצעי התקשורת לקבל היתרים לסיקור אלקטרוני של הליכים אלה; מאחר והיקפו של הניסוי מוגבל מלכתחילה, עלול הדבר להוביל לכישלונו (ראו בעניין זה תוצאות הניסוי שנערך בסקוטלנד, בפיסקה 66 לעיל). לפיכך ראוי כי בית-המשפט הגבוה לצדק ישקול את עמדת הצדדים המתדיינים בדונו בבקשה לסיקור אלקטרוני של הליך המתקיים בפניו, אולם יכריע בבקשה על-פי

שיקול־דעתו ובהתאם לנסיבותיו של כל מקרה. יחד עם זאת ממליצה הוועדה כי בית־ המשפט יודיע מראש לצדדים המתדיינים על החלטתו בבקשה לסיקור אלקטרוני, במיוחד כאשר הוחלט ליתן היתר כמבוקש.

ניתן לטעון כי עתירות המוגשות לבג"ץ נובעות לא פעם מהרצון למקד את תשומת־לב הציבור לעניין מסוים; לעיתים, המניע להגשת עתירות לבג"ץ הינו רדיפת פרסום. ערים אנו לכך שהכנסת מצלמות לדיונים בבית־המשפט הגבוה לצדק עלולה לעודד הגשת עתירות מסוג זה. אולם כפי שהובהר לעיל, נתון זה יובא בגדר מכלול השיקולים הרלוונטיים להכרעה בשאלת היקף ההיתרים לסיקור אלקטרוני.

117. סיכומם של דברים; המלצת הוועדה היא לקבוע הנחייה במסגרת הניסוי לפיה בית־המשפט הגבוה לצדק יתייחס בחיוב לבקשות לסיקור אלקטרוני של הליכי־בג"ץ, כאשר הסיקור האלקטרוני משרת את האינטרס הציבורי ועשוי לתרום לדיעת הציבור אודות עבודתו של בית־המשפט. באופן זה תורחב האפשרות לסיקור אלקטרוני של הליכי־בג"ץ ביחס למצב כיום. בד בבד ייוותר בידיו של בית־המשפט הגבוה לצדק שיקול־דעת שלא להתיר סיקור אלקטרוני של הליכים המתקיימים בפניו או להתיר סיקור אלקטרוני מוגבל, בהתאם לאמות המידה שפורטו לעיל (פיסקה 114).

ג) מגבלות על אופן הסיקור האלקטרוני של הליכי־משפט במסגרת הניסוי.

118. מהם הסייגים שראוי לקבוע בנוגע לאופן הסיקור האלקטרוני של הליכים המתקיימים בפני בית־המשפט הגבוה לצדק במקרים בהם יינתן היתר לכך?

המלצת הוועדה היא לאסור על צילום או הקלטה שיאפשרו חשיפת תוכן של שיחות היועצות בין עורכי־דין לבין עצמם, בין עורכי־דין ללקוחותיהם ובין השופטים לבין עצמם באולם בית־המשפט. כן יש לקבוע איסור על צילום כתבי־יד, מסמכים ומוצגים המונחים על שולחנות עורכי־הדין או השופטים, באופן שניתן יהיה לזהות את תוכנם. זאת ועוד; יש לקבוע איסור על צילומי־תקריב של הנוכחים באולם בית־המשפט. איסורים כאמור נקבעו במסגרת ניסויים שנערכו במדינות אחרות לפתיחת בתי־משפט לתקשורת אלקטרונית וראוי לאמצם גם אצלנו.

אשר למועד השידור של הדיונים באולם בית־המשפט – מתעוררת שאלה האם יש לאפשר שידור חי, או שמא ראוי לקבוע כי השידור יבוצע בהשהייה (delay), כדי ליתן לבית־המשפט אפשרות למונעו במקרים מתאימים. למען הזהירות, ממליצה

הוועדה לקבוע כי ככלל, השידורים מאולם בית־המשפט יבוצעו בהשהייה של מספר דקות, למעט מקרים חריגים בהם בית־המשפט יתיר במפורש שידור חי של ההליך המתקיים בפניו. אורכה של ההשהייה ייקבע על־ידי ועדת ההיגוי.

שאלה נוספת שיש לתת עליה את הדעת היא, האם להגביל את אפשרויות העריכה של הצילומים וההקלטות מאולם בית־המשפט. לגישת הוועדה, ההסדר האופטימלי הוא כי הדיונים המתקיימים בפני בית־המשפט הגבוה לצדק אשר בית־המשפט יתיר את סיקורם האלקטרוני, ישודרו לציבור באופן מלא ורציף, ללא פעולות של קטיעה ועריכה. זאת על־מנת לאפשר לציבור להתרשם באופן עצמאי ומלא מהתנהלות ההליכים וכדי לתרום לידיעותיו של הציבור על מלאכתו של בית־המשפט הגבוה לצדק ועל ערכי שלטון החוק הנדונים בפניו. בין כך ובין אחרת, צפוי כי הערוצים המסחריים לא ישדרו את הליכי־המשפט במלואם, אלא יסתפקו בשידור של קטעים קצרים וערוכים מהדיונים בפני בית־המשפט. על רקע זה מתעוררת שאלה האם ראוי לחייב במינימום דקות של שידור רציף מאולם בית־המשפט, במהלכן לא יבוצעו פעולות של קטיעה ועריכה ולא יישמעו דברי הסבר ופרשנות ברקע. הניסיון בניו־זילנד מלמד כי הכלל שחייב את ערוצי הטלוויזיה לשדר שתי דקות רצופות מהדיון בבית־המשפט בלא פעולות עריכה ובלא דברי הסבר ופרשנות (ראו פסקה 56 לעיל), צמצם את מספר ההליכים ששודרו בערוצי הטלוויזיה המסחריים. בהתחשב בכך, ומאחר והניסוי עליו ממליצה ועדה זו מצומצם בהיקפו, עמדתנו היא כי אין להגביל את אפשרויות העריכה של הצילומים וההקלטות של הליכי־המשפט.

יחד עם זאת ממליצה הוועדה לקבוע כי השידורים מאולם בית־המשפט והשימוש שייעשה בחומר המצולם והמוקלט, יוגבלו לצרכים חדשותיים, תיעודיים או חינוכיים, אלא אם בית־המשפט יקבע במפורש אחרת. הטעם לכך הוא כי הרחבת האפשרות לסיקור אלקטרוני של הליכי־בג"ץ במתכונת ניסיונית ומוגבלת, לא נועדה לבדר את הציבור, אלא נועדה לבחון את החששות הכרוכים בסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט לעומת היתרונות שעשויים לצמוח מכך. בין היתר נועד הניסוי לבחון האם הסיקור האלקטרוני של הליכי־משפט יתרום לידיעותיו של הציבור על מלאכתו של בית־המשפט ויקרב את הציבור לערכי המשפט, או שמא שידור ההליכים ייצור "קרקס תקשורתי" שיפגע במעמדו של בית־המשפט ובאמון הציבור בו. בהתחשב בחשש האמור, סבורה הוועדה כי מן הראוי להגביל את השימוש שייעשה בחומר

שיוקלט ויצולם באולם בית־משפט לצרכים חדשתיים, תיעודיים וחינוכיים, ולאסור על שימוש בו לצרכים אחרים, כגון: בידור או פרסומת.

119. חלק מהמדינות אליהן התייחסנו בחלק ההשוואתי של הדין־וחשבון, קבעו בכללי הניסוי שנערך בתחומן, כי על הסיקור האלקטרוני של הליכי־המשפט להיעשות באופן הוגן, נכון ומדויק ככל הניתן. הוועדה ממליצה לקבוע הוראה דומה במסגרת הכללים שיסדירו את עריכת הניסוי בישראל.

בהקשר זה רואה הוועדה להעיר כי לכלי התקשורת תפקיד חברתי מרכזי של איסוף, פרסום והפצת מידע לציבור הרחב. בין היתר משמשים כלי התקשורת כזרועו הארוכה של הציבור, לשם העברת דיווחים על הליכים המתקיימים בפני בית־המשפט. התפקיד החברתי האמור מטיל על כלי־התקשורת חובה לנהוג באופן אחראי והוגן בעת מסירת מידע לציבור. לפיכך, בצד האפשרות שתפתח בפני כלי התקשורת לפרסם צילומים ולשדר הליכים שיתקיימו בפני בית־המשפט הגבוה לצדק, תהיה מוטלת עליהם חובה לעשות שימוש ראוי בכוח שיופקד בידיהם. סיקור אלקטרוני שלא ישקף באופן נכון והוגן את הנאמר בדיונים בפני בית־המשפט, לא יגשים את עקרון פומביות הדיון ולא יהווה תחליף הולם לנוכחות הציבור באולם הדיונים; הוא לא ישפר את איכותו של הסיקור התקשורתי על הליכי־המשפט, אלא יוביל למסירת מידע חלקי ומסולף לציבור, תוך ניצול לרעה של הבמה התקשורתית; הוא גם לא יתרום לידיעותיו של הציבור על בית־משפט ועל ערכי המשפט, אלא עלול להטעות ולפגוע באמון הציבור בבתי־המשפט. כדי להימנע מכך, על אמצעי התקשורת לסקר באופן הוגן, נכון ומדויק ככל הניתן את הליכי־המשפט לגביהם יינתן היתר לצילום, להקלטה ולשידור ברבים; כל זאת, בכפוף לאילוצים טכניים ולאילוצי עריכה שבראייה פרגמטית לא ניתן להתעלם מהם.

ד) מי יהיה הגורם שיצלם ויקליט את הליכי־המשפט במסגרת הניסוי לצורך שידורם לציבור?

120. שאלת זהותו של הגורם שיצלם ויקליט את הליכי־המשפט כאשר יינתן היתר של בית־המשפט לכך, אינה פשוטה למענה. בעניין זה קיימות מספר אפשרויות שעל ועדת ההיגוי יהיה לבחון אותן ולהכריע ביניהן:

אפשרות אחת היא כי בית־המשפט העליון בשבתו כבית־משפט גבוה לצדק, יבצע מטעמו את הצילום וההקלטה של הליכי־משפט המתקיימים בפניו, לצרכי

תיעוד (זהו ההסדר הנוהג בבית־המשפט העליון של ארצות־הברית ובבית־המשפט הגבוה של אוסטרליה); לאחר מכן יועבר החומר המוקלט והמצולם לכלי־התקשורת שקיבלו היתר לשידורם של הליכי־המשפט. היתרון בהסדר זה הוא כי לבית־המשפט תהא שליטה מלאה על אופן הצילום וההקלטה של הדיונים המתקיימים בפניו. עם זאת, דומה כי יישום ההסדר המוצע עשוי להיתקל בקשיים טכניים ותקציביים.

אפשרות שנייה היא לערוך מכרז לבחירת זכיון פרטי-מסחרי שיצלם ויקליט את הדיונים המתנהלים בפני בית־המשפט הגבוה לצדק כאשר יינתן היתר לשידורם ברבים. הזכיון יעביר את החומר המוקלט והמצולם לכלי התקשורת האחרים, על־פי הסדר שיש לקבוע את תנאיו.

אפשרות שלישית היא כי הליכי־המשפט שיינתן היתר לסיקורם האלקטרוני, יצלמו, יוקלטו וישודרו על־ידי ערוץ ציבורי שלא למטרות רווח. הערוץ הציבורי יעביר את החומר המוקלט והמצולם לערוצי תקשורת אחרים שיהיו כפופים לכללי הניסוי לצורך פרסום ושידור של החומר ברבים. הסדר דומה נוהג כיום בבית־המשפט העליון של קנדה (ראו לעיל, פסקה 46). היתרון של הסדר זה נעוץ בכך שהוא יאפשר שידור רציף ומלא מאולם בית־המשפט, לצד שידור מסחרי של קטעים קצרים מהליכי־המשפט שיינתן לגביהם היתר לסיקור אלקטרוני. כפי שצויין לעיל, שידור רציף ומלא של הליכי־בג"ץ במקרים בהם יינתן היתר לשידורם ברבים, עשוי לספק לציבור הזדמנות טובה להתרשם באופן עצמאי ממלאכתו של בית־המשפט הגבוה לצדק, ולקרב את הציבור לערכי שלטון החוק. על ועדת ההיגוי לבחון האם תהיה היענות להפעלתו של הסדר כאמור.

האפשרות הרביעית היא לא לקבוע מראש גורם קבוע שיצלם ויקליט את הליכי־המשפט במסגרת הניסוי. תחת זאת, יוכל כל ערוץ תקשורת לפנות לבית־המשפט הגבוה לצדק בבקשה לסיקור אלקטרוני של הליך המתקיים בפניו. במצב בו מספר ערוצי תקשורת יגישו בקשות לסיקור אלקטרוני של הליך שיפוטי קונקרטי, יהיה צורך בהסדר שיאפשר לערוץ תקשורת אחד לצלם ולהקליט את ההליך המתקיים בפני בית־המשפט, והוא שיעביר את החומר ליתר הערוצים המעוניינים בכך; זאת כדי לצמצם את כמות הציוד האלקטרוני שיוכנס לאולם בית־המשפט וכדי למנוע הפרעה פיזית להתנהלות הדיונים. בעניין זה קיימות שתי אפשרויות: אפשרות אחת היא כי בית־המשפט ידון בבקשה שתוגש הראשונה בזמן, אך יחייב את ערוץ התקשורת שהגיש בקשה זו להתקשר בהסדר־שיתוף (pooling-arrangement) עם שאר ערוצי התקשורת

המעוניינים בשידור ההליך, כתנאי לקבלת היתר לכך. לחלופין, ניתן לקבוע כי במצב בו מספר ערוצי תקשורת יגישו בקשות לסיקור אלקטרוני של הליך שיפוטי קונקרטי, לא ידון בית-המשפט באף אחת מהן עד שערוצי-התקשורת יציגו בפני בית-המשפט הסדר-שיתוף הקובע מי מביניהם יצלם ויקליט את ההליך, ולאחר מכן יעביר את החומר ליתר הערוצים המעוניינים בכך. בין כך ובין אחרת, ההתקשרות בהסדר-שיתוף וקביעת פרטיו יהיו באחריותם של ערוצי התקשורת ולא של בית-המשפט. כל ערוצי התקשורת שיתקשרו בהסדר-השיתוף יהיו כפופים לכללי הניסוי במידה וינתן היתר לסיקור אלקטרוני כמבוקש. יצויין כי האפשרות הרביעית מהווה את ההסדר הנפוץ ביותר בקרב מדינות שפתחו את בתי-המשפט בתחומן לתקשורת אלקטרונית בהיקף כזה או אחר.

הבחירה בין האפשרויות השונות כרוכה בשיקולים טכניים, תקציביים ומשפטיים, ומחייבת איסוף נתונים וידע מקצועי שאין ברשותנו. ועדת ההיגוי תבחן היבטים אלה ותכריע בין האפשרויות שהוצגו. בכל מקרה, ממליצה הוועדה הנוכחית לקבוע הוראה שתחייב להעביר לבית-המשפט עותק מהצילומים, מההקלטות ומהשידורים של הליכי-המשפט לאחר פרסומם ברבים – יהא הגורם המצלם, המקליט והמשדר אשר יהא; זאת, כדי להקל על מלאכת הניתוח של תוצאות הניסוי.

ה) היבטים טכניים בנוגע לציוד האלקטרוני ולהפעלתו.

121. בעניין זה מתעוררות מספר סוגיות שיהיה על ועדת ההיגוי לתת דעתה לגביהן:

ראשית, יש לדון בשאלה האם בית-המשפט העליון יתקין מטעמו ציוד-תאורה, מצלמות ומכשירי-הקלטה באולם בית-המשפט, או שמא הגורם שיקבל היתר לסיקור אלקטרוני של הליכי-משפט, הוא שיביא את הציוד האלקטרוני לאולם הדיונים. על ועדת ההיגוי לבחון את היבטים הטכניים והתקציביים הכרוכים בשאלה זו ולהכריע בה. יצויין כי ההליכים המתקיימים בפני בית-המשפט העליון של קנדה משודרים לציבור על-ידי ערוץ ה-CPAC באמצעות ציוד אלקטרוני המותקן באולמות הדיונים של בית-המשפט דרך קבע. הסדר זה מאפשר לבית-המשפט הקנדי שליטה מוחלטת על הציוד האלקטרוני המשמש לסיקור ההליכים המתנהלים בפניו (ראו לעיל, פסקה 46). על ועדת ההיגוי לבחון האם יש מקום לאמץ הסדר דומה בישראל.

שאלה נוספת שיהיה על ועדת ההיגוי לדון בה, נוגעת למיקום של הציוד האלקטרוני ושל הצוות שיפעיל אותו, במקרים בהם יינתן היתר לסיקור אלקטרוני

של הליכים המתקיימים בפני בית־המשפט הגבוה לצדק. יצויין כי מעל אולם הדיונים הגדול של בית־המשפט העליון, אולם ג', נבנה אולפן תקשורת המאפשר שידורי רדיו וטלוויזיה וכן צילום של הדיונים המתנהלים באולם בית־המשפט דרך חלון זכוכית שקוף. אם הציוד האלקטרוני יהיה ממוקם באולפן התקשורת האמור, עשוי הדבר למנוע הפרעה פיזית להתנהלות הדיונים. יחד עם זאת, השימוש באולפן התקשורת יצריך שינוי של ההסדרים הטכניים הפנימיים הנוהגים בבית־המשפט העליון כיום. בין היתר יהיה על ועדת ההיגוי לשקול האם להתיר כניסה של מצלמה לתוך אולם בית־המשפט באופן שיאפשר זווית צילום מגוונת יותר. אם אמנם יוחלט על כניסת מצלמה כאמור, יהיה צורך בקביעת סייגים ומגבלות שיבטיחו כי נוכחות המצלמה באולם בית־המשפט לא תפריע לניהול הדיון.

סוגייה נוספת שעל ועדת ההיגוי להכריע בה, נוגעת לסוג הציוד האלקטרוני וכן למספר מצלמות הטלוויזיה, מצלמות־הדום (still) ומכשירי ההקלטה שמוותר יהיה להפעיל לצורך סיקור אלקטרוני של הליכי־משפט במסגרת הניסוי. יצויין כי חלק מהמדינות צרפו לכללי הניסוי שנערך בתחומן, רשימה מדויקת של סוגי המצלמות המותרות להפעלה במסגרת הניסוי. על ועדת ההיגוי להתייחס לשאלות אלה במסגרת קביעת הכללים שיסדירו את עריכת הניסוי בישראל.

1) סדרי־דין

122. במסגרת כללי הניסוי, יהיה על ועדת ההיגוי לקבוע את סדרי־הדין לפיהם ידון בית־המשפט בבקשות לסיקור אלקטרוני של הליכי־בג"ץ. בין היתר יהיה על ועדת ההיגוי להתייחס לשאלות הבאות: כמה זמן לפני תחילת הדיון תוגש לבית־המשפט הגבוה לצדק בקשה לסיקור אלקטרוני של הליך המתקיים בפניו? האם ההכרעה בבקשה תינתן על־ידי יושב־ראש ההרכב או על־ידי כל חברי ההרכב? האם בטרם ההכרעה בבקשה לסיקור אלקטרוני יהא על בית־המשפט לקיים דיון בעל־פה בבקשה, אם לאו?

המלצת הוועדה היא לקבוע כי בקשה לסיקור אלקטרוני של הליך המתקיים בפני בית־המשפט הגבוה לצדק תוגש לבית־המשפט זמן סביר טרם תחילת הדיון על־מנת לאפשר קבלת תגובה בכתב של הצדדים המתדיינים לבקשה. כמו־כן יהיה צורך לקבוע פרוצדורה מיוחדת לדיונים שמועדם ייקבע בדחיפות. עוד ממליצה הוועדה לקבוע כי ההחלטה בבקשה תינתן על־ידי יושב־ראש ההרכב, בלא חובה לקיים דיון בעל־פה,

במיוחד כאשר הצדדים המתדיינים אינם מתנגדים לבקשה. מכל מקום, רצוי לקבוע כי מועד שנקבע לדיון בפני בית-המשפט לא ישונה לצורך סיקורו האלקטרוני. עוד מומלץ לקבוע כי הצדדים המתדיינים רשאים לבקש את הפסקת הסיקור האלקטרוני בכל עת, אם הם סבורים כי יש בכך כדי לפגוע בניהול התקין של ההליך בפני בית-המשפט, בזכות להליך הוגן, בטוהר ההליך השיפוטי או בזכותם לפרטיות ולכבוד. בית-המשפט יכריע בבקשה על-פי שיקול-דעתו, בהתאם לאמות-המידה שפורטו בפיסקה 114 לעיל.

ז) סנקציות בגין הפרת כללי הניסוי

123. מן האמור עד כה עולה כי במסגרת הכללים שיסדירו את עריכת הניסוי, ייקבעו סייגים שונים שתכליתם להבטיח מפני פגיעה בתקינות ההליך השיפוטי ובטוהרו, בזכות להליך הוגן, בזכויות הצדדים המתדיינים ובמעמדו של בית-המשפט. מה תהא הסנקציה בגין הפרתם של סייגים אלה? המענה לכך הוא כפול: ראשית, כפי שצויין לעיל, לבית-המשפט תהא סמכות להורות על הפסקת הסיקור האלקטרוני בכל שלב של הדיון. לפיכך, במקרים מתאימים, עשויה הפרה של כללי הניסוי להוביל לביטול ההיתר שניתן ולאיסור על המשך הסיקור האלקטרוני של ההליך השיפוטי. שנית, מאחר וההיתרים שיינתנו לסיקור אלקטרוני של הליכי-משפט יהיו מותנים בחובה לציית לכללי הניסוי, הרי הפרת הכללים תעלה כדי הפרת צו שיפוטי, על כל המשתמע מכך.

7) ניתוח והערכה של תוצאות הניסוי

124. כפי שפורט לעיל, המלצת הוועדה בדבר עריכת ניסוי במתכונת זמנית ומוגבלת נובעת מהצורך לבחון הלכה למעשה את החששות הכרוכים בסיקור אלקטרוני של הליכי-משפט, אל מול היתרונות שעשויים לצמוח מכך; כל זאת על רקע שיטת המשפט ומציאות החיים בישראל.

אם אמנם תתקבל עמדת הוועדה וייערך ניסוי על-פי המלצותיה, יש לתת את הדעת לסוגיות הכרוכות בהערכת תוצאותיו של הניסוי ובהסקת מסקנות ממנו. ראשית, יהיה על ועדת ההיגוי להכריע בשאלה מי יהיה הגורם שיבחן את תוצאות הניסוי: האם צוות-עבודה של הנהלת בתי-המשפט ושל משרד המשפטים, או שמא גוף-מחקר חיצוני?

שנית, יהיה על ועדת ההיגוי לדון בשאלת המימון של צוות המחקר ושל אמצעי המחקר שישמשו לצורך בחינת תוצאות הניסוי. יש להתאים את המסגרת התקציבית של הניסוי להיקף ההליכים שצפוי כי ישודרו במהלכו.

שלישית, יש להכריע בשאלה מה יהיו אמצעי המחקר שיסייעו לבחינת תוצאותיו של הניסוי. כפי שפורט בחלק השוואתי של הדין-וחשבון, מדינות אחרות עשו שימוש בשאלונים שהופצו בקרב המשתתפים בהליכי-משפט ששודרו לציבור כדי לברר כיצד הם מעריכים את השפעת הסיקור האלקטרוני על ניהול ההליכים, על הזכות להליך הוגן ועל התועלת הציבורית שהופקה מכך. כן נערכו ראיונות אישיים עם שופטים ועורכי-דין, כדי לברר את עמדתם בנוגע לשאלות האמורות. בנוסף, נערכו סקרי דעת-קהל שנועדו לבחון את התרשמותו של הציבור מאופן התנהלות ההליכים ששודרו ברבים, מהתועלת הציבורית שהופקה מכך, ומנכונותו של הציבור ליטול חלק בהליכים שבית-המשפט התיר לשדרם. בחלק מהמדינות נערך מחקר איכותי לגבי תוכן השידורים מאולם בית-המשפט, וכן מחקר כמותי-סטטיסטי לגבי מספר הבקשות שהוגשו במהלך הניסוי לסיקור אלקטרוני של הליכי-משפט, מספר ההיתרים שניתנו לכך, אורכם של הקטעים ששודרו לציבור מאולם בית-המשפט ועוד. הצוות שיחקר את תוצאות הניסוי בישראל ימליץ על אמצעי המחקר שראוי לעשות בהם שימוש, בין היתר, בהתחשב באפשרויות התקציביות הקיימות, ויבקש את אישורה של ועדת ההיגוי לכך. אם יוחלט לבחון את תוצאות הניסוי באמצעות שאלונים או סקרים כאמור, יוכל צוות המחקר להיעזר בנוסח השאלונים והסקרים ששימשו במסגרת הניסויים שנערכו בבית-המשפט הפדרליים בארצות-הברית ובקנדה, וכן בניו-יורק, בקליפורניה ובניו-זילנד. ועדת ההיגוי תלווה את עבודתו של צוות המחקר ותפקח עליה.

125. עם תום תקופת הניסוי ובהתבסס על ניתוח תוצאותיו, תוכל ועדה זו או גוף אחר שימונה לצורך העניין, להמליץ ביחס לשאלות הבאות: ראשית, האם היתרונות הטמונים בסיקור אלקטרוני של הליכי-בג"ץ עולים על החששות הכרוכים בכך באופן המצדיק סיקור אלקטרוני של הליכי-בג"ץ במסגרת הסדר של קבע, בכפוף למגבלות ולסייגים עליהם המליצה הוועדה? או שמא התועלת הציבורית הטמונה בסיקור אלקטרוני כאמור, פחותה מהנזק שעלול להיגרם עקב כך, באופן שאין לשנות מהמצב הנוהג כיום? שנית, האם ראוי להרחיב את היקף הניסוי ולהחילו על הליכי-משפט נוספים או על שלבים מסויימים בהם. מטעמים שהובאו לעיל, סבורה הוועדה כי יש

לנהוג זהירות רבה בנוגע להרחבת הפתיחה של בתי־המשפט לתקשורת אלקטרונית וכי יש להגביל את היקף הניסוי להליכים המתקיימים בפני בתי־המשפט העליון בשבתו כבית־משפט גבוה לצדק. עם זאת, רואה הוועדה לציין כי אם יוחלט בעתיד על הרחבת היקף הניסוי, יהיה צורך לשנות את הכללים המסדירים את עריכת הניסוי על־מנת ליתן מענה לחששות ולסיכונים שיהיו כרוכים בכך. כך למשל, אם תורחב האפשרות לסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט המתקיימים בפני ערכאות־ערעור, ראוי יהיה להתנות את שידורם ברבים בהסכמת הצדדים המתדיינים לכך.

חלק שישי: תמצית מסקנות הוועדה והמלצותיה

126. בפני הוועדה הובאו ההסדרים הנוהגים במדינות אחרות, הניסויים והמחקרים שנערכו בסוגייה של סיקור אלקטרוני של הליכי־משפט בעולם, והטיעונים המקובלים לתמיכה בצעד של פתיחת בתי־המשפט לתקשורת אלקטרונית אל מול החששות מפני צעד כאמור. בהתחשב בכל אלה, באה הוועדה למסקנות הבאות:

(א) עמדת הוועדה היא כי יש ליתן משקל נכבד לחששות מפני סיקור אלקטרוני של הליכי־משפט בבואנו לקבוע את המתכונת ואת ההיקף של פתיחת בתי־המשפט בישראל לתקשורת אלקטרונית. בהתחשב בכל אלה, מסקנת הוועדה היא כי יש לנהוג במתינות ובזהירות בנוגע להרחבת היקף הסיקור האלקטרוני של הליכי־משפט בישראל ואין הצדקה להנהיג תיקוני חקיקה בעניין זה.

(ב) הוועדה מציעה לאמץ הסדר ניסיוני זהיר ומוגבל בזמן שיבחן הלכה למעשה את שאלת ההרחבה של סיקור אלקטרוני בבתי־המשפט בישראל. בהתחשב בסיכונים הטמונים בסיקור אלקטרוני של הליכי־משפט עליהם עמדנו בהרחבה בגוף הדין־וחשבון, ונוכח החולשות האפשריות הטמונות בעריכת ניסוי, סבורה הוועדה כי על הניסוי להיערך בזהירות רבה, במתכונת זמנית ומצומצמת, ובכפוף למגבלות ולסייגים עליהם עמדנו בגוף הדברים.

(ג) יש לצמצם את היקף הניסוי להליכים המתקיימים בפני בית־המשפט הגבוה לצדק בלבד. על־פי המלצת הוועדה, במסגרת הניסוי יתייחס בית־המשפט הגבוה לצדק בחיוב לבקשות לסיקור אלקטרוני של הליכים המתקיימים בפניו, כאשר מתן היתר לסיקור אלקטרוני משרת את האינטרס הציבורי ועשוי לתרום לידיעת הציבור

אודות עבודתו של בית-המשפט. כך למשל, בעתירות העוסקות בנושאים חוקתיים, בעתירות הדנות בסוגיות חברתיות או כלכליות המצויות על סדר היום הציבורי או בעתירות המעוררות עניין ציבורי אחר. באופן זה תורחב האפשרות לסיקור אלקטרוני של הליכי-בג"ץ ביחס למצב כיום.

יש להשאיר בידיו של בית-המשפט הגבוה לצדק שיקול-דעת לאסור על סיקור אלקטרוני של הליכים המתקיימים בפניו; להורות על הפסקת הסיקור האלקטרוני של ההליך או חלק ממנו; וכן להתנות את הסיקור האלקטרוני בתנאים שימצא לנכון. כל זאת כדי להבטיח כי הסיקור האלקטרוני של הליכי-בג"ץ לא יפגע שלא כדין בזכות ההליך הוגן, בטוהר ההליך השיפוטי, בזכות המתדיינים לכבוד ולפרטיות ובמעמדו של בית-המשפט בעיני הציבור.

(ד) אשר ליתר הליכי-המשפט המתקיימים בפני בית-המשפט העליון ובפני הערכאות האחרות בישראל, המלצת הוועדה היא להותיר את המצב הקיים ללא שינוי. לפיכך תוסיף לחול חזקה דה-פקטו נגד מתן היתרים לסיקור אלקטרוני של הליכי-משפט שאינם הליכי-בג"ץ. בעניין זה, סבורה הוועדה כי על בתי-המשפט לנהוג בזהירות רבה, ולהתיר סיקור אלקטרוני של הליכי-משפט שאינם הליכי-בג"ץ, רק במקרים חריגים ויוצאי דופן המעוררים עניין ציבורי-כללי מיוחד. לגישת הוועדה, יש להיזהר מפתחה נוספת של הליכי-משפט בישראל לתקשורת אלקטרונית.

המלצת הוועדה היא כי בכל מקרה אין להתיר כניסת תקשורת אלקטרונית לאולמות המשפט בהליכים דיוניים בהם נשמעים עדים. עם זאת, יש מקום לשקול במקרים מיוחדים ומתאימים התרת צילום והקלטה של הליכי-משפט לצרכים תיעודיים או לימודיים; ניתן יהיה לשקול שידור למטרות כאמור רק בחלוף זמן ניכר ממתן פסק-דין סופי בהליך כפי שייקבע ובכפוף להסכמת המשתתפים שנטלו בו חלק על-מנת למזער את הפגיעה בפרטיותם.

(ה) הבעיות העקרוניות והמעשיות הכרוכות ביישום ההחלטה לפתוח את בית-המשפט הגבוה לצדק לתקשורת האלקטרונית הן רבות, גם כאשר מדובר בהיקף ניסיוני ומוגבל. אין בהסמכתה ובכישוריה של הוועדה הנוכחית כדי לאפשר לה להכריע במכלול הסוגיות הטכניות והתקציביות הכרוכות בעריכת הניסוי. לפיכך, קבלת ההמלצה בדבר עריכת ניסוי כאמור, מחייבת הקמת ועדת היגוי מקצועית; ועדת ההיגוי תמונה במשותף על-ידי נשיא בית-המשפט העליון ושר המשפטים.

הוועדה האמורה תדון בהיבטים הטכניים והתקציביים הכרוכים בעריכת הניסוי ותקבע את הכללים והמגבלות שלפיהם יופעל הניסוי. זאת על-פי המלצותיה של הוועדה הנוכחית כפי שפורטו בהרחבה בגוף הדין-וחשבון, תוך התייעצות עם כל הגורמים הרלוונטיים לעניין, לרבות נציגי התקשורת.

(ו) הכללים הנורמטיביים לפיהם ייערך הניסוי יביאו בחשבון את הצורך להגן על טוהר ההליך השיפוטי; על הזכות להליך הוגן; על זכויות הצדדים הנוטלים חלק בהליך השיפוטי ועל כבודם; על מעמדו וכבודו של בית-המשפט וכן על עצמאותו השיפוטית.

(ז) כאמור, עריכת הניסוי המוצע אינה מצריכה את שינוי החקיקה הקיימת. לגישת הוועדה, דרך הפעולה המועדפת היא כי שופטי בית-המשפט העליון יחליטו על פתיחה זהירה של הליכי-הבג"ץ לתקשורת אלקטרונית במסגרת ניסוי זמני במתכונת מוגבלת כמפורט לעיל. זאת על-פי שיקול-הדעת המסור להם על-פי החקיקה הקיימת. עוד מוצע כי הכללים שייקבעו על-ידי ועדת ההיגוי לשם הסדרת תנאי הניסוי, יעוגנו בהנחיות מטעם נשיא בית-המשפט העליון.

(ח) בנוסף להמלצות האמורות, מציעה הוועדה לשקול, אם הדבר אפשרי מבחינה מעשית ותקציבית, צילום והקלטה של ההליכים המתקיימים בפני בית-המשפט העליון לצרכים ארכיוניים והיסטוריים. אם יבוצעו הקלטה וצילום כאמור, יהיה צורך בקביעת כללים לשימוש בחומר ולאופן שמירתו.

דעת־המיעוט של ד"ר פרץ סגל

מה היקפו של עקרון פומביות הדיון בעידן התקשורת האלקטרונית – רדיו, טלוויזיה ואינטרנט? שאלה זו עומדת ביסוד חוות הדעת של חברי הוועדה והמלצותיהם למתכונת הניסוי לסיקור אלקטרוני של דיוני בית־המשפט.

לפי חוות הדעת של חברי הוועדה, הנהגת שידורים סדירים במתכונת ניסיונית מדיוני בית־המשפט, מכלול דיוני הבג"ץ לדוגמה, נושאת עמה חששות רציניים לפגיעה בטוהר הדיון המשפטי ובפרטיות של בעלי הדין. זאת, למרות ההכרה בחשיבות המדיה כאמצעי משמעותי ליישום עקרון פומביות הדיון וזכות הציבור לדעת, ולמרות העובדה שבחינת התוצאות של הנהגת שידורים אלקטרוניים בשיטות משפט ברחבי העולם וכן הניסיון בארץ ממשפט דמיניוק או ועדות חקירה ששודרו בטלוויזיה, לא מובילה למסקנה כי החששות האמורים אכן התממשו. עם זאת המליצו חברי הוועדה על עריכת ניסוי סלקטיבי לבחינת השפעתם של שידורים מדיונים בבג"ץ שנוכח טיבם ומהותם, החששות האמורים פחותים בהם יותר. בהליך הבג"ץ לא נשמעים עדים, הוא מופנה נגד רשויות השלטון ובכך הוא משרת את חובת השקיפות שלהם וחלות שלטון החוק עליהם, עיקרו בעניינים שההיבט הציבורי בהם הוא דומיננטי והפגיעה בפרטיות הצדדים במהלך הדיונים פחותה, הטענות הנדונות בו הן משפטיות בנושאים מנהליים וחוקתיים ואין ערעור על ההליך. כמו כן, לשידורים אלה תרומה חשובה מבחינה חינוכית להרחבת ידיעותיו של הציבור על עבודתו של בית־המשפט ולהגברת המודעות לסוגיות בעלות חשיבות חברתית וציבורית הנדונות בפני בג"ץ שהעניין הציבורי לצפות בהן הוא רב.

על רקע דברים אלה השאלה שאנו מבקשים להעלות היא, האם מידתו של הניסוי תואמת את חשיבותו של עקרון פומביות הדיון בהקשר לאפשרויות של סיקור אלקטרוני של דיוני בית משפט.

מימי קדם ועד היום אין חולק על חשיבותו של עקרון פומביות הדיון לקיומו של משפט צדק. מקומו של המשפט בתקופת המקרא היה בשער העיר, במקום המרכזי ביותר. בתקופות מאוחרות יותר בית הדין הגדול ישב בסמוך למקדש בירושלים – מקום שנאסף בו מידי יום ציבור רב מכל רחבי המדינה. גם באומות אחרות התקיים המשפט לעיני ציבור רחב במקומות המרכזיים ביותר. זאת, ראשית כדי שהביקורת הציבורית על תקינותו של המשפט תתקיים בצורה הרחבה ביותר, שהרי סמכותו וכוחו של השופט אינה אישית אלא מכוחו של הדין, על כן השופט אף נקרא 'אלוהים' לפי פרוש חז"ל לכתוב 'עד האלוהים יבוא דבר שניהם' (שמות כב 8) – קרי, לפני השופט יבוא דבר המשפט על ידי בעלי הדין. עינו של הציבור היא הרסן לכוחו של השופט בשבתו על כס המשפט והערובה לכך שהוא יפעל על פי המתחייב מן הדין תוך הפעלת שיקול דעת זהיר, ושלא ישתמש בסמכות שנמסרה לו מעבר לגדר המתחייב; בלשון רבותינו: שיהא מורא שמים (=הדין) כמורא (=מראיית) בשר ודם (ראו: ברכות כח 2). שנית, כדי שציבור גדול ככל האפשר יהיה זמין ונוכח במשפט למען יראה וישמע את עשיית הצדק. כוחו של המשפט אינו רק הטקסט המופשט של החוק ופסק הדין הכתוב, אלא המעשה השיפוטי שמהלך מפה לאוזן.

גם בעידן המודרני אין חולק על החשיבות שביישומו של עקרון פומביות הדיון ועל הרציונאליים שביסודו, ועל כך שהמדיה ממלאת תפקיד לגיטימי ואף הכרחי:

"It is sobering to acknowledge the extent to which the courts and the country depend on the press for the public understanding that is necessary for the health and, ultimately, the legitimacy of any institution in a democratic society".

(Greenhouse "Telling the Courts Story: Justice and Journalism at the Supreme Court" 105 *Yale L. J.* (1996) 1537).

(מתוך הדו"ח לעניין הצעות לתיקון סעיף 121 לחוק המשפחה האוסטרלי, מאפריל 1997 שנכתב על-ידי The Honorable I.W.P. McCall AO בעמ' 47-49; כן ראו, בין

היתר, פסקאות 9-11 לדו"ח הוועדה ורע"א 3614/97 דן אבי יצחק עו"ד נ' חברת החדשות הישראלית, פ"ד נג(1) 26, 49-50).

מטבע הדברים, בזמנים עברו פומביות הדיון התבססה על נוכחות בלתי אמצעית של הציבור הרחב במשפט. זוהי פומביות הדיון הישירה אשר מתקיימת גם כיום באולמות בתי-המשפט בנוכחותו של ציבור מצומצם, לרוב מצומצם ביותר. על כן עיקר פומביות הדיון בימינו הוא עקיף, באמצעות מתווכים – עיתונאים ופרשנים – אשר לעתים רבות משקפים את דעתו של הצד שאינו מרוצה מן התוצאה ושיש לו עניין לעורר דעת-קהל, במיוחד כשהעניין סנסציוני, ולאו דווקא את הצד שיש לו דעה חיובית על ההליך. נמצא כי פומביות הדיון הישירה מתקיימת באופן מצומצם, במיוחד על רקע המציאות בה סיקור אלקטרוני רחב מתקיים בכל תחום של החיים הציבוריים לעומת העדרו של סיקור אלקטרוני מדיונים פומביים בבית-המשפט. כפי שנאמר גם בדו"ח האוסטרלי:

"The public, accordingly, has a legitimate interest in knowing what the law is and how the courts are applying it. The public does not resort to official law reports and legal journals to inform itself. Nor, generally, does the public avail itself of the opportunity to sit in the Family Courts to see and hear for itself first hand. Most members of the public do not have the time. Many, even if they did, would have some difficulty in following and understanding a complex case. They rely on the media and, in particular, the press to supply them with this information".

עלינו להיזקק אפוא לשאלה, האם עקרונות היסוד של פומביות הדיון, חופש הביטוי וזכות הציבור לדעת מוגבלים על ידי קירות בית-המשפט ונתונים רק לתמסורת עקיפה; האם לא מתחייב מעקרונות יסוד אלה שיש לפתוח את בתי-המשפט לאמצעי התקשורת האלקטרוניים; האם האיסור לצלם באולם בית-המשפט, לפי סעיף 70(ב) לחוק בתי-המשפט, מטיל מגבלה מידתית על תקינות ההליך השיפוטי; הניתן להשוות בין המגבלה הגורפת הזו על פומביות הדיון (לפירושה של המגבלה ראו פסקה 12 לדו"ח) לבין המגבלות האחרות על פומביות הדיון שבסעיף זה – פרסום עניין שהתנהל בדלתיים סגורות, הליך פלילי

שקטין נאשם או עד, הגנה על בטחונו של אדם או פגיעה חמורה בפרטיות או חשש לפגיעה בחקירה; לבסוף, האם יש דרך מועדפת אחרת להשגת המטרות של פומביות הדיון והבטחת אמון הציבור ברשות השופטת מלבד שקיפתו המלאה של ההליך השיפוטי על כל שלביו וצדדיו לכלל הציבור בתקשורת האלקטרונית? לעניין זה יפים דבריו של Mr. Matthews:

"As newspapers cannot publish all cases, then a selected few is better than none at all ... but in the order of priority I believe that to see the court system working comes first – then comes the localized interest of the community in current events – reader interest. And then comes the interest of the individual appearing in court".
(Newspapers and the Reporting of Cases [1982] 56 AJL 444);
(מובא בדו"ח האוסטרלי האמור בעמ' 94).

לאור זאת נראה כי בראש מדרג האינטרסים הרלבנטיים לצורך ההחלטה העקרונית, אם מן הראוי לאפשר סיקור אלקטרוני של דיוני בית-המשפט, יש להציב בראש את עניינו של הציבור הרחב בעבודה צודקת ותקינה של מערכת בתי-המשפט והבקרה עליה באמצעות התקשורת האלקטרונית. לאחר מכן יבוא עניינו של האינדיבידואל המתדיין בבית-המשפט. מדרג רעיוני זה משקף את ההכרה בכך שעקרון פומביות הדיון וזכות הציבור לדעת גוברים, ככלל, על זכותו של מתדיין לפרטיות. כך, נפסק כי סעיף 3 לחוק יסוד: השפיטה, הקובע את עקרון פומביות הדיון, הוא הוראה מיוחדת, הגוברת על סעיף 7(א) לחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו, הקובע את הזכות הכללית לפרטיות (רע"א 3007/02 יצחק ואח' נ' מוזס ואח', פ"ד נו(6) 592; ע"א 5185/93 היועמ"ש נ' מרום, פ"ד מט(1) 318).

דברים אלה, לכאורה, פוגעים מעבר למידה הנדרשת בזכות היסוד לפרטיות, והחובה להגן עליה בהליכי בית-המשפט המתקיימים בפומבי, כפי שנקבע בתקנות בתי-המשפט ובתי הדין לעבודה (עיון בתיקים), התשס"ג–2003. לפי התקנות, אין לציבור זכות לעיין בפרוטוקול הדיון או במסמכים שנמסרים לבית-המשפט אלא ברשות בית-המשפט, שתינתן על יסוד שיקולים כגון עניינו של המבקש לעיין, עניינם של בעלי הדיון ושל מי שעלול להיפגע כתוצאה מן העיון וסבירות הקצאת המשאבים הנדרשת לשם העיון.

לשאלה זו התייחסתי בשעתו בדו"ח הוועדה לבדיקת הגישה לתיקי בתי-המשפט והעיון בהם (בראשות כב' השופט יהושע גרוס) מיוני 1994, בעמ' 19: "יש להבחין בין עקרון פומביות הדיון ובין זכות העיון. עקרון פומביות הדיון בא להבטיח את תקינותו של ההליך השיפוטי. כדי שהוא יקויים כדת וכדין, הוא צריך להיערך, הלכה למעשה, בגלוי לעיני הציבור. לעומת זאת, זכות העיון היא תנאי הכרחי לביקורת ציבורית לאחר המעשה השיפוטי – בנוסף לערעור – ונגזרת מהזכות לחופש המידע. אין מקום להסיק, לדעתי, מכך שדברים שנמסרו בדיון פומבי ובפני מוסד ציבורי, יש לראותם כדברים שיצאו מרשות הפרט והפכו למידע שהוא נחלת הכלל... מידע שפרט מוסר לבית-המשפט, כבעל דין או כעד, מיועד לכך שבית-המשפט יוכל להכריע את הדיון בענייניו של הפרט עם הזולת או עם הרשות. אין לומר כי כתוצאה מכך שהפרט נזקק או חויב לבוא לבית-המשפט ולמסור בפומבי מידע, שמכאן ולהבא מידע זה צריך להיות גלוי לעיני כל. לא כל שכן מידע שנוגע לפרטיות או לצנעת חייו של אדם שנמסר בדין לצורך המשפט, אינו הופך למידע ציבורי שבטלה לגביו זכות היסוד הקבועה בסעיף 7(א) לחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו".

כפי שניסיתי להבהיר, מעקרון פומביות הדיון לא נובע כי הציבור הוא הבעלים של המידע משום שהוא נמסר בפומבי. מידע זה נמסר לשעה בלבד – לצורך בירור המשפט המסויים, עד שהכרעת הדין תהיה חלוטה. הפרט המתדיין או העד במשפט לא נדרש למסור את המידע לבעלות הציבור בשל עניין ציבורי בגוף המידע. כמו כן המידע לא נמסר לצורך איחזורו בכל עת על ידי הציבור. "זכות היוצרים" על המידע שנמסר בפומבי בבית-המשפט אינה פוקעת, פומביות הדיון נועדה לצורך הבקרה הציבורית על תקינות ההליך השיפוטי והאמון בו, ולא לניכוס המידע שנמסר במשפט לציבור. תקנות העיון קובעות את ההגבלות בפני שימוש חופשי במידע שנמסר בפומבי בבית-המשפט, כדי לאזן בין הצורך להגן על הפרטיות לבין זכות אחרת של הציבור או פרט מסויים לקבל את המידע. בד בבד עם הסדרת הסיקור האלקטרוני של דיוני בית-המשפט יש צורך לקבוע גם את גבולות השימוש במידע המוקלט מדיונים אלה.

אכן, אל מול שיקולים אלה יש לבחון האם ניתן להשוות בין עדשת העין לבין עדשת המצלמה, האין השנייה פוגעת בתקינותו של ההליך השיפוטי וגורמת לכך שהוא יהפוך, במידה כזו או אחרת, ל"הצגה טלוויזיונית". חברי הוועדה סבורים, כאמור, כי חששות אלה מצדיקים מראש לצמצם את הניסוי, ואך להציע כי שופטים בבג"ץ ישקלו בחיוב להתיר את השידור בתיק מסויים כשהדבר יבוקש.

מנגד, יש לשאול, האין עיקרון פומביות הדיון וחופש הביטוי מחייב ניסוי שיהווה בחינה מקיפה של עניין פתיחת בתי־המשפט לתקשורת אלקטרונית, תוך נקיטת אמצעי זהירות מפני פגיעה בתקינות והוגנות ההליך השיפוטי? האין העובדה שלא הוסקו מסקנות שליליות מן הניסיונות הרבים שנעשו במדינות אחרות מחייבת לקיים גם בישראל ניסוי מקיף ולא צמצום מראש של הניסוי (ראו בפרט את העדות החיובית של השופטים מארה"ב שהתנסו בפועל בשידורים האלקטרוניים). יתר על כן, הטעמים שנמנו על ידי חברי הוועדה להצדקת הניסוי המצומצם הם כבדי משקל ויפים בעיקרם גם להליכים נוספים. כך לדעתי, ראוי להחיל את הניסוי גם על דיונים בבית־המשפט המחוזי בשבתו כבית משפט לעניינים מנהליים. הוועדה אמנם עמדה על אפשרות זו, אך שללה אותה על יסוד שלושה טעמים – אפשרות לשמיעת עדים, העדר עניין ציבורי ממשי וחשש מפני טשטוש גבולות הניסוי. אולם לא נראה כי טעמים אלה מצדיקים את צמצום הניסוי. במשפט מנהלי, מצד אחד, החשש לפגיעה בעדים הוא נמוך ומצד שני, קיים עניין ממשי לתת לציבור אפשרות זמינה להתוודע באופן מלא וישיר להליך. הרחבת הגבולות, לדעתי, לא תגרום לטשטוש אלא להיפך, לניסוי מאוזן שניתן יהיה ללמוד ממנו אם יש הליכים שיש מקום לשדרם וכאלה שאין מקום לשדרם, ולא להחליט מראש על הגבולות.

בדומה, נראה כי נכון להרחיב את הניסוי גם להליכי תובענה ייצוגית שמטבעם מגלמים עניין ציבורי רב ולא כרוכים, על פי רוב, בפגיעה בפרטיות. כן מוצע לשקול את האפשרות לביטול ה"חזקה דה־פקטו" נגד סיקור ביחס להליכי־ערעור, כדעת חברי הוועדה. ייתכן, אולי, אף לאפשר לכלול בניסוי גם הליכים פליליים בעבירות מסוימות בערכאה ראשונה כשיש חשיבות ציבורית רבה לשדרם והחשש מפני השפעה על העדים נמוכה, לדוגמה, תאונות דרכים או עבירות סביבתיות (לעניין זה ראו עדותו של הנשיא (בדימוס) שמגר בפני הוועדה). הוא הדין לגבי הליך אזרחי שהצדדים הסכימו שישודר ויש אינטרס ציבורי לשדרו, כגון תביעה בענייני הגנת הצרכן, בפרט תביעה בבית משפט לתביעות קטנות או הליך בבית דין לעבודה שעניינו הסכם קיבוצי או הגנה על זכויות עובד. בסוגי הליכים שכאלה נראה שאין חשש רב לפגיעה בהליך השיפוטי או בזכות לפרטיות, ויש אינטרס ממשי לשדרם כדי שהציבור יכיר וידע את מהות ההליך המשפטי, מאפיניו המקצועיים ובראש ובראשונה ערכי המשפט והצדק.

חשיבות נוספת קיימת בשידורם של הליכים שבסיקורם טמון גם ערך חברתי ותרבותי רב אשר יביא מידע חיוני. אלה הם ההליכים בבתי הדין הדתיים למיניהם

בנושאים כמו ירושות או הקדשות ציבוריים. סיקורם יביא להכרה מעמיקה יותר מצד הציבור הרחב של מערכת בתי הדין, על אופיים של ההליכים הנדונים בהם ועל תרבות המתדיינים בהם.

לסיכום, הרחבה של הניסוי המבוקר על סוגי הליכים בבתי־המשפט השונים תאפשר לימוד מושכל ואפקטיבי שיתבסס על תשתית רחבה ומגוונת של סוגי הליכים, ואפשרות להשוות בין השפעות השידור על סוגי הליכים או בתי משפט שונים, קיום קבוצות ביקורת וכדומה.

חברי הוועדה המליצו כאמור על עריכת ניסוי שבמסגרתו ישודרו הליכי־בג"ץ. בעניין זה, הוצע, מצד אחד לא לקבוע חזקה לטובת הסיקור האלקטרוני לצורך הניסוי, דבר שמשמעותו המעשית הינו הותרת המצב המשפטי הקיים על כנו, ללא כל שינוי; אולם, מצד שני, הומלץ לקיים מתכונת ניסויית של סיקור אלקטרוני בבתי־המשפט. כדי להביא לכך שאכן יתקיים הניסוי המוצע, יש להבטיח כי בתי־המשפט אכן יגלו גישה חיובית לסיקור הניסויי וייענו, על דרך הכלל, לבקשות מסוג זה. כל זאת, תוך הותרת שיקול הדעת לבית־המשפט להתנגד לסיקור, משיקולים הנעוצים בעמדות הצדדים, אופי ההליך וכיוצא באלה שישקלו באופן ספציפי ביחס לכל מקרה. זאת, על־אף שלדעת חברי הוועדה, מנוסח החוק משתמע כי הכלל הוא שאין להתיר צילום של הדיונים וקיימת חזקה דה־פקטו נגד מתן היתרים כאלה (פיסקה 12 לדו"ח). נמצא, אפוא, כי אי הפיכת החזקה מטה את הכף, לכאורה, נגד האפשרות לאישור הבקשה לשידור ההליך המשפטי. האם ניתן במסגרת החוק הקיים לבקש משופטים לפעול לצורך ביצועו של ניסוי אשר מגמתו מנוגדת להוראה שמשמעת מהחוק והחזקה הנוהגת כאמור, ואשר באה להגן על ההליך המשפטי ולמנוע פגיעה בפרטיותם של המתדיינים באמצעי התקשורת?

על כן, לדעתי, מן הראוי לקבוע בחוק חזקה כללית, אם כי גמישה וניתנת לסתירה, לטובת הסיקור, והנהגת פרוצדורה של הגשת בקשות לאיסור הצילום או לצמצומו על ידי מי שמתנגד לכך. קביעה כזו נראה שתביא לביצוע נכון יותר של הניסוי, שהרי בהעדרה ייאלצו המעוניינים בשידור להגיש בקשה נפרדת לסיקור לגבי כל הליך והליך, בדומה למצב המשפטי הקיים שאינו מוביל לבחינה אמיתית של נושא הסיקור האלקטרוני ואף אינו מאפשר יצירת תשתית לבחינת השלכות השידורים האלקטרוניים על ההתדיינויות בבתי־המשפט והציבור.

אכן ההצעה להרחיב את הניסוי לכלל בתי-המשפט ולסוגי הליכים שונים עלולה להביא להגשמה מעשית של כל אותם חסרונות הטמונים בסיקור האלקטרוני שפורטו בדו"ח: פגיעה בפרטיות, השפעה שלילית על ניהול ההליך השיפוטי, הפיכת בית-המשפט למחזה תיאטראלי, פגיעה במעמדו ובאמון הציבור בו, וכיו"ב. אולם ספק בעיניי, אם יש בכל אלה כדי לגבור מראש על היתרונות הברורים והחשובים שבסיקור התקשורתי להגשמת עקרון פומביות הדיון. מכל מקום, המענה לסכנות הללו טמון בקביעת אמות מידה להפעלת שיקול דעת מאוזן מצד בית-המשפט (מידת העניין לציבור, הסכמת הצדדים, הערך החינוכי שבהליך) וכן בהסדרת אמצעי בקרה לשם מיזעור הנזק הפוטנציאלי שנגעוץ בסיקור, שאותם יוכל בית-המשפט להפעיל בכל מקרה על פי נסיבותיו (איסור על שידור ב"זמן אמת", טשטוש פניו של אדם, קטיעת הצילום במהלך המשפט) והגבלת השימוש בהקלטות מחוץ למתכונת השידורים שנקבעה (בחדשות לדוגמה). כן כרוכה הרחבת הניסוי כאמור בהסדרה טכנית של עניינים שונים, וכמובן בעלות תקציבית. כל אלה, הן הסוגיות המהותיות והן הטכניות, ראוי שיידונו לפרטיהן בפני ועדת ההיגוי שעל הקמתה המליצה הוועדה.

באותו הקשר ייאמר: נכון הדבר כי עצם הקמת הוועדה אין משמעותו ההכרחית שינוי המצב המשפטי הקיים, אלא אך בחינתו. יחד עם זאת, דומה כי הרקע להקמת הוועדה נבע מתחושת אי שביעות רצון מהמצב המשפטי השורר שבאה לידי ביטוי בהצעת-החוק הפרטית מטעם חברי-כנסת מסייעות שונות. הצעה זו, כפי שגם מצויין בדו"ח, קובעת כי בית-המשפט בשבתו כבג"ץ יהיה מוסמך לאסור על צילום, פרסום תצלום או הקלטה של הליכי-משפט. כלומר, ההצעה ביקשה, למעשה, להפוך את ברירת המחדל הקיימת בנוגע לצילום הדיונים באופן שזה, ככלל, יהיה מותר, ולצמצם משמעותית את המצבים שבהם יוכל בית-המשפט לאסור את הצילום. במובן זה, הצעת-החוק רואה צורך בשקיפות רבה יותר של ההליך השיפוטי וחיובות ציבורית במתן אפשרות לציבור להכירו מקרוב ולרכוש אמון בעבודת הרשות השופטת. קיום ניסוי מורחב, לפי הצעתי, מבטא את המהלך הטבעי הנהוג היום בכל תחום, אשר גם בא לידי ביטוי בהצעת-החוק, של סיקור אלקטרוני. ניסוי רחב טווח ייתן אפשרות לראות האם הסיקור האלקטרוני מתאים להליך השיפוטי או גולם שקם על יצרו. לעומת זאת, הניסוי המצומצם, אם אכן יתקיים, לא נראה שיוכל לתת מענה לצורך המתבקש שנראה שמגולם בהצעת-החוק.

לאור כל האמור, אני בדעה כי עקרונות של פומביות הדיון, חופש הביטוי וזכות הציבור לדעת מחייבים מתן העדפה לשידורים של דיוני בית-המשפט באמצעי התקשורת.

רק אם יתברר מניסוי שייערך כי קיימת פגיעה ממשית בתקינות ההליך המשפטי, יש לקבוע את איסור השידור בהוראת חוק מפורשת, בשל הפגיעה בעקרון הרם של פומביות הדיון. מכך נגזר כי יש לקיים ניסוי רחב היקף שבמסגרתו יותר, ככלל, סיקור אלקטרוני של הליכים בבתי המשפט בגדרן של הוראות חקיקה זמניות (הוראת שעה) שיסדירו את פרטיו המהותיים והטכניים ושאלת קבילות ההקלטות בתקופת הניסוי.

ברצוני להודות לעו"ד תמי סלע ולעו"ד מיכל כהן שסייעו בידי בלימוד החומר הבינלאומי והיו שותפות עמי לדיוני הוועדה ולגיבוש חוות דעתי, אולם אין הן אחראיות לאמור בה.

חתימות חברי הוועדה

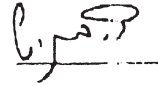
עו"ד שלמה גור

חבר ועדה

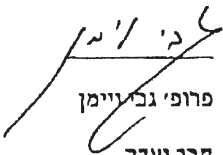
פרופ' כרוך כרנה

חבר ועדה

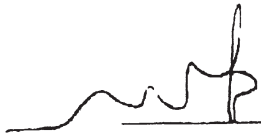
השופטת דורית ביניש

יושבת-ראש הועדה

פרופ' נבי ויימן

חבר ועדה

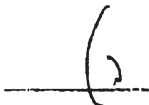
עו"ד דלית דרור

חברת ועדה

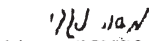
משה הרצ

חבר ועדה

ד"ר פרץ סגל

חבר ועדה

עו"ד משה נגבי

חבר ועדה

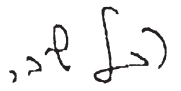
עו"ד שי ניצן

חבר ועדה

עו"ד יוסף חוסיה-כהן

חבר ועדה

עו"ד רחל שיכר

חברת ועדה

השופטת יהודית צור

חברת ועדה

נספחים

נספח 1

כתב המינוי של הוועדה לבחינת הפתיחה של בתי-המשפט בישראל לתקשורת אלקטרונית

שר המשפטים

ירושלים, י"ג כסלו, תשס"א
10 דצמבר, 2000

מס' מכתב: 2000-0002-20061
פנימי:
(בתשובה טא לציון מס' מכתבו)

לכבוד
כבי השופטת דורית בייניש, בית המשפט העליון
עו"ד שלמה גור, מנכ"ל משרד המשפטים
ד"ר פרץ סגל, ראש תחום ייעוץ, משרד המשפטים
עו"ד דלית דרור, ממונה בכירה על ייעוץ וחקיקה, משרד המשפטים
עו"ד שי ניצן, מחלקת ביו"צים, פרקליטות המדינה
פרופי גבי ויימן, ראש החוג לתקשורת, אוניברסיטת חיפה
פרופי ברוך ברכה, הפקולטה למשפטים, אוניברסיטת ת"א
עו"ד משה נגבי, החוג לתקשורת, אוניברסיטה העברית
מר משה דברת,
עו"ד יוסף תוסיה כחו, ראש ועד מחוז י-ם, לשכת עורכי הדנו

שלום רב,

הנדון: מינוי הוועדה לפתיחה בוגי המשפט בפני תקשורת אלקטרונית

הנכם מתמנים בזאת, לחברים בוועדה לבחינת פתיחת בתי משפט בפני תקשורת אלקטרונית. בראש הוועדה תכהן שופטת בית המשפט העליון, דורית בייניש.

הוחלט על הקמת הוועדה התקבלה על רקע של מחשבות שעלו בנושא והצעת חוק שיזמו חברת הכנסת גלאון ואח". בעקבות הצעה זו החליטה ועדת השרים לענייני חקיקה לתמוך בהצעה ובלבד שהמציעים ימתו למסקנותיה של ועדה מטעם משרד המשפטים שתבחן את הנושא.

הועדה מתבקשת להזניח ולגבש עמדה לגבי מכלול הסוגיות הנובעות מפתיחת בתי המשפט בפני התקשורת האלקטרונית לרבות; ההשפעה על ההליך השיפוטי, על הציבור המתדיין ועל אופן הציבור במערכת השיפוטית. כמו כן, הוועדה תגיש הצעות לתיקוני חקיקה, ככל שתמצא לנכון.

הוועדה מתבקשת להגיש את המלצותיה בתוך ששה חודשים.

בברכה,

יוסי בילין

העתיקים: פרופי אהרון ברק, נשיא ביהמ"ש העליון
הנשיא דן ארבל, מנהל בתי המשפט

נספח 2

הצעת חוק בתי המשפט (תיקון מס' 36 – הוראת שעה) (שידורים וצילומים של הליך בבית משפט), התשס"ב – 2002

מתפרסמת בה הצעת חוק של חברי הכנסת מטעם ועדת חוקה וזקה חוק ומשפט של הכנסת:

חוק בתי המשפט (תיקון מס' 36 – הוראת שעה) (שידורים וצילומים של הליך בבית משפט), התשס"ב – 2002*

1. הוספת סעיף 70א - הוראת שעה
- אחרי סעיף 70 לחוק בתי המשפט (נוסח משולב), התשמ"ד-1984¹ (להלן – החוק העיקרי) יבוא:
- (א) על אף האמור בסעיף 70(ב) רשאי גורם משרד לצלם, להקליט או לשדר דיון המתנהל בדלתיים פתוחות בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט גבוה לצדק, אלא אם כן החליט בית המשפט אחרת, והכל בהתאם לכללים שייקבעו לפי סעיף זה; בסעיף זה – "גורם משרד" – גוף המשרד לפי דין שידורי רדיו או טלוויזיה לציבור או לחלק ממנו ושנחתם הסכם בינו לבין בית המשפט העליון.
- (ב) שר המשפטים, בהסכמת נשיא בית המשפט העליון, יקבע כללים והנחיות לביצוע סעיף זה, וכן להבטחת הנידחול התקין והראוי של הדיונים האמורים בסעיף קטן (א), קיום הליך הוגן ושמידת כבודם של בית המשפט והצדדים; הכללים וההנחיות יפורסמו ברשומות.
- (ג) סעיף זה יעמוד בתוקפו שנתיים שתחילתן באחד בחודש שלאחר ששה חודשים מיום פרסומו.
2. הארכת תוקף
- (א) הכנסת רשאית, לפי הצעת ועדת החוקה חוק ומשפט של הכנסת, להאריך את תוקפו של סעיף 70א לחוק העיקרי, כנוסחו בסעיף 1 לחוק זה, לתקופה נוספת על התקופה האמורה בסעיף 70א(ג), שלא תעלה על שנה; על הארכת תוקף כאמור תפורסם הודעה ברשומות מטעם הכנסת.
- (ב) שר המשפטים יגיש לוועדת החוקה חוק ומשפט, לא יאוחר משלושה חודשים לפני יום פקיעתו של חוק זה דו"ח ובו הערכות והמלצות לענין חוק זה; הועדה תקיים דיון על הדו"ח בטרם תחליט להציע לכנסת להאריך את תוקף הסעיף כאמור בסעיף קטן (א); הועדה תניח את הדו"ח על שולחן הכנסת בצירוף להצעתה כאמור בסעיף קטן (א). לא יאוחר משבוע לפני הדיון בכנסת.

הצעת חוק מס' פ'1375: הועברה לוועדה ביום כ"ג בתמוז התשס"ב (26 ביולי 2000).
ס"ח התשמ"ד, עמ' 198; התשס"ב, עמ' 244.

דברי הסבר

במדינת בהן נערכו ניסיונות, של הסדרת נושא השידורים כאמור, נקבע גם שורה של כללים שנתעד להבטיח שההליך השיפוטי ואמון הציבור בו לא יפגעו - החל מכללים טכניים בענין ציוד הצילום והעמדתו, וכלה בכללים בענין השימושים שניתן לעשות בחומר המצולם.

גם בישראל נבחנת הסוגיה מזה זמן, שר המשפטים מינה ועדה ציבורית בראשות שופטת בית המשפט העליון, דורית ביניש, שהתבקשה לבדון את מכלול השאלות שמעלה הסוגיה. הוועדה מצויה בעיצומה של עבודתה והיא עתידה להגיש את הדו"ח וההמלצות בזמן הקרוב.

מוצע לאפשר, גם בישראל, לערוך ניסוי ובו יתקיימו שידורים אלקטרוניים של הליכים המתנהלים בבית משפט. הניסוי יערך לגבי הליכים בבית המשפט העליון בשבתו כבג"צ, ערכאה שאינה שומעת עדים ושדנה בעניינים חקתיים ומנהליים שיש בהם ענין לציבור. השידור יצריך בקשה ובית המשפט יוכל לשקול אם ראוי שלא לקיימו. הניסוי ייערך במשך שנתיים ובתום אותה תקופה יוגש לכנסת, על ידי שר המשפטים, דין וחשבון שיבחן את השפעת הניסוי על ניהול ההליך ועל הציבור, והכנסת תוכל להאריך את תקופת הניסוי בשנה נוספת.

כאמור, בישראל הוקמה ועדה הבוחנת את הנושא באופן מקיף ועתידה לסיים את מלאכתה בקרוב. המלצותיה יובאו בחשבון בהמשך הליכי החקיקה.

סעיף 70ג(ב) לחוק בתי המשפט (נסח משולב) התשמ"ד - 1984 קבע: "לא יצלם אדם באולם בית משפט ולא יפרסם תצלום כזה אלא ברשות בית המשפט". ואולם, הנהגה הוא שבית המשפט אינו נוטה ליתן אישורים כאמור והסיקור של הליכים משפטיים, ככלל, הוא מטעם העתונות הכתובה.

הסוגיה של שידורי התקשורת האלקטרונית מאולמות בית המשפט היא סוגיה נכבדה המצריכה לאן בשים לב בין ערכי יסוד מנוגדים: מחד גיסא, זכות הציבור לדעת ופומביות הדיון ומאידך גיסא, הצורך לשמור על טוהר ההליך השיפוטי, עניינותו, וכבודם של בית המשפט והצדדים להליך. ברור כי לשידורים אלקטרוניים מכתלי בית המשפט אפקט בעל עצמה מיוחדת, חזקה בהרבה מסיקור עיתונאי, ויש לבחון בהירות ובאחריות.

מדינת רבות התחבטו בסוגיה, והסוּטו אם לאפשר שידורים כאלה, ובאלה תנאים, ובחלקן (כגון קנדה, ניר זילנד ומדינת בארצות הברית) נעשו ניסיונות לתקופות קצרות בהן נבחנו שורה של מרכיבים הן בענין ניהול המשפטים עצמם והן בענין השפעת השידורים על הציבור: ברי, כי לא הרי שידור של הליך המתנהל מערכאה ראשונה ונגבות בו עדויות, כהרי שידור של הליך בערכאה שאינה שומעת עדים; לא הרי שידור של הליך פלילי, כהרי שידור של הליך חקתי; לא הרי שידור ישיר, כהרי שידור מאוחר המאפשר בקרה ועריכה; לא הרי שידור ניר של עניינים שיש להם חשיבות מיוחדת לציבור, כהרי שידור תדיר.

חברי הכנסת: זהבה גלאון, קולט אביטל, דוד אזולאי, דוד טל, אחמד טיבי, נחום לנגטל, יוסי כץ, אופיר פינס-פז, סופה לנדבר, יוסף-יצחק פריצק, יצחק שיר

נספח 3

האישים שהופיעו בפני הוועדה
לפי סדר א"ב

דן ארבל, נשיא בית־משפט מחוזי ומנהל בתי־המשפט בעת דיוני הוועדה
שלום ברנר, שופט בית־המשפט המחוזי בדימוס
אהרן ברק, נשיא בית־המשפט העליון
משה גורלי, עיתונאי
ננסי גרטנר (Nancy Gertner), שופטת פדרלית במסצ'וסטס, ארצות־הברית
דנה וייס, כתבת לענייני משפט של ערוץ 2
בני טיטלבאום, כתב לענייני משפט של קול ישראל
פרופ' מני מאוטנר, אוניברסיטת תל־אביב
ליעד מודריק, כתבת לענייני משפט של גלי צה"ל
פרופ' קנת מן, ראש הסניגוריה הציבורית בעת דיוני הוועדה
ישגב נקדימון, יועץ משפטי של חברת החדשות בערוץ 2
טובה צימוקי, ראש תא כתבי המשפט
פרופ' מרדכי קרמניצר, האוניברסיטה העברית, יו"ר מועצת העיתונות
מורי ריכטל (Murray Richtel), שופט של מדינת קולורדו, ארצות־הברית
מאיר שטרית, שר המשפטים בעת דיוני הוועדה
מאיר שמגר, הנשיא לשעבר של בית־המשפט העליון
בועז שפירא, כתב לענייני משפט של ערוץ 1